

” LODE OSANA ELÄMÄN HISTORIAA ”
Kokemuksia Äänekosken lastenkodissa ja
Perhetukikeskuksessa asumisesta ja työskentelystä

Virpi Manninen
Anja Saarela
Sirkka Seppänen

Opinnäytetyö
Joulukuu 2008

Sosiaali- ja terveysala

JYVÄSKYLÄN
AMMATTIKORKEAKOULU

Lodelle tuodut lapset ovat syyttömiä olotilaansa. Lapsia tulee hoitaa järjellä, sydämellä ja rakkaudella. Talo on tehty lapsia varten ja heidän asioitaan käsitellään luottamuksella.

Mamma

Tekijä(t) MANNINEN, Virpi SAARELA, Anja SEPPÄNEN, Sirkka	Julkaisun laji Opinnäytetyö	
	Sivumäärä 94 +23	Julkaisun kieli suomi
	Luottamuksellisuus Salainen _____ saakka	
Työn nimi LODE OSANA ELÄMÄN HISTORIAA Kokemuksia Äänekosken lastenkodissa ja perhetukikeskuksessa asumisesta ja työskentelystä		
Koulutusohjelma Sosiaalialan koulutusohjelma, Sosionomi AMK		
Työn ohjaaja(t) KETOLA, Tuija ja PEKONEN, Meeri		
Toimeksiantaja(t) Äänekosken Perhetukikeskus		
Tiivistelmä <p>Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää Äänekosken lastenkodin ja myöhemmin Perhetukikeskuksen historiaa sekä siellä asumista ja työskentelemistä. Työn toimeksiantajana oli Äänekosken Perhetukikeskus. Tutkimuksessa haluttiin erityisesti tuoda esille asiakkaiden ja työntekijöiden kokemuksia lastenkodin arjesta eri vuosikymmeniltä. Tutkimuksen tarkoituksena oli myös saada asiakasnäkökulma kuuluviin sekä ideoita Perhetukikeskuksen työn kehittämiseen.</p> <p>Tutkimus on kvalitatiivinen ja aineistonkeruu menetelmänä käytettiin teemahaastattelua. Tutkimusta varten haastateltiin kahdeksaa entistä Perhetukikeskuksen asiakasta, jotka olivat asuneet siellä vähintään neljä vuotta vuosien 1965 - 2006 välillä. Lisäksi haastateltiin kolmea työntekijää, jotka olivat työskennelleet lastenkodissa tai perhetukikeskuksessa eri vuosikymmenillä.</p> <p>Historian tietoa tutkimukseen saatiin litteroitujen asiakkaiden ja työntekijöiden haastattelujen lisäksi Perhetukikeskuksen lehtileikekansioista, valokuva - albumeista, potilaskorteista sekä entisen työntekijän kirjallisista muistiinpanoista vuosien varrelta. Tarkempaa historian tietoa saadakseen haastateltiin erikseen vielä kahta työntekijää, joista toinen on jo eläkkeellä ja toinen työskentelee edelleen Perhetukikeskuksessa.</p> <p>Tutkimus tulokset tarjoavat arvokasta tietoa asiakkaiden ja työntekijöiden laitoksessa asumisesta ja työskentelystä eri vuosikymmenien ajalta. Lastenkodin historia antaa juuret Perhetukikeskuksen nykyiselle toiminnalle.</p>		
Avainsanat (asiasanat) Lasten arki laitoksessa, laituskasvatus, lastensuojelu		
Muut tiedot		

Author(s) MANNINEN, Virpi SAARELA, Anja SEPPÄNEN, Sirkka	Type of Publication Bachelor´s Thesis	
	Pages 94+23	Language Finnish
	Confidential Until _____	
Title LODE AS A PART OF THE HISTORY OF LIFE Experiences of living and working in the children's home of Äänekoski and later on in the Perhetukikeskus		
Degree Programme Social and health care		
Tutor(s) KETOLA, Tuija, PEKONEN, Meeri		
Assigned by The Perhetukikeskus of Äänekoski		
Abstract <p>The intention of the work was to research the history of the Perhetukikeskus of Äänekoski (formerly known as the children's home of Äänekoski). The study also defined living and working in the Perhetukikeskus. The work was assigned by the Perhetukikeskus of Äänekoski. The experiments of clients and employees within various decades were in a specific position in the work. The purpose of the research was also to set eyes on the client's aspect and also to provide ideas for the Perhetukikeskus job development.</p> <p>The research method was qualitative research and material was collected by theme interview. Eight former clients of the Perhetukikeskus were interviewed, they had lived there for at least four years between 1965 - 2006. Also three employees of the Perhetukikeskus were interviewed, they had worked there in different decades.</p> <p>Historical information was gathered from interviews of clients and employees, and in addition from press cuttings, photographs, client documents and from written notes of former employees. Interviews from current employee and retired employee provided more detailed historical information.</p> <p>The research results provide distinguished knowledge about clients and employees living and working in a facility within different decades of time. The history of the former children's home gives base to the current action in the Perhetukikeskus.</p>		
Keywords Children's everyday life in a facility, institutional nurture, child welfare		
Miscellaneous		

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO.....	5
2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN.....	6
2.1 Tutkimustehtävät.....	6
2.2 Tutkimuksen kohde.....	6
2.3 Tutkimusmenetelmät.....	7
2.4 Tutkimusaineiston kerääminen.....	9
2.5 Tutkimusaineiston analyysi.....	12
2.6 Tutkimuksen luotettavuus ja etiikka.....	14
3 LODEN HISTORIA - TYÖ KUTSUMUKSENA.....	15
3.1 Mistä kaikki alkoi.....	16
3.2 Piilolanniemen lastenkoti.....	17
3.3 ”Että yötä päivää asuttiin ja tehtiin... ..	19
3.4 ”...että ei sitä oikeen tansseihinkaan... ..	22
4 LASTENKOTI NYKYAIKAISTUU.....	23
4.1 Uuden lastenkodin aika 1950 – luvulla.....	23
4.2 Muutoksia 1950 – 60 - luvun vaihteessa.....	25
4.3 ” Työntekijät teki niin kun Mamma sano”.....	27
5 TYÖ AMMATILLISTUU.....	30
5.1 Muutosten myllerrykset 1960 - luvun lopussa ja 70 - luvulla.....	30
5.2 Uudet tuulet 1970 - luvun puolivälissä.....	34

5.3 Muutoksia Lodella 1980- luvulla.....	35
5.4 Lode 1990 - luvulla ja vuosituhannen vaihteessa	38
6 HUOSTAANOTTO JA SIJAISHUOLTO ERI AIKAKAUSINA	41
6.1 Huostaanotto	41
6.2 Sijaishuolto	42
6.3 Huostaanotto ja sijaishuolto Lodella	43
6.4 Jälkihuollon toteutuminen	44
7 TULOKSIA TEEMARUNGON AIHEIDEN POHJALTA.....	45
7.1 Loden arki.....	45
7.1.1 Herätykset ja aikataulut.....	46
7.1.2 Ruokailut	47
7.1.3 Hygienia ja terveys.....	49
7.1.4 Seksuaalikasvatus.....	50
7.1.5 Asiointi ja raha-asiat.....	51
7.1.6 Kotityöt.....	52
7.1.7 Harrastukset	53
7.1.8 Koulunkäynti ja opiskelu.....	56
7.1.9 Kuinka lastenkoti arki eroaa tavallisen perheen arjesta?.....	57
7.2 Loden kasvatustavat	58
7.2.1 Omaohjaajuus Lodella.....	59
7.2.2 Yhteisökasvatus Lodella	61
7.2.3 Rangaistukset, rajoitukset ja säännöt Lodella	62
7.2.4 Oliko kaikilla työntekijöillä sama linja toteutuksessa?.....	65
7.2.5 Kuinka Lodella välitettiin ja rakastettiin?.....	66
7.3 Lasten sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen	68

	3
7.3.1 Lasten suhteet vanhempiin ja muihin omaisiin.....	68
7.3.2 Lasten suhteet talossa asuviin nuoriin ja muihin kavereihin.....	71
7.3.3 Lasten suhteet viranomaisiin	72
7.3.4 Lode ja asuinympäristö.....	73
7.4 Yhteisöllisyyden ylläpitäminen Lodella	74
7.4.1 Kastejuhlalat.....	75
7.4.2 Syntymäpäivät.....	75
7.4.3 Joulu.....	76
7.4.4 Yhteiset vapaa-ajan hetket ja retket	78
7.4.5 Talkoot	80
7.4.6 Yhteiset palaverit	80
7.5 Tunteiden ilmaiseminen	81
7.5.1 Tunteiden ilmaiseminen Lodella	82
7.5.2 Miltä tuntui asua tai työskennellä Lodella?.....	84
7.6 Muistoja Lodelta	85
7.7 Loppukysymykset haastateltaviltamme	86
8 TULOSTEN POHDINTAA	87
8.1 Arki	87
8.2 Kasvatus.....	88
8.3 Sosiaaliset suhteet	89
8.4 Yhteisöllisyyden ylläpitäminen	90
8.5 Tunteet	90
8.6 Muita huomioita tutkimuksestamme	91
9 LOPUKSI	92
LÄHTEET	96

LIITTEET	99
Liite 1. Teemahaastattelurunko.....	99
Liite 2. Lastensuojelulaki 52/1936.....	101
Liite 3. Lastensuojelulaki 683/1983.....	111
Liite 4. Vuoden 1990 muutokset lastensuojelulakiin	121

KUVAT

KUVA 1. Piilolanniemen lastenkoti 40-luvun lopussa.	16
KUVA 2. A.Ylppö luennoi Lastenlinnan lastenhoitajaoppilaille ...	18
KUVA 3. Uusi lastenkoti 1953	23
KUVA 4. Valokuva uudesta ruokasalista, vuosi 1953.....	24
KUVA 5. Kutsukortti vihkiäisjuhlaan vuonna 1953.....	25
KUVA 6. Mamman mökki.....	29
KUVA 7. Lasten rukouskirja..	48
KUVA 8. Kesän viettoa Keitelelen rannalla.	55
KUVA 9. Riemua Ahvenanmaan reissulla	79

TAULUKOT

TAULUKKO 1. Huostaan otetut lapset Suomessa vuosina 1960 – 1992.....	43
---	----

1 JOHDANTO

Äänekosken lastenkodilla, nykyisellä Perhetukikeskuksella, on pitkä historia. Juuret ulottuvat Piilolanniemeen, jossa sijaitti silloinen lastenkoti. Tämän laitoksen perustajana voidaan pitää tehtaanjohtaja Wahlforsia ja hänen vaimoaan. Lastenkoti siirtyi uuteen rakennukseen Pitkädulle vuonna 1953. Lastenkodin nimi muutettiin Perhetukikeskukseksi vuonna 1989. Asiakkaiden ja työntekijöiden keskuudessa on lastenkotia kutsuttu Lodeksi jo vuosikymmenten ajan ja samaa nimeä käytetään hyvin yleisesti edelleenkin. Siitä syystä mekin päädyimme käyttämään opinnäytetyössämme lastenkodista nimeä Lode. Lode – nimen alkuperää yritimme selvittää, mutta emme löytäneet siihen vastausta. Työntekijämäärä Lodella on kasvanut suhteessa lapsilukuun, mikä on tuonut muutoksia työmenetelmiin. Nykyisin sijoitukset ovat lyhyempiä ja pääasiassa Lodelle on sijoitettuna nuoria.

Tutkimuksemme tehtävänä oli selvittää millaista arki on ollut Lodella eri vuosikymmenillä asiakkaan tai työntekijän näkökulmasta. Tehtävänäme oli myös tutkia, miten eri lastensuojelulait ovat näkyneet lastenkodin toiminnassa eri vuosikymmenillä. Toivoimme saavamme tutkimusaineistosta ideoita tai vanhoja toimintamenetelmiä, joita voitaisiin hyödyntää Loden nykytoiminnassa. Työmme edetessä Äänekosken lastenkodin ja Perhetukikeskuksen historian selvittäminen tuli osaksi opinnäytetyötämme. Toive historian osuuden lisäämisestä tuli Loden työyhteisöstä, koska auki kirjoitettua historiaa ei juuri ole Piilolanniemen lastenkodista eikä Lodesta. Selvitimme siis historiaa jo Piilolanniemen lastenkodin ajoilta vuodesta 1949 aina 2000-luvulle saakka. Se auttoi meitä ymmärtämään enemmän lastenkodin elämää ja jäsentämään sen nykyisyyttä.

Tutkimusaineistoa keräsimme entisiä asiakkaita ja työntekijöitä haastatteleamalla. Haastattelimme teemahaastatteluun kahdeksaa entistä Loden asiakasta ja kolmea työntekijää, joista yksi työskentelee edelleenkin Lodella. Lisäksi haastattelimme kahta Loden työntekijää saadaksemme tietoa lastenkodin historiasta.

2 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

2.1 Tutkimustehtävät

Tutkimuksemme tavoitteena on selvittää Äänekosken lastenkodin ja Perhetukikeskuksen historiaa ja siellä eri aikakausina asiakkaina ja työntekijöinä olleiden kokemuksia lastensuojelulaitoksessa asumisesta ja siellä työskentelemisestä. Tavoitteenamme oli selvittää seuraavat tutkimustehtävät:

- Selvittää Äänekosken lastenkodin historiaa vuodesta 1949 alkaen.
- Millaista oli arki lastensuojelulaitoksessa asiakkaan/ työntekijän näkökulmasta?
- Löytäisimmekö haastatteluaineistostamme uusia työskentelymalleja, joita voitaisiin hyödyntää Perhetukikeskuksen nykytoiminnassa ja tulevaisuudessa?
- Miten kulloinenkin voimassa oleva lastensuojelulaki ja kasvatuserämenetelmät näkyivät lasten/ nuorten/ työntekijöiden arjessa?

Tutkimuksemme teoreettinen viitekehys muodostuu lastenkodin arjen teoriasta ja historiasta sekä lastensuojelulakien 1936 ja 1983 sekä vuoden 1994 asetusmuutosten pohjalta. Selvitimme millaista lapsen elämä on sijoituksen jälkeen lastensuojelulaitoksessa. Lasten arkeen laitoksessa liittyvät mm. säännöt, kasvatuserä, päivärytmi ja vuorovaikutus. Selvitimme myös huostaanoton, sijaishuollon ja jälkihuollon käsitteitä.

2.2 Tutkimuksen kohde

Teimme opinnäytetyötämme yhteistyössä Perhetukikeskuksen nykyisen ja entisen henkilökunnan kanssa. Haastattelimme työhömmme Loden entisiä asiakkaita eri vuosikymmeniltä sekä siellä eri aikakausina työskennelleitä työntekijöitä. Haastattelimme myös yhtä työntekijää, joka oli työskennellyt jo Piilolanniemen lastenkodin aikaan.

Tutkimusta aloittaessamme toivoimme saavaamme haastateltavat vuosilta 1955 - 2000, jotta saisimme paremman näkökulman eri aikakausien lastensuojelutyöhön laitoksessa. Samalla saisimme myös tuntuman, miten eri lastensuojelulait (1936, 1983, asetus muutos 1994) ovat vaikuttaneet käytännön työhön. Kriteerinä meillä oli myös, että asiakkaat olisivat asuneet Lodella n. neljä vuotta. Tässä ajassa uskoimme asiakkaan saaneen selkeän kuvan talon toiminnasta ja arjesta.

Saimme haastateltaviksi kahdeksan Äänekosken lastenkodin tai perhetukikeskuksen entistä asiakasta, jotka ovat asuneet Lodella vuosina 1965 - 2006. Kaksi heistä on asunut 1960 - 70 luvuilla, yksi 60 - 80 luvuilla, kolme 90 - luvulla ja kaksi 90 - 2000 luvuilla. Työntekijät jakautuivat vuosille 1959 - 2008. Yksi työntekijä on työskennellyt Lodella vuosina 1959 - 2002, toinen vuosina 1976 - 2000 ja kolmas alkaen vuodesta 1981. Kahden viimeisen työntekijän haastattelussa keskityimme pelkästään Äänekosken lastenkodin ja Perhetukikeskuksen historiatiedon saamiseen. Ensimmäinen haastateltavamme oli aloittanut työnsä Piilolanniemen lastenkodissa vuonna 1949 ja on nykyään eläkkeellä. Toinen oli aloittanut työnsä Lodella vuonna 1981 ja työskentelee talossa edelleen.

2.3 Tutkimusmenetelmät

Tutkimusaineiston keruu toteutettiin teemahaastatteluina erillisen teemahaastattelurungon mukaan. Valitsimme teemahaastattelun menetelmäksi, koska se on ainutlaatuinen tiedonkeruumenetelmä, jossa ollaan suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa tutkittavien kanssa. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007, 199.) Teemahaastattelun idea on saada tietää mitä joku ajattelee jostakin asiasta. Silloin on kaikkein yksinkertaisinta ja monesti tehokkaintakin kysyä sitä häneltä suoraan. (Eskola 2001, 24.)

Teemahaastattelu sopii hyvin kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksenaineiston keruu menetelmäksi, koska siinä voidaan säädellä aineiston keruuta joustavasti tilanteen edellyttämällä tavalla ja haastateltavia myötäillen. Teemarungon järjestystä voi hyvin säädellä, vastauksia voi

enemmän tulkita kuin esim. postikyselyssä. (Hirsjärvi ym. 2007, 200.)

Teemahaastattelu on lomake – ja avoimen haastattelun välimuoto ja sille on tyypillistä se, että haastattelun aihepiirit eli teema-alueet ovat tiedossa.

Haastattelun avulla tutkittavan oma ”ääni” korostuu ja pääsee esille ja tutkijan etuna on suora vuorovaikutus tutkittavan kanssa. (Hirsjärvi ym. 2007, 203.)

Teemahaastattelu sopii hyvin tilanteisiin, joissa tutkimuksen kohteena ovat emotionaalisesti arat asiat, heikosti muistettavat tai tiedostettavat seikat ja ilmiöt, joista haastateltava ei ole ehkä tottunut keskustelemaan, esim. arvot ja ihanteet. Haastateltavan omaa elämymaailmaa ja omia määritelmiä elämäntilanteesta korostetaan. Strukturoidulle haastattelulle ominaisia tarkkoja muotoja ja järjestystä teemahaastattelussa ei ole, vaan siinä edetään etukäteen laaditun teemarungon mukaan. (Hirsjärvi & Hurme 1993, 35 - 36.)

Tutkimuksemme on kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimuksen lähtökohtana on todellisen elämän kuvaaminen ja pyrimme tuomaan julki työssämme laitoksessa kasvaneiden asiakkaiden todellista elämää. Kohdejoukko tällaisessa tutkimuksessa on yleensä pieni ja se valitaan tarkoituksenmukaisesti sekä analysoidaan mahdollisimman perusteellisesti. (Hirsjärvi ym. 2007, 157, 160.) Laadullisen tutkimuksen tulokset eivät ole ehdottomia, vaan ne rajoittuvat tiettyyn paikkaan ja aikaan. Aineistosta ei tehdä yleistettäviä päätelmiä, vaan tuodaan esille asiakkaiden kokemuksia tarkemmin ja syvällisemmin eli tarkoituksena on poimia aiheeseen liittyvät merkittävät asiat. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa käytetään laadullisia metodeja esim. teemahaastattelu ja osallistuva havainnointi. Tutkijan on luotettava omiin havaintoihinsa ja keskusteluihin haastateltaviensa kanssa. (Hirsjärvi ym. 2007, 160.)

Kvalitatiivinen tutkimus on luonteeltaan kokonaisvaltaista tiedon hankintaa ja aineisto kootaan luonnollisessa, todellisessa tilanteessa. (Hirsjärvi ym. 2007, 160.) Tiedon keruu välineenä suositaan ihmistä. Tutkija luottaa omiin havaintoihinsa ja keskusteluihinsa enemmän kuin esim. kynä- paperi testeillä kerättyihin tietoihin. Ihminen pystyy joustamaan parhaiten, jos tilanteet muuttuvat. Tutkija ei niinkään määrää kvalitatiivisessa tutkimuksessa, mikä on tärkeää, vaan hän pyrkii löytämään odottamattomia seikkoja

haastateltavasta. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa kohdejoukko valitaan tarkoituksenmukaisesti. Tapaukset käsitellään ainutlaatuisina ja aineistoa tulkitaan sen mukaisesti. Tutkimussuunnitelma saattaa muuttua tutkimuksen edetessä, suunnitelmia muutetaan joustavasti olosuhteiden mukaisesti. (Hirsjärvi ym. 2007,160.) Meidän tutkimuksessamme kävi juuri näin, me lisäsimme tutkimustehtäväksemme työntekijöiden toiveista myös Loden historiakatsauksen. Huomasimme itsekin, että se muodostaa työllemme taustan ja tukee omalta osaltaan eri aikakausien tietoja. Saimme myös monelle asialle lisäymmärrystä historian kautta.

2.4 Tutkimusaineiston kerääminen

Opinnäytetyö palaverissamme, Perhetukikeskuksen johtaja Hillevi Suutalan kanssa, mietimme sopivia henkilöitä haastateltavaksi. Kerroimme hänelle kriteerimme haastateltavien suhteen, jotka olivat seuraavat: asiakkaat ovat asuneet Lodella vuosina 1955 - 2000 ja he ovat asuneet siellä yhtäjaksoisesti n. 4 vuotta ja työntekijät ovat työskennelleet Lodella aikavälillä 1950 – 2000. Perhetukikeskuksen johtaja otti asian hoitaakseen, koska hänellä oli tiedossa paljon vanhojen asiakkaiden ja henkilökunnan yhteystietoja. Hän laati listan mahdollisista haastateltavista meidän kriteeriemme pohjalta. Hän otti haastateltaviin yhteyttä puhelimitse ja kysyi haluaisivatko he osallistua tutkimukseemme. Samalla hän kysyi myös saammeko me opiskelijoina ottaa yhteyttä ja sopia tarkemmasta haastattelusta. Myös muut työntekijät ottivat yhteyttä joihinkin entisiin asiakkaisiin, joihin heillä on vielä voimassa olevia suhteita. Tämä toimintatapa sovittiin opinnäytetyön ensipalaverissa ohjaajamme vs. johtaja Minna Gröhnin kanssa. Tällä tavalla yksilönsuoja ja vaitiolovelvollisuus toteutuivat. Myöhemmin työmme edetessä, Gröhn siirtyi toisiin tehtäviin, ohjaajaksemme tuli Pauliina Mäkinen.

Suurin osa haastateltavista saatiin siis puhelimitse. Sen jälkeen, kun haastateltava oli lupautunut haastatteluun ja luvannut työntekijälle, että hänen nimensä ja puhelin numeronsa saa antaa meille, me soitimme henkilölle ja sovimme tapaamisajan ja - paikan. Virpi Mannisen tehdessä sijaisuutta kesällä (2008) Äänekosken perhetukikeskuksessa hän tapasi siellä kaksi

entistä asiakasta ja sai heidät mukaan haastatteluun. Kaikki joihin yhteyttä otettiin, suostuivat haastatteluun ja tarvittavien tietojensa antamiseen. Haastateltavat työntekijät valitsimme itse, huomioiden heidän työhistoriansa ja halukkuutensa haastattelututkimukseen.

Haastateltavat saivat itse päättää puhelinkeskustelumme aikana, missä halusivat haastattelun suoritettavan. Vaihtoehtoina olivat Virpin koti Äänekoskella, heidän oman kotinsa, Lode tai joku muu heidän haluamansa paikka. Näin varmistimme, ettei kukaan kieltäydy sen vuoksi, että tulisimme heidän kotiinsa. Monelle koti on sellainen paikka, ettei sinne haluta tulevan vieraita ihmisiä. Virpin kotona teimme kolme haastattelua, haastateltavan kotona viisi, yksi tehtiin haastateltavan työpaikalla ja neljä haastattelua tehtiin Lodella.

Haastattelut onnistuimme tekemään aina rauhaisassa paikassa, näin häiriötekijät minimoitiin. Mitään aikarajaa haastattelulle emme antaneet, vaan jokainen sai puhua asiasta niin kauan kuin vain halusi. Haastattelut kestivät puolesta tunnista kolmeen tuntiin, keskimäärin noin puolitoista tuntia.

Haastattelimme vain yhtä henkilöä kerrallaan. Koimme, että silloin jokainen uskaltaa sanoa ääneen kaiken haluamansa, ettei tarvitse ajatella toisen tunteita. Kerroimme aluksi, ettei kenenkään nimi tule missään kohtaa tutkimusta julki, vaan kaikki tulokset esitetään anonyymisti. Kysyimme myös luvan haastattelun nauhoitukseen ja kaikki suostuivat siihen. Haastattelijoina toimi kaksi opiskelijaa kerrallaan, toisen haastattellessa ja toisen huomioidessa, että kaikki teemat tulevat kysytyiksi. Pyysimme haastateltaviamme kertomaan ja muistelemaan jotain tiettyä aikakautta, jolloin hän oli ollut Lodella asiakkaana tai työntekijänä. Tällä tavoin varmistimme, että saimme kattavan kuvan Loden toiminnasta koko 1965 – 2000 väliseltä ajanjaksolta. Nauhoitimme kaikki haastattelut kahdella eri nauhurilla, että saimme haastattelumateriaalin varmasti talteen.

Haastatteluiden jälkeen litteroimme kerätyn aineiston sanatarkalla tasolla. Emme kuitenkaan ottaneet huomioon haastateltavien pitämiä taukoja, ilmeitä tai äännähdyksiä. Nämä asiat päätimme yhdessä ennen haastatteluiden

aloittamista. Litteroinnin suoritti aina jompikumpi opiskelija, joka oli ollut mukana haastattelussa. Koimme litteroinnin sujuvan siten helpommin. Litterointi vei aikaa enemmän kuin arvioimme, keskimäärin reilun tunnin haastattelun litterointiin meni aikaa noin viisi tuntia. Litteroituja sivuja meille kertyi yhteensä 98. Jokainen meistä opiskelijoista on tallentanut aineiston sekä tietokoneelle että muistitikuille.

Haastattelu tilanteet olivat hyvin rentoja. Monesti aloitimme kahvitelulla ja jutustelulla opinnäytetyöstämme ja sen tarkoituksesta. Saimme kuulla haastateltavien mielenkiintoisia tarinoita ja kohtaloita lastenkotiajoilta. Koimme saaneemme hyvää aineistoa opinnäytetyöhömmme.

Opinnäytetyömme edetessä historian osuus nousi tärkeäksi tutkimustehtäväksemme, joten tarvitsimme lisää tietoa Piilolanniemen ja Äänekosken lastenkodin historiasta. Tiedon historian osuuteen keräsimme kahdesta Loden työntekijä haastattelusta, joissa emme käyttäneet teemarunkoa, vaan keskityimme pelkästään lastenkodin historiaan. Tietoa historiasta saimme myös varsinaisista haastatteluista, joissa etenimme teemarungon mukaan. Saimme tietoa Loden arkistoista löytyneistä asiakirjoista, joita olivat mm. lehtileikekirja, lääkärin ja lääninhallituksen tarkastusraportit, potilaskortit ja muut tiedotteet sekä vanhat valokuva - albumit. Tärkeä historianlähde oli myös Lustigin Maijan (Loden entinen työntekijä) muistiinpanot, joita hän oli vuosien saatossa kirjoittanut talon tapahtumista. Saimme luvan käyttää hänen nimeään työssämme.

Löysimme myös Loden kirjahyllystä kirjan lastenkotien sisäisestä toiminnasta 1970 - luvulla. Kirjan on julkaissut, Lastensuojelun keskusliitto vuonna 1972 ja sen tutkimussihteerinä ja kirjoittajana on toiminut Saara Suometsä. Olemme käyttäneet paljon tämän kirjan tutkimustuloksia työmme eri osissa ja siksi halusimme valottaa kirjan sisältöä paremmin lukijoille. Suometsän tutkimuksen kohteena oli 40 lastensuojelulaitosta ympäri Suomen 1970 - luvulla, lukuun ottamatta Helsinkiä. Näiden laitosten sisäisiä toimintamenetelmiä selvitettiin haastatteluiden avulla. Haastattelut kohdistuivat lastensuojelulaitosten johtajiin, minkä vuoksi tutkimustuloksissa painottuvat useissa kohdissa johtajien omakohtaiset ajatukset ja ratkaisut. On kuitenkin huomattavaa, että

1970 - luvulla lastensuojelulaitosten sisäinen toiminta ohjautui pitkälti johtajista käsin. Tutkimus kuvaa lastensuojelulaitosten toimintaa 1970 - luvulla sekä niiden ulkonaisia puitteita, lapsiainesta, työntekijöiden koulutusta ja kokemusta ja heidän olosuhteitaan. (Suometsä 1972, 150.)

Käytimme opinnäytetyössämme myös kahta gradua, Sanna Olli (1990) ja Eija Paloheimo (2000). Näin saimme vertailupohjaa ja lisää tietoa lastensuojelulaitoksessa asuneiden lasten ja nuorten kokemuksista ja siellä asumisesta. Ollin tutkimuksessa oli tutkittu kotkalaisista lastenkodeista jälkihuollossa olevia nuoria. Paloheimo tutki gradussaan Raunilan pienryhmäkodin arkea ja lasten elämistilaa.

2.5 Tutkimusaineiston analyysi

Analyysitapoja on useanlaisia, eivätkä ne määräydy automaattisesti minkään säännön mukaan. Monesti ajatellaan, että analyysi tehdään vasta sitten kun aineisto on kerätty ja järjestetty, mutta sitä voidaan analysoida jo keräämisen aikana. (Hirsjärvi ym. 2007, 218.) Analyysin tehtävänä on tiivistää, jäsentää ja järjestää aineistoa tavalla, ettei mitään olennaista jää pois. Analyysit ja tulkinnat on vielä kytkettävä teorioihin. (Eskola 2001, 146 – 150.)

Kvalitatiivisessa tutkimuksessamme, jossa aineisto kerättiin teemahaastatteluin, teimme analyysia jo aineiston keruun aikana. Pohdimme mm. haastattelujen sisältöjä laatimiemme teemojen pohjalta. Haastattelujen edetessä mietimme antaako keräämämme aineisto kattavan tutkimustuloksen suhteessa meidän asettamiimme tavoitteisiin. Emme voineet asiaan kovin paljon vaikuttaa, koska joiltakin aikakausilta oli vaikeaa löytää haastateltavia. Täydensimme ja selvensimme aineistoamme tarvittaessa haastattelujen jälkeen mm. soittamalla haastateltavalle ja tarkentamalla epäselviä tai puuttuvia osioita. Mielestämme teemahaastattelu toimi työssämme hyvin. Koimme saneemme haastatteluista kattavan aineiston opinnäytetyöhömme.

Aineistoa voidaan analysoida monella tapaa, mutta Hirsjärven ym. (2007) mukaan analyysitavat voidaan jäsentää kahdella tavalla, selittämiseen ja

ymmärtämiseen pyrkivässä lähestymistavassa. Selittämiseen pyrkivässä lähestymistavassa käytetään tilastollista analyysia ja päätelmien tekoa, kun taas ymmärtämiseen pyrkivässä lähestymistavassa käytetään laadullista analyysia ja päätelmientekoa. Tärkeintä on kuitenkin valita sellainen analyysitapa joka tuo parhaiten vastauksen tutkimusongelmaan ja -tehtävään. (Hirsjärvi ym. 2007, 219.)

Haastattelut toteutimme teemarungon mukaan, minkä ajattelimme helpottavan aineiston koontia sekä litteroinnin että aineiston analysoinnin aikana. Annoimme kuitenkin haastateltavillemme mahdollisuuden puhua vapaasti mieleen nousseista asioista, emmekä pyrkineet tiukasti pysymään teemassa. Halusimme, että haastateltava saa puhua kaikista muistoistaan lastenkodin ajajalta. Tämä vapautti haastattelutilanteen tunnelmaa, mutta teki aineiston analysoinnin joskus hieman hankalaksi.

Jaottelimme haastatteluaineistomme työntekijöihin ja asiakkaisiin sekä aikakauteen, jolloin he olivat asuneet tai työskennelleet Lodella. Haastattelimme siis kahdeksaa entistä Loden asukasta ja kolmea työntekijää. Asiakkaista viisi oli naisia ja kolme miestä, työntekijöistä yksi oli mies. Asiakkaat olivat iältään 20 – 47 vuoden väliltä. Jokaisella haastateltavalla oli oma koodi, joka kulki mukana aineiston koonnissa ja analyysissa. Koodaamisen teimme sen vuoksi, että haastateltaviemme henkilöllisyys pysyy salassa. Koodasimme haastateltavat seuraavasti: Asiakas = a, työntekijä = t ja historia haastattelut = h. Tutkimuksessamme olevat aikakaudet ovat 60 -, 70 -, 80 -, 90 -, ja 2000 - luvut. Meillä on käytössä siis seuraavanlaisia koodeja: a 60, a 70, a 80, a 90 1, a 90 2, a 90 3, a 2000 1, a 2000 2, t 50 – 60, t 70 – 80, t 90- 2000 sekä h 1 ja h 2. Koodi a 90 1 tarkoittaa kyseessä olevan ensimmäisen asiakkaan, joka on muistellut 90 - lukua, a 90 2 on toinen asiakas jne. Näiden koodien avulla on lukijan helpompi havaita suoraan onko kysymys asiakkaasta vai työntekijästä ja mitä vuosikymmentä asiamme käsittelee.

Olemme käyttäneet työssämme paljon suoria lainauksia haastatteluistamme. Mielestämme niiden avulla saamme työhömmme otteen ajanhengestä ja tunnelmasta. Käytämme monessa kohtaa useampaa lainausta, koska

haluamme tuoda näin esille eri aikakausien näkökulmaa sekä erilaisia ajatuksia asiasta. Olemme myös liittäneet työhömmme Lodelta löytyneitä valokuvia varhaisemmilta vuosilta. Ne elävöittävät työtämme ja tekevät siitä kiinnostavamman.

2.6 Tutkimuksen luotettavuus ja etiikka

Tutkimuksemme luotettavuutta paransi haastattelujen nauhoittaminen ja litterointi, tällöin mahdolliset muistivirheet poistuivat. Haastattelijan rooli kvalitatiivisessa tutkimuksessa on luotettavuuden kannalta tärkeä eli miten haastattelijä toimii haastattelutilanteessa ja miten kysymykset esitetään. (Hirsjärvi & Hurme 2000, 19 - 20.) Meitä oli aina kaksi mukana haastattelutilanteissa, toinen haastatteli ja toinen tarkkaili ja täydensi, että kaikki teemat tulivat käsitellyiksi.

Henkilökunnan ottaessa ensin yhteyttä entisiin asiakkaisiin pystyttiin toimimaan niin, että henkilöllisyydet pysyivät salassa. Tutkimuksemme osallistuvat haastateltavat olivat mukana vapaaehtoisesti. Haastateltaville myös luvattiin, ettei heidän henkilöllisyytensä tule missään vaiheessa tutkimusta julki, vaan käytämme työssämme heistä koodimerkkejä. Vastaukset pohjautuvat siihen, mitä haastateltavat haluavat paljastaa ja miten he ovat eri tilanteita Lodella kokeneet. Teimme haastattelut mahdollisimman hienovaraisesti ja huomioiden asioiden arkaluontoisuuden. Varmistimme myös haastattelun lopuksi, ettei haastattelu ollut tuntunut pahalta.

Yhteistyötämme Loden työntekijöiden kanssa helpotti, että yksi opinnäytetyöntekijämme, Virpi, on tehnyt pidemmän aikaa sijaisuuksia Perhetuki-keskuksessa. Haastateltavat eivät olleet ennestään tuttuja meille opiskelijoille, lukuun ottamatta yhtä työntekijää. Haasteeksi nousi kuitenkin tutkimuksen rajaaminen vuoteen 2000, koska Virpillä on myös kokemus nykyhetkestä. Rajaamisessa onnistuimme kuitenkin hyvin, koska kaksi muuta opiskelijaa eivät tunteneet Loden toimintaa.

Eräs tutkimustuloksen luotettavuuteen liittyvä asia on haastateltavien valinta tapa. Kaikki haastatellut henkilöt ovat edelleenkin, jollain tavalla, yhteydessä Lodeen, joko henkilökuntaan tai yhteisten ”entisten nuorten” tapaamisien merkeissä. Tästä voimme siis päätellä, että suhteet ja muistot ovat kohtalaisen hyvät talon henkilökuntaa ja toimintaa kohtaan. Mietimme sitä, minkälaisen tuloksen olisimme saaneet, jos haastateltavat olisi valittu sattumanvaraisesti eikä sillä periaatteella, suostuuko henkilö haastatteluun vai ei. Tutkimuksen luotettavuutta kuitenkin lisää, että haastateltavat saivat puhua vapaasti, tietäen, että tutkimuksessamme emme julkaise nimiä, emmekä kirjoita suorissa lainauksissa asioista, joista haastateltavan voisi tunnistaa.

Tutkimusta tehdessämme mietimme omia eettisiä periaatteitamme ja otimme huomioon myös yleiset eettiset periaatteet. Voimmeko kirjoittaa kaikkea haastatteluissa ilmi tulleita asioita ja miten asiat ilmaisemme, että haastateltavat eivät paljastuisi? Haastattelun aikana esiin tulleita arkoja asioita tai toisiin henkilöihin kohdistuneita ikäviä muistoja, emme käsitelleet työssämme. Kerroimme haastateltaville tämän asian, jotta he voisivat vapautuneesti puhua kaikista muistoistaan ja kokemuksistaan Lodelta. Tällainen haastattelu voi olla jollekin ainutkertainen tilanne kertoa ikävistäkin asioista ulkopuoliselle henkilölle, annoimme siis ihmisille mahdollisuuden purkaa tuntojaan sitä halutessaan. Nauhoitukset ja litteroidut materiaalit tuhoamme työmme valmistuttua.

Tavoitteena oli myös, että saisimme tutkimuksesta luotettavia tuloksia. Tutkijan on myös suojeltava haastatteluun osallistuvien etua ja käytettävä tutkimustuloksia vain tarkoituksiin, joihin on saatu haastateltavan lupa (Uusitalo 2001, 30 - 31). Tutkimusta varten hankimme tutkimusluvan Äänekosken kaupungin sosiaalityön johtajalta Outi Markkaselta.

3 LODEN HISTORIA - TYÖ KUTSUMUKSENA

Olemme selvittäneet Äänekosken lastenkodin (myöhemmin Perhetukikeskuksen) historiaa toiminnan aloittamisen ajoilta n. vuodesta 1949 lähtien. Äänekosken lastenkodin ja Perhetukikeskuksen historiasta on auki

kirjoitettua materiaalia erittäin vähän. Kikka Makkosen kirjassa, Minusta jää jälki (2008), Hillevi Suutala on kirjoittanut Äänekosken lastenkodin ja Perhetukikeskuksen historiaa jonkin verran. Muita tämän kaltaisia yhteenvetoja emme löytäneet. Sen vuoksi koemme, että Äänekosken lastenkodin ja Perhetukikeskuksen historiaosuus on tärkeä osa opinnäytetyötämme.

3.1 Mistä kaikki alkoi

Äänekosken Perhetukikeskuksen syvimät juuret ovat Piilolanniemessä, jonne 1940 -luvulla Vuorineuvos Wahlfors rakennutti tehtaan työntekijöiden lapsille päiväkotityyppisen hoitopaikan. Ensimmäinen talo sijaitsi Äänekoskella nykyisen taidemuseon vieressä. (Makkonen 2008, 5.)

Pian kuitenkin huomattiin, että tilat kävivät ahtaiksi ja kaikki vanhemmat eivät voineet, erinäisistä syistä, hoitaa itse lapsiaan. Tämän vuoksi lastenkodin tarve kasvoi suureksi. Äänekosken Piilolanniemeen rakennettiin lastenkoti 1940 - luvun loppupuolella. (Makkonen 2008, 5.)

KUVA 1. Piilolanniemen lastenkoti 1940 - luvun lopussa.
(Äänekosken Perhetukikeskuksen valokuva-albumi n.d.)

Suomen ensimmäinen lastensuojelulaki

Suomen ensimmäisen lastensuojelulain (52/ 1936, luku 8, § 32) mukaan lastensuojelulaitoksia ovat valtion ylläpitämät yleiset kasvatustilat sekä kuntien ja yksityisten pitämät laitokset, jotka on sosiaaliministeriö hyväksynyt. Lastenkoti on avoin laitos, joka tarjoaa sijaiskodin ja antaa hoidon lapselle tai nuorelle, jonka oma koti ei syystä tai toisesta voi täyttää hoito- ja kasvatustehtävänsä (Timperi 1970, 71). Se, joka tämmöisen laitoksen perustaa, on velvollinen kuukauden kuluessa lain voimaan astumisesta tai viimeistään 14 päivän kuluessa laitoksen toiminnan aloittamisesta tekemään ilmoituksen sosiaaliministeriölle ja huoltolautakunnalle. Ilmoituksessa on mainittava laitoksen tarkoitus, sijainti ja osoite sekä hoitopaikkojen määrä ja vastuunalainen johtaja. Tässä laissa lapsella tarkoitetaan henkilöä, joka ei ole täyttänyt 16 - vuotta ja nuorella henkilöllä sellaista, joka on täyttänyt 16- vuotta vaan ei 18 – vuotta. (Lsl. 52/ 1936.) (Ks. liite 2.)

Lastensuojelulaki (1936) sisälsi nelivaiheisen huoltomenettelyn: huomautus, neuvonta, valvonta ja/ tai laitossijoitus. Lastensuojelukomitealla oli idealistinen lähtökohta, että valtio olisi voinut velvoittaa kunnat sekä työnantajat laajaan ehkäisevään lastensuojelutyöhön, ja että koko lastensuojelutyö olisi alistettu vain yhdelle kunnalliselle viranomaiselle, mutta laista jäi jäljelle vain sen ydin, huostaanottosäännöstö. (Pulma 1987, 156,160.)

3.2 Piilolanniemen lastenkoti

Piilolanniemen lastenkoti avautui siis 1940 - luvun loppupuolella. Lastenkodin toimintaa ylläpiti ja rahoitti vuorineuvos (tehtaanjohtaja) W. Wahlfors ja hänen vaimonsa. Vuorineuvos Wahlforsia pidetään lastenkodin perustajana sekä tukijana, mutta haasteltavamme mukaan Wahlforsin vaimolla oli suuri rooli yhteistyötahojen ja taloudellisen tuen hankinnassa (h 1). Yhteistyötahoina toimivat mm. Mannerheimin lastensuojeluliitto, osa paikallisista yrityksistä ja paikallisista ihmisistä.

Ne oli erittäin arvossa pidettyjä ja rikkaita ihmisiä (Wahlroosin pariskunta) Niin ja se koko Piilolanniemi sinne eteenpäin lastenkodista, siellä asu kaikki nämä suurimmat tehtaanjohtajat. Hienoilla autoilla ajoivat ja ne rouvatkin lierihatut päässä ja hienot käsineet käsissä. Kyllä se varmaan oli vuorineuvos Wahlroosista lähtösin, eihän tämä (lastenkoti) ollu, mihinkään liittynyt, kaupunkiin, eikä kauppalaan... (h 1.)

Piilolanniemen lastenkoti aloitti toimintansa viisihenkisellä työporukalla. Talon johtajattareksi tuli henkilö, jolla oli arvostettu, Lastenlinnassa suoritettu yksivuotinen lastenhoitajakoulutus. Lisäksi hän oli suorittanut ompelualan koulutuksen. Johtajatar tunnetaan lastenkodin piireissä parhaiten nimellä Mamma. Hän on varmasti yksi puhutuimmista henkilöistä Äänekosken lastenkodin historiassa, minkä huomasimme haastatteluja tehdessä. Hän on jäänyt monien mieleen lämpimänä, työlleen täysin omistautuneena ja määrätietoisena johtajana. Mamma työskenteli ensin Wahlforsien lastenhoitajana, mutta kun tehdas tuli mukaan lastenkodin perustamiseen, suositteli tehtaanjohtaja Mammaa lastenkodin johtajattareksi.

KUVA 2. Arvo Ylppö luennoi Lastenlinnan lastenhoitajaoppilaille (Heydemann 1980,13).

Piilolanniemen lastenkodin talous oli hyvin omavarainen. Puutarhassa kasvatettiin kaikki juurikasvit ja perunat, joita riittikin pitkälle syksyyn. Marjapensaita oli 12, joista tehtiin mehuja ja hilloja. Talon kasvimaan hoiti, kuka milloinkin kerkesi, myös talon johtajatar Mamma. Syksyisin hyödynnettiin myös luonnosta saatavat marjat ja sienet. Muut tarvittavat ruokatarvikkeet tilattiin kaupasta päivittäin sesongin mukaan, varsinaista ruokalistaa ei ollut käytössä. Mitään ei voinut varastoida, koska kunnollisia kylmätiloja ei ollut. Mannilasta, mikä oli tehtaan omistama maatila, saatiin maito lastenkodille. (h 1.)

Niin ku siellä Piilolanniemessä oli ensimmäinen kaks vuotta semmosta, että tällä tehtaalla oli semmonen maapaikka kun Mannila, että siellä oli maanviljelystä. Vanha pappa kuljetti maitoa hinkissä suoraan sieltä maatilalta ja portilla aina vaihettiin tonkat (h 1.)

3.3 ”Että yötä päivää asuttiin ja tehtiin...”

Haastateltavamme (h 1) aloitti työnsä Piilolanniemen lastenkodissa heinäkuussa 1949. Hän työskenteli suurimman osan työhistoriastaan keittäjänä, mutta oli tiiviisti mukana myös muussa työssä. Jokainen työntekijä osallistui tasapuolisesti kaikkiin talon töihin, myös johtajatar Mamma omien töidensä ohessa.

Mää olin keittäjänä ja olin siivoojana ja pyykkärinä olin lapsia syöttämässä ja yökkönä, mutta siinä välissä piti leipoa ja laittaa ruoka (h 1).

Kaikki lastenkodin työntekijät asuivat itsekin Piilolanniemen lastenkodissa ja työskentelivät ympärivuorokautisesti, ilman varsinaisia työaikoja. Vapaapäivä oli joka kolmas sunnuntai. Työntekijöillä oli tuolloin paljon työtä lastenhoidon lisäksi. Työntekijöiden huoneet olivat yläkerrassa ja lastenkodin puoli alakerrassa. Kaksi hoitajaa asui aina samassa huoneessa ja vain johtajalla oli oma huone. (h 1.)

Seittemän aikaa me syötettiin ne vauvat, yhdessä porukalla syötettiin ja laitettiin sitten nukkumaan ja pienet lapset siitä pikkuhiljaa. Sitte taas kymmenen aikaan porukalla syötettiin ne vauvat ja sitten yks ihminen jäi nukkumaan sinne leikki-ikästen kanssa, joka hoiti yöllä sitte vauvat ja tuota valvo sitten koko sen homman, mutta kuitenkin jatko aamulla töitä. Mutta seuraavana iltana ei sitten tarvinu sen seittemän jälkeen olla töissä (h 1.)

Suometsän (1972) mukaan lastenkotien tiloissa, yleisestikin 1970 – luvulla, asui runsas puolet henkilöstöstä. Lähes kaikissa lastenkodeissa johtajat asuivat laitoksen tiloissa. (Suometsä 1972, 28.)

Lapsia oli samassa huoneessa useampia ja heidät oli jaettu iän ja sukupuolen mukaan. Vauvoille ja leikki-ikäisille olivat omat yhteiset huoneet sekä hieman isommille lapsille tyttöjen ja poikien huone. Talossa oli keittiö ja suuri oleskelutila, jossa kaikki lastenkodin asukkaat viettivät yhdessä työntekijöiden kanssa aikaansa ruokailujen ja vapaa-ajan merkeissä. (h 1.)

Tuohon aikaan työntekijöiden koeaika oli kolme kuukautta, jolloin työntekijä työskenteli ikään kuin ruokapalkalla. Asunnon ja ruuan sai, mutta koeajalta ei rahapalkkaa maksettu. Tuon kolmen kuukauden jälkeenkin palkka oli hyvin pieni.

Kyllä se varmasti aluksi oli se palkka, että se tuli tehtaan kautta, ja se oli pieni, että jos sillä palkalla mekon sai niin hyvä. Kyllä se oli kutsumustyötä. (h 1.)

Tarkkaa lasten lukumäärää ei voi Piilolan ajoilta sanoa, koska jossain vaiheessa lastenkodissa oli päivähoidossa myös muutamia tehdastyöläisten lapsia. Vanhoista kuvista voi kuitenkin havaita, että lapsia oli useassa kuvassa yli kaksikymmentä. Suurin osa kuvien lapsista oli alle kouluikäisiä tai ala-kouluikäisiä. Kuvissa näkyi vain muutamia isompia lapsia (12 - 17-vuotiaita).

Niitä isompia poikia, oisko niitä ollu neljä ja niitä tyttöjä. Semmonen 16 lasta oli suurin piirtein ja sitten oli vielä se, kun tehtaalla kävivät töissä (vanhemmat) niin siinä ol kolmekin semmosta perhettä ja heillä lapset, niin ne tuotiin hoitoon työpäivän ajaksi... Vauvoja oli aina useampia, osa heistä tuotiin suoraan laitokselta. Ne oli silloin ennen, että ne lapset oli vauvasta aikuiseksi siinä, jotkut vauvat saatto olla, että vaihtu. Kyllä mää muistan kun siellä Piilolanniemessäkin, kun vauva

tuli laitokselta meille, niin jotkut tämmöset yksinäiset äidit, ne kävi muutamana kerran imettämässä sitä lasta siellä ja sitten hylkäsivät. (h 1.)

Työtä lastenkodissa oli paljon mm. työntekijät valmistivat itse lasten vaatteet ja kaikki muut tekstiilit. Mamma, joka oli käynyt ompelualankoulutuksen, oli erittäin muotitietoinen nainen. Hän piti tärkeänä, että lastenkodin lapset olivat hyvin puettuja, eivätkä eroaisi muista kylän lapsista. Lapsille kudottiin ja ommeltiin vaatteita usein yömyöhään asti. (h 1.)

Se oli ensin alkuun kun mä menin niin semmosta laitosmaista, että kaikilla oli samallaisia vaatteita, mutta hän(Mamma) tykkäs, että lapset ei saa erottua koulussakaan, ja että kaikilla pitää olla yksilöllisemmät vaatteet. Ja millon mistäkin kerättiin ja ommeltiin sitten. Että yhteen asti saatettiin tehdä käsitoita ja sitten jo neljän jälkeen ylös, että ei me montaa tuntia nukuttu. (h 1.)

Työntekijöiden arkeen kuului lasten hoitamisen lisäksi esim. talon lämmitys, pyykkien pesu käsin ja siivoaminen. Mamma piti tärkeänä talon siistiä yleisilmettä ja siivoaminen työllistikin henkilökuntaa todella paljon. Jälkeenpäin ajatellen hygienian merkitys korostui luultavasti sen vuoksi, että lapsia haluttiin suojata tarttuvilta kulkutaudeilta. (h 1.)

Se oli yhtä työntekoa. Ku aatellaan, että kaikki huoneet lämpesivät puilla. Pakkasella piti ruveta jo neljän aikaan lämmittämään. Ainut oli, että vesi tuli raanasta, mutta kaikki piti lämmittää. Käsin pestiin kaikki vauvojen pyykki, se määrä mikä vauvoilta tuli. Sitten siellä pihan perällä oli sauna, jossa oli valtava pata. Siellä pestiin pyykki, harjalla hangattiin ja keitettiin lipeässä ja sitten taas uudet vedet lämmitettiin huuhteluun. Niin se oli yötä päivää työtä. Ja aina oli valtavan iso hella lämmin ja siinä oli aina jotakin tulossa tai menossa. Pienet vauvat hoijettiin siellä ja oli sitten niin nuukaa se vauvojenki hoito yleensä. Kaikki piti silittää vaipoista lähtien. Hän (Mamma) oli niin kauhean nuuka siitä ja sitten kaappeihinkin piti kaikki laittaa niin kauniisti, viikatakin sitten. Ja kun aatellaan, että semmonen iso leivinuuni. Sinne niitä isoja halkoja ja se oli aika kaukana se liiteri, sitte sitä lämmitettiin. Valtavan suuria taikinoita tehtiin, että sen kaheksan suurta leipää meni sinne sitten. (h 1.)

3.4 ”...että ei sitä oikeen tansseihinkaan...”

Talon johtajatar, viehättävä ja mystinen Mamma on noussut esille useissa haastatteluissa ihailtuna, määrätietoisena, mutta myös vahvana auktoriteettina. Hän muistutti usein nuoria hoitajia, että heidän täytyy muistaa olevansa lastenkodissa lapsia varten. Mammalla itsellään ei ollut perhettä, eikä paljoakaan sosiaalista elämää lastenkodin ulkopuolella. Tätä samaa hän odotti myös muilta työntekijöiltä. Muutama vapaapäivä oli kuitenkin kuukaudessa, jonka nuoret hoitajat käyttivät kotona käymiseen ja sosiaalisten suhteidensa luomiseen. (h 1.)

No se oli just vähän semmosta, että ei sitä oikeen tansseihinkaan ja eihän se tää johtajakaan ollenkaan tykänny ja määkin, kun valtavasti tykkäsin käydä tansseissa. No sitten se meni sillä tavalla (myöhemmin), että joka toinen sunnuntai (oli vapaa). Se sunnuntai sitten käytettiin sosiaalsiin suhteisiin, mutta muuten se oli, että ei ulkoiluun, eikä mitään. (h 1.)

Piilolanniemen lastenkoti siirtyi kauppalan hallinnan alle (h 1). Tämän jälkeen alettiin havaita lastenkodin rakennuksen rapistuminen ja tilojen puutteellisuus. Sisäministeriön tarkastuskirjan (1951) mukaan lastenkodin ulkoiset rakenteet alkoivat olla huonot. Näin ollen uuden lastenkodin jo aloitettu suunnittelu, sai lisää vahvistusta.

Olemme tänään tutustuneet Äänekosken kauppalan lastenkotiin. Laitoksen ulkonaisessa kunnossa on paljon toivomisen varaa eikä uuden talon rakentamisen suunnittelu ole suinkaan enneaikaista. Puutteelliset ulkonaiset olosuhteet huomioon ottaen on kodin hoito kuitenkin hyvä, siisteys moitteeton ja lasten kasvatusta kaikista päättäen onnistunutta. Päiväkotilapset olisi kuitenkin syytä tuoda lastenkodista pois, mikä toimenpide olisi omiaan lisäämään lastenkodissa oman kodin tuntua.

*Äänekoskella 9/11- 51. P. Meutala & V.Kotilainen
Läänintarkastaja*

(Äänekosken Perhetukikeskuksen lehtileikekansio n. d.)

4 LASTENKOTI NYKYAIKAISTUU

4.1 Uuden lastenkodin aika 1950 – luvulla

KUVA 3. Uusi lastenkoti 1953 (Äänekosken Perhetukikeskuksen valokuva – albumi).

Äänekosken uusi lastenkodin rakennus oli suuri kokonaisuus, jossa alakerrassa oli keittiö ja päiväkotit ja yläkerrassa lastenkoti. Lastenkodin vieressä oli kerrostalo, johon Äänekosken kauppalan äitiys - ja lastenneuvolat siirtyivät 1.9.1953. (Äänekosken Perhetukikeskuksen lehtileikekansio n. d.) Terveystalon yhteydessä oli myös asuntoja, jossa johtajan tai kauempaa töihin tulevien työntekijöiden oli mahdollista asua (h 1).

Uusi lastenkoti oli moderni ja uudenaikainen laitos. Pihassa oli uima-allas, jota ei monessa lastenkodissa ollut ja lapsille kaksi suurta osastoa, vauvala ja isojen puoli. (Lustig n.d.) Jokaisessa huoneessa oli isojen puolella 4 - 6 lasta (a 70). Alakerrassa oli keittiö, jossa keittäjä teki ruuan ja ruokailu tapahtui olohuoneessa lastenkodin puolella. Esteettisyys oli tärkeää, kattaukset olivat

kauniita ja kesäisin pöytiin tehtiin itse kasvatetuista kukista asetelmia. (t 50 – 60.)

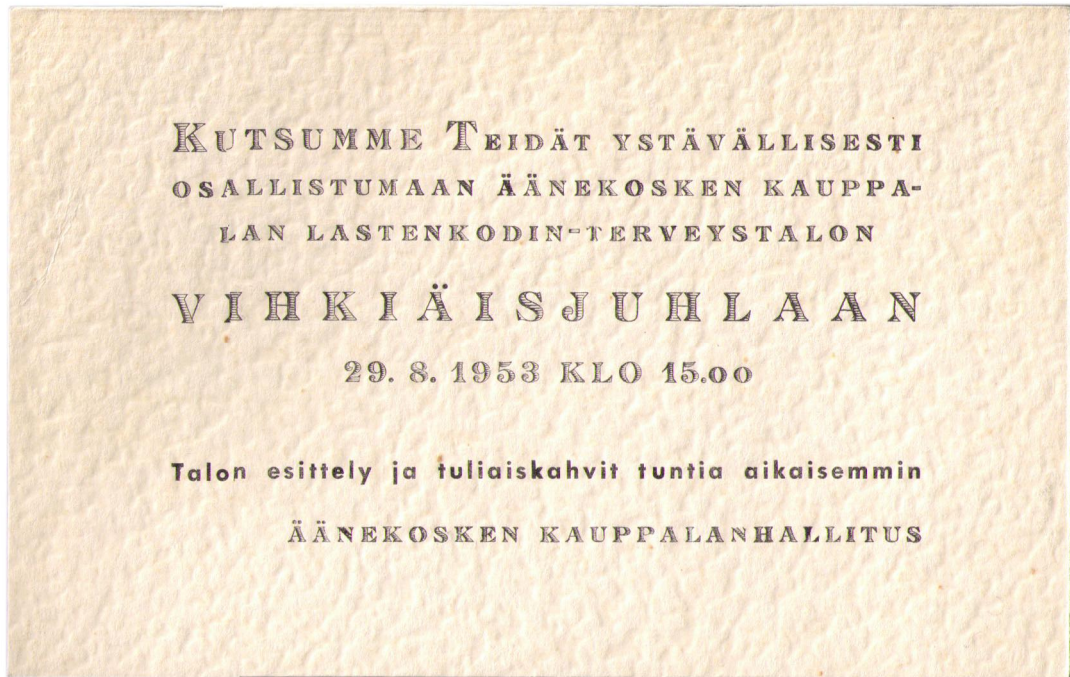
Lodelle muutto tapahtui vauhdikkaasti. Tiloja laitettiin kuntoon ja paikkoja sisustettiin. Mamma valitsi, laatutietoisena ihmisenä, kalliit ja laadukkaat kalusteet ja työntekijät kutoivat ja ompelivat tekstiilejä. (h 1.)

KUVA 4. Valokuva uudesta ruokasalista vuonna 1953. (Äänekosken Perhetukikeskuksen valokuva – albumi).

... sitten kun me muutettiin tuohon nykyiseen paikkaan, nii silloin oli kiirettä ja silloin en kerennyt paljon lasten kanssa olemaan. Me saatiin Mannerheimin lastensuojeluliitolta paljon lankoja, niin se päättikin se mamma, että minä kudon sen talven. (h 1.)

Äänekosken kauppalan lastenkodin ja terveystalon vihkiäisjuhlat pidettiin 29.8.1953, jonne oli kutsuttu paljon väkeä. Modernien tilojen lisäksi työntekijät rupesivat vaatimaan myös uudenaikaisempia työaikamuotoja. (t 50 – 60.)

KUVA 5. Kutsukortti vihkiäisjuhlaan vuonna 1953. (Äänekosken Perhetukikeskuksen lehtileikekansio).

4.2 Muutoksia 1950 – 60 - luvun vaihteessa

Enää eivät työntekijät olleet valmiita elämään lastenkotia varten. He halusivat selkeyttä työvuoroihin ja enemmän omaa aikaa. Muuttuneiden työaikojen myötä lastenhoitajien työajat tulivat suhteellisen säännöllisiksi.

... kaikki työntekijät sano ihtesä irti, jos ei tuu mitään työaikalistoja, että millonka tullaan töihin ja millon ei olla töissä. Innokkaammat ammattiosaston ihmiset rupes sitten ajamaan asiaa. Mammahan suuttu kauheasti meihin, että tuommosta skandaalia laitetaan liikkeelle. Ja sitten rupes tulemaan vuorolistat. Määkin sitten, kun mää sen työajan tein, niin mun ei tarvinu mennä sinne yläkertaan. Jäi sitten semmosta omaa aikaa, vaikkei me koskaan tehty semmosia pelkiä kaheksan tunnin päiviä. (h 1.)

Muutosten myötä työt alkoivat 7.00 - 11.00, päivävapaa kesti kolme tuntia, jonka jälkeen työt jatkuivat 14.00 - 18.00. Vapaapäiviä oli yksi kahta viikkoa kohden, joka toinen sunnuntai. Hoitajan kuukausipalkka oli tuolloin noin 350 markkaa. Harjoittelijat ja opiskelijat tekivät yövuorot. Heidän tukenaan oli

kuitenkin johtajatar, joka asui viereisessä terveystalossa ja oli lähes aina saatavilla. (Lustig n.d.)

Äänekosken lastenkotiin oli paljon tulokkaita (h 1). Lapset ja nuoret tarvitsivat kotia monenlaisista syistä. Useimmat syyt olivat jommankumman vanhemman sairaus, kuolema tai lapsen koko orpous. (Makkonen 2008, 6.) Vanhojen asiakaskorttien mukaan, joidenkin lapsien huostaanoton syyksi oli merkitty myös köyhyys, mielisairaus tai juoppohulluus.

Kun aattelee, että semmonen kolmekymmentä lasta oli ja niistä 12 pientä vauvaa, niitä oli niin paljon siihen aikaan. Yks päätyhän siinä oli niinku vauvala. Ne oli silloin ennen, että ne lapset oli vauvasta aikuiseks siinä, jotkut vauvat saatto olla että vaihtu. (h 1.)

Loden suureen lapsilukuun sisältyi myös kehitysvammaiset lapset, joita lastenkodissa hoidettiin aina siihen saakka, kunnes Suojarinteen kehitysvammalaitos 60 - luvulla perustettiin. Sen jälkeen lastenkodissa hoidettiin vain lievästi kehitysvammaisia lapsia. Lodelle tulleista vauvoista osa oli vastasyntyneitä ja keskosia, jotka lähetettiin suoraan keskussairaalaan lastenkotiin. (Lustig n.d.)

Vauvalasta vastasi koulutettu lastenhoitaja sekä johtajatar. Heidän apunaan olivat harjoittelijat, jotka opiskelivat kodinhoitajaksi tai kehitysvammaohjaajiksi. Leikki - ikäisiä lapsia oli 5 - 10 ja heidän hoidostaan vastasivat hoitoapulainen yhdessä johtajattaren ja harjoittelijoiden kanssa. Pienten lisäksi lastenkodissa oli noin kymmenen nuorta, parhaimmillaan asiakkaita oli siis kolmekymmentä. (Lustig n.d.)

Muutenkin elämä Lodella, 1950 – 60 - luvuilla, jatkui jokseenkin samantyyllisenä kuin Piilolanniemen lastenkodin aikaan. Siisteys ja hygienia olivat edelleenkin suuressa arvossa. Lastenkodin tilat puhdistettiin usein lattiasta kattoon, liinavaatteet olivat järjestyksessä ja lapset puhtaita ja siististi pukeutuneita.

...Siellä siivottiin ihan hirveästi silloin, ihan ylihygieenistä oli. Vimillä hangattiin lattiat ja seinät ja siivottiin jatkuvasti. Muistan, kun olohuone siivottiin aina yöllä...piti sitten aina vahata. Vimin kanssa ensin hangattiin se lattia, sitten huuhehtiin moneen kertaan ja sitten vahattiin ja muistan kyllä monta kertaa, kun ämpärillä heitettiin vettä lattialle. (t 50 - 60.)

Äänekosken lastenkodissa työskenteli hoitohenkilökunnan lisäksi myös talonmies, joka hoiti puulämmityksen ja lastenkodin ja terveystalon kiinteistöt, sekä keittäjä/emäntä, joka vastasi lastenkodin ja päiväkodin ruuasta. Hänen apunaan oli laitosapulainen, joka oli mukana myös siivouksissa. (Lustig n.d.)

(Keittäjä)Teki hyvää ruokaa ja siellä tehtiin kaikki itse. Mitään ei ostettu valmiina, ruisleipä tehtiin, sämpylät ja pullat ja kaikki leivottiin kotona, säilömiset kaikki. Me käytiin porukassa sienessä ja marjassa ja sitten oli kasvimaata, sieltä saatiin sitten perunaa ja porkkanaa...siellä oli marjapensaatkin, että siellä aina nuorten kanssa tehtiin töitä. (t 50 - 60.)

4.3 ” Työntekijät teki niin kun Mamma sano”

Johtajatar Mamma teki päätökset yhdessä johtokunnan kanssa. Hoitajille ei annettu valtaa eikä tietoja lapsista eikä muistakaan asioista. Johtokunta ja johtajatar päättivät lapsia, ja jopa henkilökuntaa, koskevista asioista. Rangaistukset ja kurinpidon hoiti myös Mamma. Hoitajilla ei ollut lupaa rangaista lapsia. (t 50 – 60.)

Suometsän (1972) tutkimuksesta selviää, että 1970 - luvulla lastenkotien lähimpänä hallintoportaana oli yleisesti lastenkodin johtokunta. Johtokunnan tehtävänä suurimmassa osassa lastenkoteja oli kasvatuksellisiin ja kurinpidollisiin ongelmiin puuttuminen sekä lastenkodin henkilöstö- ja talousasiat. (Suometsä 1972, 20.)

Me tehtiin niin kuin meille sanottiin ja siinä ei ollut mitään semmosta ongelmaa. Jos joku ei tehnyt niin kuin sanottiin, niin Mamma otti puhutteluun, kyllä rupes homma hoitumaan. (t 50 – 60.)

Lode oli jokseenkin suljettu ulkomaailmasta, eikä lasten vanhempiin tai sukulaisiin pidetty paljoakaan yhteyttä. Vähäisen yhteydenpidon hoiti johtajatar, joten työntekijöillä ei ole siitä varmaa tietoa, kuinka paljon esim. sosiaalitoimeen tuohon aikaan oltiin yhteydessä. (Lustig n.d.)

Yhteistyö viereiseen terveystaloon oli tiivistä. Sieltä terveydenhoitaja ja lääkäri tekivät tarvittavat terveystarkastukset Lodelle. Lääkärin tarkastukset olivat n. neljä kertaa vuodessa. Nämä tarkastukset olivat juhlallisen tuntuisia tapahtumia, joihin panostettiin sekä tarjottavilla että lasten siistillä pukeutumisella. (t 50 – 60.)

Suometsän (1972) mukaan 1970 - luvulla kaikille lastenkotiin tuleville lapsille tehtiin välittömästi lääkärintarkastus ja kasvatustutkimuksia varten lapset pääsivät tarpeen mukaan. Kahdesti vuodessa lapsilla oli ns. rutiinitarkastus ja terveydentilaa seurattiin lastenkodin lapsilla terveystarkastuskortin välityksellä. Terveystottumuksina lastenkodin lapsille pyrittiin opastamaan puhtautta ja henkilökohtaista hygieniaa ja haitallisina asioina varoiteltiin erityisesti tupakasta. (Suometsä 1972, 153.)

*Lastenkodin tarkastus. Lapset asiallisesti ja hyvin hoidettu. Paikat järjestyksessä. Kuri hyvä. Kiitettävästi hoidettu talo.
30.12.1967 Saloranta (Lääkärin merkinnät tarkastuskäynneillä – kirja1967).*

KUVA 6. Mamman mökki (Makkonen 2008, 117).

Mamma oli rakennuttanut Loden lasten käyttöön mökin, jota vielä tänäkin päivänä muistellaan Mamman mökinä. Se oli tehty hyvin pitkälle talkootyönä, mutta Mamma oli kustantanut itse kaikki materiaalit. Monta ihanaa muistoa nousee entisten lastenkodin asiakkaiden mieleen, ajasta, jonka he viettivät Mamman mökillä. (t 50 – 60.)

Johtajatar möi kuitenkin suosittuun kesämökkinsä pois vuonna 1968, koska vastarannalle oli tullut tanssilava, jonne Loden nuoret olisivat niin mielellään karanneet hoitajilta salaa (h 1). Hyvitykseksi lasten pettymykseen, hän osti, omilla rahoillaan, television lapsille. Hän oli aiemmin pyytänyt rahoitusta televisioon johtokunnalta, mutta johtokunta oli katsonut sen tarpeettomaksi. (h 1.)

Pitkäaikainen johtajatar Mamma erosi virastaan vuonna 1969. Mamman lähtö oli työntekijöille pettymys, mutta myös suuri suru. Hän ei halunnut lähdöstään tehtävän ylimääräistä hälyä, eikä lastenkodin asukkaat tieneet Mamman lähdöstä mitään, vain henkilökunta tiesi. Mamma vain luopui paikastaan, eikä kukaan oikein tiennyt miksi. Viimeisen yövuoron hänen kanssaan vietti eräs vanha ohjaaja, jonka Mamma oli kutsunut lomaltaan töihin sijaiseksi.

... Se (mamma) tuli sitten, kun mää kahen aikaan (yöllä) syötin niitä vauvoja, niin se tuli sinne ja sano että” eiköhän myö voitas nyt jutella” ja myö puhuttiin ja muisteltiin kaikkea ja meillä ol nii hirmusen mukavaa siellä Piilolanniemessä, niin meillä ol, me tehtiin valtavan paljon kaikenlaista kiusaa toisillemme ja ol paljon huumoria. Se ol vähän niinku koti. Kaikista puhuttiin ja mää sitten sanon, että ”meepäs Mamma nyt nukkuman kun aamulla tulevat kaupungista (johtoporras), kun sää lähet”. Ja me puhuttiin ja naurettiin. Sitten se lähti ja tuli neljän jälkeen (yöllä)... ulos asti oli ovi auki ja taksi ootti ja niin se lähti. Mää en voinut muutakun itkeä.... Ja sitten rupes tulemaan aamulla ihmisiä. Niin ja sitten hän oli tuonu valtavan ison astian hedelmiä ja toisen karamelliä, että lapsille aamulla, kun heräävät.(h 1.)

Lapset kokivat Mamman lähdön hämmentäväksi. He ihmettelivät minne ja miksi Mamma oli lähtenyt ja koska heille ei ollut kerrottu lähdöstä mitään, he syyllistivät asiasta itseään. Olisi ollut helpompi itkeä lähtöitkut kuin sietää mykkä hiljaisuus. Uuden johtajan tullessa taloon lapset eivät halunneet totella häntä, koska heitä ei ollut saanut kukaan muu kommentaa kuin Mamma. (Makkonen 2008, 28.)

Kaiken kaikkiaan 1960 – lukua leimasi Lodella autoritääriinen johtamistyyli. Lapsilta ja nuorilta vaadittiin kuuliaisuutta, ahkeruutta ja hyvää koulumenestystä. Johtamiskeskeisyys, kova työ, korkea työmoraali, säästäväisyys ja tietty sulkeutuneisuus leimasivat tätä aikakautta. (Lustig n.d.)

5 TYÖ AMMATILLISTUU

5.1 Muutosten myllerrykset 1960 - luvun lopussa ja 70 - luvulla

Mamman lähdön myötä Lodella alkoivat uudistukset ja muutokset. Hänen jälkeensä johtajat vaihtuivat tiuhaan tahtiin. Puolen vuoden ajan talo toimi ilman johtajaakin, jolloin henkilökunta johti taloa yhdessä. Viimein lastenkoti sai pysyvemmän johtajan, jonka myötä alkoi tapahtua suuria muutoksia. (Makkonen 2008, 8.) Lapsiluku pieneni hieman ja samalla henkilökunnan määrä vastasi paremmin työn tarpeita. Työntekijöiden arviointikykyyn ja

päätösvaltaan luotettiin enemmän ja näin ollen työntekijöiden vastuukin kasvoi. Lasten vanhempiin alettiin pitää enemmän yhteyttä ja lapset alkoivat harrastaa enemmän talon ulkopuolella. Nuoret saivat tuoda kavereitaan yökylään ja saivat joskus mennä itsekin kavereiden luokse yöksi. Leiritoiminta käynnistyi ja sunnuntailapsi idea sai alkunsa. Laitos sai myös ensimmäisen miespuolisen työntekijänsä. (Lustig n.d.)

Äänekosken lastenkodissa oli paikka 24 lapselle, vaikka usein siellä oli lapsia enemmänkin. Loden toiminta erosi esim. Saarijärven ja Laukaan lastenkodista siten, että sinne otettiin vauvoja keskosesta asti. Pelastakaa lapset ry. lähetti myös Äänekoskelle lapsia tarkkailtavaksi, jotka aiottiin myöhemmin adoptoida. Lastenkotiin voitiin sijoittaa lapsia myös tilapäisesti esim. äidin sairauden ajaksi. Vaihtuvuus vauvalassa oli suuri, osittain näiden seikkojen vuoksi. (Äänekosken perhetukikeskuksen lehtileikekirja 1969.)

Miesohjaajan tarve oli noussut lastenkodissa suureksi. Oli havaittu, että pojat tarvitsivat miehen tietämystä ja näkemystä monissa asioissa. Tärkeänä nähtiin myös tyttöjen kehityksen kannalta, saada miehen malli ja isähahmo taloon. Lasten alkureaktio mieshoitajaa kohtaan oli etäinen ja varovainen, mutta hyvin pian se muuttui avoimemmaksi. Silloinen lastenkodin johtaja oli erittäin tyytyväinen mieshoitajan työpanokseen ja toivoi, että määrärahat riittäisivät hänen palkkaamiseensa jatkossakin. Johtaja oli myös sitä mieltä, että jokaisessa lastenkodissa tulisi olla ainakin yksi miesohjaaja. (Äänekosken perhetukikeskuksen lehtileikekirja. Sisäsuomen sanomat. n.d.)

Sunnuntailapsi idean taustalla oli laitoslapsen tutustuminen tavalliseen perhe-elämään ja kotiin. Lapset kävivät sovituissa perheissä viikonloppuisin tai sunnuntaisin. Sunnuntaiperheitä ei ollut tarkoitettu kasvattiperheiksi, vaan nämä ihmiset halusivat antaa lastenkotilapselle aikaansa ja tavallisen perheen mallin. (Makkonen 2008, 8.) Lastenkodin sunnuntailapsi idea oli hyvinkin toimiva ainakin joidenkin lasten kohdalla. Joillekin haastateltavillemme sunnuntaiperheestä tuli myös oikea kasvattikoti (a 70).

...ja sitten sieltä oli mahdollisuus päästä kasvattikotiin, ja minulle löytyi semmonen sopiva paikka, vaikkei sitä minulle haettu, eikä minun kanssa puhuttu, että lähenkö, se tuli vaan. Tämmösen sunnuntaiperhe kokeilun kautta. (a 70.)

Sunnuntailapsista kerrotaan jo Saaren (1961) julkaisemassa kirjassa, jossa koulukodin oppilaille, joiden kotiolosuhteet olivat sellaiset, ettei normaaleja yhteyksiä ollut mahdollista pitää, järjestettiin ns. sunnuntaivanhempia. Nämä vanhemmat olivat kirjassa kuvattu ns. avuliaisiksi naapureiksi. (Saari 1961, 121.) Suometsä (1972) kertoo myös tutkimuksessaan sunnuntaiperheistä. Tämä toiminta oli nimetty kummitoiminnaksi, mutta periaate oli aivan sama. Kummitoimintaa oli vajaassa puolessa, Suometsän tutkimissa, lastenkodeissa 1970 – luvulla. Tutkimuksen mukaan toimintaan lähteneet perheet eivät aina sitoutuneet riittävästi siihen. Usein kävi myös niin, että kun perhe tapasi ja tutustui lapseen, he eivät enää halunneetkaan jatkaa kummitoimintaa. (Suometsä 1972, 77.)

Uusista hienoista ideoista ja suunnitelmista huolimatta 1970 - luvun puolivälissä alkoi kehitys taantua. Johtajat vaihtuivat jälleen. (Lustig n.d.) Äänekosken kaupungin velkataakka kasvoi suureksi. Yhdeksi puheenaiheeksi nousivat lastenkodin kallis ylläpito ja sen mahdollinen lakkauttaminen. Suometsän (1972) mukaan 1970 - luvulla lastensuojelulaitosten pääasialliset tulonlähteet olivat valtionapu, asianomaisten kuntien myöntämä määräraha, vieraiden kuntien sekä yksityisten maksamat hoitomaksut ja Ray:n avustukset ja erilaiset lahjoitusvarat. Lastenkotien kokonaismenot olivat tuolloin 1970 - luvulla yleisimmin 163 000 markkaa vuodessa ja keskimääräiset ylläpitokustannukset lasta kohden vuorokaudessa olivat 23 markan vaiheilla. (Suometsä 1972, 21.)

Suomen lastensuojelulaitoksissa 1970 - luvun alun jälkeen tilanne muuttui nopeasti huonommaksi. Laitoksia alettiin lopettaa, henkilökunta väheni ja taloudellinen tilanne huononi. Yksi syy oli yleinen kriittisyys laitoksia kohtaan ja toinen iso syy oli kunnallisen päivähoidon kasvu, päivähoitolain (1973) voimaan astumisen jälkeen. Tämän vuoksi lastenkoteihin oli vaikea saada koulutettua henkilökuntaa, koska työ päiväkodeissa katsottiin arvokkaammaksi ja paremmin palkatuksi. Vuonna 1975 valtionosuus lasten ja

nuorten erityishuollon menoista oli vain 5 %, kun se päivähoidon puolella oli 37 %. (Pulma 1987, 223 - 224.) Tämä kehitys näkyi myös Äänekosken lastenkodilla, josta myös kaavailtiin päiväkotia.

Budjetissa kävi ilmi, että Äänekosken lastenkoti on käynyt varsin kalliiksi; se tarvitsee ensi vuonna 35 – 40 000 markkaa hoidettavaa lasta kohti. SDP:n ryhmä jätti valtuustolle pohdinnan, jossa ”velvoitettiin” sosiaalilautakunta ryhtymään toimenpiteisiin lastenkodin muuttamiseksi päiväkodiksi. (Äänekosken perhetukikeskuksen lehtileikekirja. Sisäsuomen sanomat 1974.)

Yleinen taantuma näkyi myös Lodella niin, että lapsia ja nuoria alettiin sijoittaa nopeasti perheisiin, eivätkä kaikki sijoitukset olleet niin tarkkaan harkittuja. Monessa tapauksessa lapsi sijoitettiin, jos vain perheessä oli kiinnostusta riittävästi. Suunnittelemattomat sijoitukset osoittautuivat useasti epäonnistuneiksi ja suurin osa sijoitetuista lapsista ja nuorista palasi takaisin lastenkotiin. (Lustig n.d) Makkosen (2008) mukaan sijoituksen onnistumisen ja hoidon laadun tarkkailu oli heikkoa. Sosiaalipuolelta ei juurikaan lapsia käyty katsomassa. (Makkonen 2008, 62).

... Silloin perheet olisivat tarvinneet paljon enemmän tukea, sitten, kun tuli näitä vaikeuksia, etenkin murkkuiässä sijoitetut lapset, varsinkin maaseudulle, niin kun tulee näitä rajojen kokeilua, kyllä niitä lensi ulos kuin leppäkeihäitä. Ja musta tuntuu että osittain siihen oli syynä tuennan puute, ei se riitä että annetaan hoitopalkkiota ja kulukorvausta. (t 70 – 80.)

Lastenkodit olivat 1970 - luvulla yleisimmin vajaakäyttöisiä, ilmenee Suometsän (1972) tutkimuksesta. Tutkituista lastenkodeista useimmissa olivat paikkaluvut pienempiä kuin oli vahvistettu. Tavallisin lastenkoti oli tuolloin paikkaluvultaan 13 -lapsinen, mutta ne joissa oli pikkulasten osasto, olivat 16 -paikkaisia. (Suometsä 1972, 19.)

5.2 Uudet tuulet 1970 - luvun puolivälissä

Pikkuhiljaa alkoivat lastenkodin näkymät muuttua positiivisemmaksi. Lakkautusuhka väistyi ja talo sai uuden pysyvämmän johtajan vuonna 1976. Lastenkodissa tehtiin remontti, minkä myötä ylimääräinen työ väheni. Lämmitysjärjestelmä muutettiin öljyllä toimivaksi, saunaan tuli sähkökuuas ja vanhan pulsaattoripyökinpesukoneen tilalle tuli uusi automaattikone. (t 70 – 80.)

Leiritoiminta käynnistyi uudelleen ja niitä pidettiin Kovalan majalla Äänekoskella, jonne kaikki lastenkodin nuoret lähtivät. Toimintaa valvoivat ja ohjasivat lastenkodin ohjaajat. Työvuorot toimivat leireillä suhteellisen normaalisti, johtuen työaikasopimusten voimaan tulemisesta. Tosin joskus työntekijät joutuivat tekemään ylipitkiä vuoroja esim. kolme vuoroa peräkkäin. (t 70 – 80.)

Lastensuojelutyö alkoi pikkuhiljaa muuttua enemmän perhekeskeisemmäksi. Sosiaalityössä tapahtui rakennemuutoksia ja lastensuojeluun nimitettiin oma sosiaalityöntekijä. Laitos suuntautui ulospäin, mikä näkyi mm. yhteistyönä, sijaisperheiden kanssa. Niihin pidettiin yhteyttä ja tehtiin kotikäyntejä laitoksen henkilökunnan kanssa. Vastuuhoitojärjestelmä (omahoitajuus) oli lähtenyt käyntiin jo aikaisemmin, mutta vahvistui 1970-luvun puolivälin jälkeen. (t 70 – 80.)

Kaiken kaikkiaan 1970 - luku oli ylä - ja alamäkeä, jolloin lievä passiivisuus ja alakulo leimasivat aikakautta (Lustig n.d). Työntekijät olivat tottuneet määrätietoiseen johtajaan, joka oli aina myös saatavilla. Uuden johtajan aate demokraattisesta työyhteisöstä, jossa jokainen aikuinen ottaa vastuun omista teoistaan ja suunnitelmistaan, alkoi toteutua pikkuhiljaa. (t 70 – 80.)

Muutama vuosi sitten näytti Äänekoskella siltä, että lastenkotia ei tarvita, vaan sen toiminta on paras lopettaa. Tilanne on nyt muuttunut. Vuosi sitten hoidettavia oli 6- 7, nyt heitä on 13. Lastenkotia tarvitaan edelleen (Äänekosken Perhetukikeskuksen lehtileikekirja. Sisäsuomen lehti 27.2.1979.)

Eräs merkittävimmistä ja puhutuimmista 1970 - luvun lakiuudistuksista oli ns. ”lapsipaketti”, joka toteutti mittavan muutostyön lapsen asemaa koskevassa lainsäädännössä 70 - luvun puolivälissä. Uudistuksen merkittävimmät muutokset olivat 1.10.1976 voimaan tulleet isyyslaki ja laki lapsen elatuksesta. Tämä lakiuudistus päätti pitkään jatkuneen ajan, jolloin lapset asetettiin eriarvoiseen asemaan perheoikeudellisen aseman ja syntymän perusteella. Lapsilainsäädännön ja isyyslain tärkein uudistus oli lapsen syntyperästä riippumaton oikeudellinen yhdenvertaisuus. (Mikkola & Helminen 1994, 66.)

5.3 Muutoksia Lodella 1980- luvulla

Yhteisökasvatus kokeilu alkoi Lodella vuonna 1982 ja se kesti n. puolitoistavuotta (t 70 - 80). Yhteisökasvatus idea lähti Jyväskylästä, missä oppilaskodin johtaja Kalevi Kaipio oli toteuttanut sitä jo vuodesta 1971 alkaen, hyvin tuloksin. Sosiaalhallitus suunnitteli, että yhteisökasvatuskokeilu aloitetaan kahdessa tai kolmessa laitoksessa. Yksi näistä laitoksista oli Äänekosken lastenkoti. Tutkimuksen tieteellinen johtaja oli professori Lea Pulkkinen, kokeilua vetävän johtoryhmän johtajaksi valittiin ylitarkastaja Pertti Harju sosiaalhallituksesta ja käytännön toteutumisesta vastasivat maisteri Kalevi Kaipio ja lisensiaatti Kari Murto. Tutkimuksen suoritti Sirpa Helenius. (Äänekosken Perhetukikeskuksen lehtileikekirja. n.d)

Sosiaalhallitus ryhtyy kokeilemaan yhteisökasvatusta, uutta kasvatustapausta, missä kasvatettavat ja kasvattajat tasavertaisina osallistuvat päätöksentekoon. Sosiaalhallituksen mukaan yhteisökasvatus voisi tarjota ratkaisun nykyisiin kasvatuspulmiin. Sosiaalhallitus perustelee hankettaan sillä, etteivät lapset ja nuoret enää alistu perinteiseen kuriin eivätkä passiiviseen vastaanottajan rooliin. Uusi kasvatustapausta perustuu siihen, että nuorten tasa-arvo-oikeudet tunnustetaan, mutta samalla korostetaan vastuuta ja velvollisuuksia. (Äänekosken Perhetukikeskuksen lehtileikekirja. n.d.)

Yhteisökasvatus toi uutta intoa työhön. Työntekijät olivat innokkaita ja idearikkaita. Nuoret pääsivät todella vaikuttamaan itseään koskeviin päätöksiin palaverien myötä. Niissä syntyi monia hyviä kehityskohteita ja ideoita mm. retkirahaston perustaminen. Kaupunki lähti tukemaan retkirahastoa kirjaamalla budjettiinsa erityisen momentin. Lastenkodin väki taas järjesti myyjäisiä ym. toimintaa, jolla rahaa saatiin kerättyä. Hankkeen myötä retkiä tehtiin Leningradiin ja Mallorcalle ja myöhemmin lappiin. (Lustig n.d.) Noihin aikoihin tiedon kulku työvuorojen välillä havaittiin riittämättömäksi. Tämän vuoksi kirjallinen raportointi otettiin käyttöön. (t 70 - 80.)

Yhteisökasvatuksen oli tarkoitus kestää kaksi vuotta, mutta määrärahojen loppuessa se jäi kesken reilu vuoden kestäneen kokeilun jälkeen (Makkonen 2008, 8). Yhden työntekijän mukaan yhteisökasvatuskokeilu päättyi kuitenkin projektin päättymisen myötä (t 70 - 80). Työntekijöitäkin alkoivat jatkuvat palaverissa istumiset kyllästyttää, eivätkä he kaikki sitoutuneet enää yhteisökasvatuksen periaatteisiin (Lustig n.d.).

Henkilökunta vaihtui ja uusia nuorempia työntekijöitä uusine ideoineen ja näkemyksineen tuli Lodelle. Kaupungin hyvä rahatilanne ja myönteinen asenne lastenkotia kohtaan antoivat mahdollisuuden retkiin ja harrastuksiin. Viikko- ja virkistysrahat riittivät hyvin elokuvalippuihin ym. vapaa-ajan toimintaan nuorille. (Lustig n.d.)

Lastenkodilla tapahtui monenlaisia muutoksia 1980 - luvulla. Vauvala lakkautettiin ja tilat remontoitiin, että mahdollisimman moni nuori sai oman huoneen. Talon toiseen päätyyn remontoitiin yksiö, joka voisi toimia ensiasuntona itsenäistyvälle nuorelle. Lapsimäärä pieneni, jonka jälkeen lastenkodissa oli paikka n. 10 asiakkaalle. Yläkertaan tehtiin oma keittiö, jossa lastenkodin henkilökunta teki viikonlopun ruuat ja iltapalat itse. Edelleenkin alakerran keittiöstä tuli päivällinen ylös. (Lustig n.d.)

Koulutus nostettiin kunniaan. Jokaisella lastenkodin työntekijällä tuli olla jonkinlainen alan koulutus. Työntekijöille annettiin siis mahdollisuus kouluttautua tai vaihtaa työtä joihinkin muihin kaupungin tehtäviin. Nimike lastenkodista muuttui Perhetukikeskukseksi vuonna 1989. (Lustig n.d.)

Lain muutoksia 80-luvulla

Lastensuojelulainsäädäntöä yritettiin uudistaa jo 1960 - ja 70 - luvuilla, siinä kuitenkin onnistumatta. Vihdoinkin vuonna 1984 toinen lastensuojelulaki (683/ 1983) ja sitä täydentävä asetus astuivat voimaan. Edellinen laki oli ollut voimassa melkein puolivuosisataa. Keskeisin käsite uudessa laissa oli perhe ja yksilökohtainen lastensuojelu. Perheen on oltava lastensuojelun keskiössä, mutta sen erityisenä huomion kohteena on oltava lapsi tai lapset. Koko perheen voimavarat ja odotukset tulisi huomioida. (Mikkola 2004, 77.) Laissa painotettiin lapsen oikeutta ja lapsella olisi oltava oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen. Lasta ja hänen perhettään tulisi suojella. Toimintamuotoja ovat avohuollon tukitoimet, huostaanotto ja sijaishuolto sekä jälkihuolto. Laki määrittelee alle 18 – vuotiaan lapseksi ja alle 21 – vuotiaan nuoreksi henkilöksi. Laki edellytti, että lapsen etu pitäisi aina ensin selvittää. (Ks. liite 3.)

Uutena vuoden 1983 laissa esiintyi avohuollon tukitoimet ja ne tulee ensisijaisesti suunnata lapsen perheeseen ehkäisemään huostaanottoa (Mäkipentti 2003, 170). Avohuolto tapahtuu lasta ja perhettä tukemalla heidän omassa elinympäristössään. Heitä tulisi neuvoa, ohjata, järjestää mahdollisesti tukihenkilöitä, tukea taloudellisesti ja järjestää asunto tarvittaessa. (Mikkola 2004, 77.) Laissa painotettiin perheen omaa osuutta elämäntilanteensa hallinnassa. Lastenkodeissa laki antoi mahdollisuuden avohuollon tukitoimiin. (Mäkipentti 2003, 170.) Olennaisin muutos aikaisempaan on se, että viranomaiset veloitettiin kysymään pienenkin asiakkaan mielipidettä ennen päätösten tekoa (Korppi- Tommola 1990, 119). Loidellakin tuli käytännöksi, että avohuolto olisi ensisijainen vaihtoehto lastensuojelussa. Laitoshoitoa pyrittiin vähentämään ja sijoitusjaksoja lyhentämään.

5.4 Lode 1990 - luvulla ja vuosituhatluvun vaihteessa

Lodella uudet remontoituvat tilat, vakaa asukasluku ja kaupungin myönteinen asenne lastenkotia kohtaan saivat henkilökunnan motivoitumaan entistä enemmän työlleen. Uusia ideoita toimintaan virisi. Sen myötä lastenkoti kehitti toimintaansa entistä enemmän perhettä tukevaksi. (h 2.)

Sitä vuosikymmentä kyllä leimaa se, että meillä oli täällä jonkin verran mustalaisia. Nuoria oli paljon, jatkuvasti oli paikat täynnä. Siinä ruvettiin olemaan niinku vielä enemmän ulospäin, kun siihen asti. Perheitten kanssa tehtiin yhteistyötä. Sitten, kun oli uuret paikat, niin piha suunnitelmaa tehtiin, tuli marjapensaita ja ryytimaita. (h 2.)

Nimensä mukaan Perhetukikeskuksen tulisi tukea lasten ja nuorten lisäksi myös koko perhettä. Tämän ajatuksen saattamana Perhetukikeskuksen yhteydessä olevaan yksioon perustettiin turvakoti ja tapaamispaikka. Tämä toi paljon lisä haastetta ja työtä ohjaajille. Tilat eivät kuitenkaan olleet toimivat turvakodin asiakkaille, yksiöstä puuttui tarvittavat pesu- ja ruokailutilat. Sen vuoksi turvakotiasiakkaat kävivät Loden puolella ruokailemassa ja peseytymässä. Tämä tuotti levottomuutta ja tilan ahtautta Perhetukikeskuksen puolelle (h 2.) sekä turvattomuutta nuorissa (a 2000 1).

Hyvää aikaa kesti 1990 - puoliväliin asti, jolloin yleisen laman vaikutukset alkoivat näkyä myös Lodella. Lastenkoteja lakkautettiin yleisesti mm. Laukaassa, Saarijärvellä ja Keuruulla. Menoja supistettiin mahdollisimman pieneksi, myös Perhetukikeskuksessa. Mitään ei saanut hankkia, retkirahasto poistettiin ja harrastusrahoja vähennettiin. Ulkomaan matkailu loppui, mutta kotimaassa retkiä tehtiin vielä muutamia. Ulkopuolisen tuen vuoksi voitiin nuorille hankkia joitain harrastevälineitä. Alettiin jälleen puhua Perhetukikeskuksen lakkauttamisesta. Henkilökunnan työmotivaatio laski. Lapsia ei sijoitettu Lodelle, vaikka paikkoja olisi ollut. Henkilökuntaa ja lapsia huolestutti talon tulevaisuus. (Lustig n.d.)

(Lakkautusuhka)Se tuli sillai salakavalasti, eikä sitä tietty kuinka kauan sitä oli tehty. Lapset rupes vähenemään ja vähenemään. Mutta kyllä ne väheni ja ulkopaikkakuntalaisia ei otettu enää, vaikka eihän me työntekijät sitä tiedetty...sen selekeästi näki, että sitä ruvettiin niinkun miettimään, että kuka rupeaa niistä pitkäaikasista (asikkaista)palaamaan kotiin. (h 2.)

Kaikilla oli huoli tulevaisuudestaan niin henkilökunnalla kuin talon asukkaillakin. Yhteistyökumppaneita haettiin avuksi. Henkilökunta kehitti erilaisia oheistehtäviä mm. tukihenkilötoiminta, joiden avulla päättäjät näkisivät paremmin perhetukikeskuksen toiminnan tarpeellisuuden. (Makkonen 2008, 9.) Kaupungin päättäjät olivat tehneet valmiin ehdotuksen, mihin muihin tehtäviin työntekijät työllistyisivät, lakkauttamisen jälkeen. Pääsääntöisesti ohjaajien työt olisivat jatkuneet perhetyössä. (h 2.)

Se oli niinku se pointti siinä, että pitää saada sinne avopuolelle. Tää talo panna kiinni, että saadaan perhetyöntekijöitä.(h 2.)

Henkilökunta ei kuitenkaan luovuttanut. He ottivat yhteyttä eri puolueiden luottamusmiehiin. He saivat kullaan arvoisia neuvoja, kuinka tilanteessa tulisi toimia ja mitä asioita ottaa huomioon. Näiden neuvojen avulla ja yhteistyöllä osa työntekijöistä laati vastaehdotuksen kaupungin hallitukselle. (h 2.)

Me tehtiin sitten semmone vastaehrotus. Niin lonkalta tehtiin, mutta se puri. Siinä oli, että mistä ne säästöt tulee ja kuinka paljon tulee maksamaan, kun nuoria ruvetaan sijoittamaan ulkopaikkakunnalle... Me ehrotettiin sitten sitäkin, että tässä talossa ei olis johtajaa ollenkaan, vaan täällä olisi johtavaohjaaja. Siitä se suurin säästö tuli ja ettei meillä olis laitosapulaista, ja laitosapulainenhan me menetettiin sitten 90-luvun lopussa. (h 2.)

Pitkäaikainen johtaja erosi virastaan vuonna 2000 siirtyessään muihin tehtäviin. Uutta johtajaa ei taloon saatu heti ja yksi työntekijöistä siirtyi vastaavanohjaajan rooliin. Välillä talossa oli vuoden verran johtaja ja hänen lähdettyään paikka siirtyi taas vastaavalle ohjaajalle. (h 2.)

No tuota(vastaavaohjaaja) oli sitten, se oli hyvää aikaa sekin, kun me ruvettiin nousemaan sieltä suosta sitten ja ruvettiin ottaa porukkaa ja rupes homma pyörimään. Paljon tuli ulukopaikkakunnaltakin, kun saatiin se homma vauhtiin. Sitten tuli (johtaja) ja se oli vuoren ja kokoajan vaarittiin jotakin uuristuksia, mutta ei oikeen keksitty mitään uutta toimintaa. Jonkin verran tehtiin, niinku jäläkihuolto painotteista, kun lähti niin paljon yhtä aikaa nuoria tästä. (h 2.)

Tämän jälkeen Lode sai uuden johtajan, joka alkoi tehdä kovasti työtä talon arvon nostamiseen. Järjestettiin avoimien ovien päiviä ja kutsuttiin perhetukikeskukseen kaupungin päättäjiä ja muita vieraita. Yllättävän monelle Perhetukikeskus ei edelleenkään ollut tuttu. Sen toiminta sai lisäpontta, kun Äänekosken kaupungissa sijoitettavien lasten määrä oli kasvussa. Kaupungin valtuusto teki päätöksen, että Perhetukikeskus saa jatkaa toimintaansa toistaiseksi. Kesällä 2003 Lode vietti 50 - vuotis juhlaansa. Mukaan kutsuttiin paljon entisiä asiakkaita sekä kaupungin virkamiehiä. Juhlat olivat lämminhenkiset ja täynnä entisten asiakkaiden kiitosta siitä, miten hyvät eväät he ovat Lodelta elämälleen saaneet. (Lustig n.d.)

Lainmuutokset 1994 - luvulla

Vuoden 1983 lastensuojelulain keskiössä oli pieni turvaton lapsi, niin vuoden 1994 asetusmuutos tähtäsi ensisijaisesti vaikeuksiin joutuneiden nuorten aseman kohentamiseen. Tästä lakimuutoksesta käytettiin nimitystä ”nuorisohuollon lakipaketti”. Tässä lastensuojelulain muutoksessa kiinnitettiin erityistä huomiota lapsen edun selvittämiseen ja lapsen ja nuorten oikeuksien laajentamiseen niin yleensä kuin myös lastensuojelutapauksissa. Sijaishuoltoa, huostaanottoa sekä huostassa pidon lopettamista koskevia päätöksiä valmisteltaessa on aina pyrittävä selvittämään lapsen oma mielipide ja toivomukset asiasta. (Kähkönen 1999, 29.)(Ks. liite 4.)

6 HUOSTAANOTTO JA SIJAISHUOLTO ERI AIKAKAUSINA

6.1 Huostaanotto

Tutkimuksemme kohdentuu yksilökohtaisen lastensuojelun kentälle ja nimenomaan kodin ulkopuolisen huollon alueelle, jonka ytimen muodostavat huostaanotto ja sijaishuolto. Huostaanotto merkitsee lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella yhteiskunnan (kunnan sosiaalilautakunnan) toimesta (Helminen 1995, 41). Jo vuoden 1936 lastensuojelulaki sisälsi huostaanottotilanteita koskevan luettelon esimerkkeineen, jolla pyrittiin kuvaamaan, missä tapauksessa huostaanotto on mahdollinen. Huoltolautakunta nimesi erityisen lastensuojeluosaston ja lautakunnan. Niiden tehtävänä oli mm. lastensuojeluasioissa suojelutoimenpiteisiin ryhtyminen. (Ks. liite 2.) Vielä 1950 - luvulla oli huostaanotto valvonnan ohella lähes ainoa työkalu lastensuojelussa. Sosiaalityöntekijöiden alttiutta käyttää sitä, jarrutti huostaanottoon sisältyvä seikkaperäinen puuttuminen perhe - elämään. (Pulma 2005,16.)

Syinä lasten huostaanottoon 1960 ja 70- luvuilla oli mm. vanhempien tai vanhemman kuolema, sairaus, alkoholismi tai totaalinen hylkääminen. Vanhempien päihteiden käyttö lapsen huostaanoton ja kodin ulkopuolelle sijoituksen syynä nousi yli kaksinkertaiseksi vuodesta 1975 vuoteen 1987 mennessä. Samoihin aikoihin kasvoivat myös jonkun verran lapsen hoidon laiminlyönnin sekä lasten pahoinpitelyjen osuudet sijoitusten syinä. (Mikkola ym. 1994, 101.)

Vuoden 1983 lastensuojelulain mukaan sosiaalilautakunnan on otettava lapsi huostaan jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kodin olosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä. Tai jos lapsi itse vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään. (Ks. liite 3.)

6.2 Sijaishuolto

Vuoden 1983 lastensuojelulaissa sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuoltoon voidaan sijoittaa vain sosiaalilautakunnan huostaan ottama lapsi. Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona tai laitoshuoltona taikka muulla tarkoituksenmukaisella tavalla. Lapsi voidaan sijoittaa väliaikaisesti myös vanhempiensa tai muiden huoltajiensa hoidettavaksi ja kasvatettavaksi. (Ks. liite 3.) Sijaishuoltoa voi olla jokin välimuotoinen ratkaisu esim. tuettu itsenäinen asuminen, tukiasuminen tai asuminen jonkun oppilaitoksen asuntolassa. Lapsen ja nuoren sijaishuollon asumisen tulee kattaa myös vapaa - ja loma - ajat. (Mikkola ym. 1994, 180.)

Sijaishuollossa on tärkeintä ajatella lapsen etua. Sijaishuollon vaihtoehdoksi valitaan se muoto, mikä on lapsen suojelun tarpeen ja lapsen kehityksen kannalta paras vaihtoehto. Siirtoja laitoksesta tai sijaiskodista toiseen pitää välttää. Sijoitukset tulee harkita ja valmistella huolella. Jos arvellaan sijaishuollon olevan vain lyhytaikainen, on tarkoituksenmukaista valita laitoshuolto, silloin välttyään kilpailevien vanhemmuussuhteiden aiheuttamilta ristiriidoilta. Pitkäaikaisessa huostaanotossa kannattaa suosia perhehoitoa. (Mikkola ym. 1994, 180.)

Seuraavassa taulukossa voidaan todeta Sosiaalihuollon selvityksen mukaan, että 1960 – luvulta eteenpäin huostaanotot ovat vähentyneet vuoteen 1983 asti. Tämän jälkeen, uuden lastensuojelulain tultua voimaan, luvut eivät ole täysin vertailukelpoisia, koska huostaanotto perusteet muuttuivat olennaisesti. (Virta 1994, 15.) (Ks. Liite 3.)

TAULUKKO 1. Huostaan otetut lapset Suomessa vuosina 1960 – 1992.

Vuosi	Laitoksissa	Perhehoidossa	Huostaanotettuja kaikkiaan	Huostaan otettuja lapsia % alle 18 - vuotiaista
1960	8 043	8 114	16 157	1.07
1965	8 177	6 950	15 127	1.05
1970	7 108	5 476	12 327	0.89
1975	5 548	5 378	10 585	0.83
1980	4 260	4 917	8 276	0.69
1981	4 087	4 813	8 045	0.68
1982	4 074	4 814	8 437	0.71
1983	3 999	4 724	8 537	0.73
1987			6 234	
1992			6 382	

6.3 Huostaanotto ja sijaishuolto Lodella

Haastatteluistamme sekä Makkosen (2008) kirjasta kävi ilmi, että Lodelle huostaan otetut lapset, 1960 - 70 luvuilla, olivat pääsääntöisesti vauvoja tai leikki-ikäisiä. Vauvat olivat usein ns. ”lehtolapsia”, eikä äideillä ollut mahdollisuutta hoitaa heitä. Vauvat saivat nopeammin sijoituspaikan sijaisperheeseen, mutta useimmat lapset asuivat Lodella silti täysi-ikäiseksi saakka. Tuohon aikaan monessa perheessä saattoi olla iso lapsimäärä. Jos toinen vanhemmista kuoli äkillisesti, joutui yksinhuoltajaksi jäänyt vanhempi joskus turvautumaan ulkopuoliseen apuun. Vanhempi saattoi joutua antamaan pienimpiä lapsiaan laitoshuoltoon, koska ei kyennyt yksin heistä huolehtimaan. Monesti nämä lapset tulivat erittäin köyhistä ja vaatimattomista oloista ja he kokivat Lodelle pääsyn, ikävästään huolimatta, hyväksi asiaksi. (t 50 - 60.)

Makkosen (2008) mukaan sosiaalipuolen tarkkailussa oli puutteita, koska sijoituksiin ryhdyttiin hänen mielestään liian myöhään. Lapset joutuivat olemaan turhan pitkään ankeissa oloissa mm. torakoiden ja täiden seassa sekä nälkäisinä ja väsyneinä. Makkonen itsekin huolehti pienemmistä sisaruksistaan ennen kuin hän ja sisarukset pääsivät Lodelle turvaan. Vastuuta lasten hyvinvoinnista kantoi usein lähisuku ja niinpä monen lapsen matka Lodelle on taittunut mummon kanssa. (Makkonen 2008, 30,81,73).

Vauvalan toiminta lakkautettiin 1980 – luvulla. Siitä lähtien Lodelle alettiin sijoittaa vanhempia lapsia. Vuosituhannen vaiheessa Loden asiakaskunta koostui nuorista ja nuorista aikuisista. Vauvoja taloon on otettu tarvittaessa, mutta niiden sijoitus on ollut lyhytaikaista.

6.4 Jälkihuollon toteutuminen

Suometsän (1972) mukaan jälkihuolto oli vielä 1970 - luvulla ihan ”lapsen kengissä”, eikä siitä juuri tiedetty lastenkodeissa. Lastenkodeista oli ainoastaan kahdessa jälkihuolto käytössä ja näissä lastenkodeissa oli järjestetty nuorelle myös ammattikoulutus, työpaikka ja asunto. Useimmista lastenkodeista oli tullut toivomus palkata erikseen jälkihuoltoa hoitamaan erityishuoltaja. Lisäksi toivottiin virallista järjestelmää jälkihuollon toteutukseen sekä tehokkaampaa panostusta sosiaalilautakunnalta. Toisaalta muutamasta lastenkodista tuli tutkimuksen mukaan kielteistäkin palautetta mm. koettiin, että nuorille ei tarvitse huolehtia kaikkea valmiiksi, koska heiltä häviää oma yrittämisen halu. (Suometsä 1972, 106.)

Vuoden 1983 lain mukaan sijaishuollon päättymisen jälkeen sosiaalilautakunnan on tuettava sijaishuollossa ollutta lasta tai nuorta sekä hänen vanhempiaan tai muita lasta hoitavia henkilöitä. Jälkihuolto alkaa nuoren täyttäessä 18 - vuotta ja kustannuksista vastaa se kunta, jossa nuori on ollut sijoitettuna. (Ks. liite 3.) Lastensuojelulaissa (1983) määriteltiin myös jälkihuollon toteutus. Kunta veloitettiin huolehtimaan asumisen järjestämisestä ja taloudellisen tuen antamisesta lapselle ja tämän perheelle, sekä itsenäistymässä olevalle nuorelle. (Lsl 1983/683). Kuitenkin haastatteluaineistostamme nousee esille jälkihuollon puutteellisuus. Osa itsenäistyvistä nuorista 1980 - ja 90 -luvuilla on kokenut jäävänsä aivan ”tyhjän päälle” Lodelta lähtemisen jälkeen.

...että miten toisin sen mun pois lähön ois voinu hoitaa. Sitä tosiaan heitettiin niin tyhjän päälle, että sitä seiso, kun tikku paskassa. Ei Lodelta pidetty yhteyttä, mutta yhtenä mää siellä kävin. (a 80.)

Täältä kun lähtee, niin suurin ongelma on se itsenäistyminen. Meille tuli tosi hylätty olo, kun me täältä lähetettiin ja sitten helposti tarttuu pulloon tai käyttää kovempia aineita. Itsenäistymiseen ois pitänyt antaa paremmat eväät sosiaaliselta puolelta, missä virastoissa pitää käyvä ja nää käytännön jutut. Sitä oli kun hoo moilanen, kun meni eka kerran sosiaalitoimistoon, ei tienny mitään. Itsenäistyminen pitäis aloittaa jo 16-vuotiaana, jos meinaa täällä siihen 18-vuotiaaks olla, 17-vuotiaana se kasvas jo erilleen tästä, silloin se itsenäistyminen onnistus. (a 90 2.)

Lastensuojelulain muutokset tulivat voimaan vuonna 1994. Siinä mm. jälkihuollon toteutus tuli pakolliseksi. Lain selkeytyminen jälkihuollon toteutuksessa näkyy selvästi myös nuorempien haastateltavien kokemuksesta jälkihuollossa.

Tais meillä olla oma sosiaalityöntekijä, mutta sitten, kun mää muutin tohon tukiasuntoon, niin sitten kyllä oli ihan toimiva suhde (a 90 3).

Joo, siis oikeestaan meidän sosiaalityöntekijä,, meidän piti käyvä sen jälkeenkin juttelemassa sen luona...Niin et mihin asti se jälkihoito niinku jatku, oliko se joku 21v, niin siihen asti periaatteessa käytiin siellä juttusilla aina kuukauden välein. (a 2000 1.)

Edelleenkin jälkihuollon toteutumisessa on Lodella ollut tilannekohtaisia kokemuseroja. Osa nuorista on ollut tyytyväisiä jälkihuoltopalveluun ja ovat saaneet mielestään riittävän tuen. Osa taas on kokenut jälkihuollon puutteelliseksi ja tuntee, että pelkkä sosiaalityöntekijän kanssa tehty työ ei ole ollut riittävää. (t 90 -2000.)

7 LODEN ARKEA TEEMOITTAIN

7.1 Loden arki

Arki koostuu sosiaalisista suhteista ja yhteyksiä ylläpitävistä ja luovista toiminnoista (Strandell, 1995,19). Törrönen ymmärtää tutkimuksessaan (1999) arjen laitoksessa moniulotteisesti ja -sävyisesti, johon liittyvät myös viikonloput. Arkeen sisältyy tuttuja rutiineja, jotka auttavat järjestämään omaa

ajankäyttöään. Toisaalta taas tuttuus ja toistot saattavat tuoda myös lapsen arkeen ahdistavaa samankaltaisuutta, jos sisällölliset merkitykset puuttuvat. Arjen toiminnalle on tyypillistä tämä kaksijakoisuus, johon ihminen itse etsii tasapainoa omien tekojensa ja luovuutensa kautta. (Törrönen, 1999, 21.) Toisaalta arki luo taas turvallisuutta ja pysyvyyttä lapsille, jotka ovat jääneet sitä vaille omassa lapsuuden kodissaan. Lapset jäsentävät arkeaan sääntöjen ja rutiinien avulla. Kun lapsen mielessä menneisyys näyttäytyy epäselvänä ja kaoottisena, silloin arjen toistuvat rutiinit ja aikataulut rakentavat lapsen mieleen eheämpää nykyisyyttä. (Paloheimo, 2000, 59.) Lasten arkea Lodella jäsentää ruoka-ajat, koulunkäynti ja työntekijöiden työvuorot, jotka antavat raamit arjen ja pyhien vaihtelulle.

7.1.1 Herätykset ja aikataulut

Herätykset ovat rytmittäneet Loden arkea aina, tosin vuosien saatossa herätysajat ovat tulleet yksilöllisemmiksi. Aikaisemmin (1950 - 60-luvulla) työntekijät herättivät kaikki lapset samaan aikaan aamulla eli kello 7.00. (t 50 – 60.) Samanlaisen tuloksen sai Suometsä (1972) tutkimuksessaan, josta selvisi, että useissa lastenkodeissa 1970 - luvulla herätykset aamuisin olivat kaikilla samaan aikaan. Osassa lastenkoteja oli jo tällöin käytössä porrastettu herätys iän ja kouluun menoajan mukaan. (Suometsä 1972, 35.) Myöhemmin 1980 - luvulta eteenpäin myös Lodella herätykset ovat tapahtuneet lapsen koulun alkamisen mukaan.

...Kun koulua käytiin, herätykset olivat sen mukaisesti, että hoitaja tuli aamulla ja aukaisi ikkunaverhot ja” herätys tytöt ja päälle”. Siinä lähettiin niikun laumana sinne aamupalalle alakertaan. (a 70.)

...No tässähän mennään koulu aikaan. Silloha se oli aina, että se joka oli työvuorossa työntekijöistä kävi potkimassa ylös tai herätti, että ei siinä tarvinnu ite huolehtia, kuha vaan makaa. (a 80.)

Uudemman sukupolven haastatteluissa kävi ilmi, että Loden nuorille haluttiin antaa vastuuta omasta heräämisestään. Herätyskellot ja kännykät otettiin käyttöön. Viimekädessä työntekijät vastasivat kuitenkin nuoren herättämisestä.

... että kun lähti kouluun, piti herätä niin, että ehti aamupalalla käymään... Joskus oli semmoisia työntekijöitä, jotka kävi niin ku herättelemässä koko ajan ja sit oli semmoisia, että kunhan vaan oli herätyskello soimassa ja näin. Ja sitten niinku joskus tuli ärsyttäviä tilanteita, ku jotkut aina syöksy sinne huoneeseen, kun oli vaikka vaihtamassa vaatteita. (a 2000 1.)

Herätykset olivat 1960 – 70 - luvuilla tarkat myös lomilla ja viikonloppuisin. Periaatteena oli, että kukaan ei saanut nukkua pitkään. Poikkeuksena olivat jouluku ja uusivuosi, jolloin lapset saivat valvoa läpi yön. (a 60.) Myöhemmin lomien aikaan ja viikonloppuisin lapsien herätysajat olivat väljemmät, varsinkin 80 - luvun jälkeen. Haastatteluihissamme havaitsimme, että työntekijöillä ei ollut selkeää yhteistä linjaa herätysten suhteen vapaa-ajalla.

7.1.2 Ruokailut

Ruokailut olivat erittäin säännöllisiä varsinkin 1960 – 70 - luvulla. Aamupuuro oli klo: 8.00, aamuruoka klo: 10.00, päiväpala klo:14.00, päivällinen klo: 16.00 ja iltapala klo:19.00. Ruoka-ajat olivat niin tarkat, että jos nuori ei tullut ajallaan syömään, hän jäi ilman ruokaa ja joutui odottamaan seuraavaa ateriaa. Illaksi oli usein varattu vielä hedelmiä tai vihanneksia, joita lapset saivat napostella ennen nukkumaan menoa. (t 50 - 60.) 1970 - luvun alussa suurimmassa osassa lastenkoteja viikonloppun päiväohjelmaan kuului aterioiden poikkeava ajankohta ja ruuat olivat myös yleensä parempia ja monipuolisempia kuin arkena. Tämän lisäksi sunnuntain ruokailuihin saattoi liittyä yhteinen kahvi - tai karkkihetki. (Suometsä 1972, 40.) Lodella ruoka oli viikonloppuisin klo: 12 aikoihin, jonka jälkeen oli päiväkahvi ja illalla viimeisenä klo:18 - 19 oli iltateet. Lauantaisin lapset saivat valita iltapalalla joko paistetut tai keitetyt makkarat. (a 60.)

...pöytä oli aina katettu ja kaikki tuli yhtä aikaa ruokailemaan ja alussa varsinkin, luettiin ruokarukous ja sitten kiitettiin kun lähettiin pöyvästä pois, ja kaikki lähti yhtä aikaa. Ei saanut lähtee aikasemmin kuin toiset... ja ruokatavat oli hyvin tärkeitä ei saanut hörppiä eikä saanut maiskutella, piti opetella syömään nätisti. (t 50 – 60.)

Ruokarukouksia pidettiin yleisesti vielä 1970 - luvun alussa useissa lastenkodeissa. Joskus ruokarukouksen luki hoitaja, joskus kaikki lukivat sen yhteen ääneen ja joissain lastenkodeissa rukous oli vain hiljainen hetki ennen ruokailua. Lapsia pyrittiin ohjaamaan hyviin pöytätapoihin ja kohteliaaseen käytökseen. Aterioilla pyrittiin kuitenkin vapautuneeseen tunnelmaan. (Suometsä 1972, 81.)

KUVA 7. Lasten rukouskirja. (Suomen Pyhäkouluyhdistys n.d.)

Ruokailuajat ovat muuttuneet Lodella hieman väljemmiksi ajan saatossa. Aamupala, lounas ja päivällinen olivat tiettyinä aikana, mutta välipaloja ei juuri ollut. Ruokailutapojen merkitys ei enää korostunut 1990 -luvulla asuneiden nuorien haastatteluissa.

Ruokailun suhteen oli tiukat aikataulut. Jos et tullut syömään niin seuraava ruoka oli milloin se nyt sitten oli. Jos et päiväruualle tullu niin seuraavaks oli sitten iltapala. Eikä täällä silloin ollu hirveesti jääkaapissa ruokaa muina aikoina. Saatto olla jotain kiisseliä tai hedelmiä. (a 90 1.)

Ruuan tekemiseen sai osallistua, jos oli halukkuutta. Varsinaisesti ruuan valmistusta ei opetettu kenellekään, paitsi iltapalan valmistus kuului jokaiselle vuorollaan. Tämä käytäntö on ollut voimassa koko Loden olemassaoloajan. Tutkimusmateriaalista käy kuitenkin ilmi, että 1990 -luvulla oli nuorille määrätty keittiövuorot, jotka eivät kuitenkaan käytännössä toimineet.

Siinä oli jotkut vuorot sit aina, vuoronperään piti niinku osallistua. Sekin vähän sitten lässähti, ei siinä oikein sit osallistunu kukaan kuitenkaan, työntekijät teki aina ite sen ruuan. (a 2000 1.)

7.1.3 Hygienia ja terveys

Hygieniasta pidettiin tarkkaa huolta. Usein, kun lapset tulivat lastenkotiin 1960 - luvulla, heidät piti pestä hyvin, tarkistaa hiukset täistä ja vaatteet täytyi polttaa torakoiden leviämisen estämiseksi. Työntekijät olivat tarkkoja lasten puhtaudesta, heitä käytettiin säännöllisesti pesulla ja saunassa. Lapsille opetettiin myös hampaiden hoitoa. Vaatehuollosta vastasivat hoitajat sekä laitosapulainen, pyykit pestiin, silitettiin ja viikattiin kaappeihin. (t 50 – 60.)

... ja puhtaudesta pidettiin hyvää huolta, opetettiin hampaiden pesu ja saunassa käytiin aina tyttö porukalla ja aina oli joku hoitaja mukana, puhtaat vaatteet, se oli ihanaa, oli siistit puhtaat vaatteet (a 70).

Lapsille annettiin Lodella 1980 - luvulta eteenpäin enemmän vastuuta oman puhtautensa huolehtimisesta. Työntekijät huolehtivat edelleenkin vaatehuollosta. Vasta 2000 - luvulla nuoria kannustettiin huolehtimaan omista vaatteistaan. (t 50 – 60.)

(Pesittekö itse pyykkiä?) Joo, alussa, ku me muutettiin sinne, siellä oli vaan semmonen yks iso pesula tai pesuhuone, et kaikkien pyykit pestiin sekasin. Sitten niinku jossain vaiheessa sinne hankittiin ihan sitten oma pyykkikone ja kuivausrumpu ja tämmöset, sit sai ite pestä. Oli ne kivempi ite ne pestä. (a 2000 1.)

7.1.4 Seksuaalikasvatus

Seksuaalikasvatus aiheena nousi esille useassa haastattelussa, vaikkei se ollutkaan teemahaastattelurungossa. Tämän vuoksi käsittelemme aiheen yhtenä tutkimustuloksena. Loden alkuvuosina, 1960 - ja 70 - luvuilla, ei seksivalistusta juurikaan annettu. Joku hoitaja saattoi antaa opaskirjasen vaivihkaa tytöille ja sanoa, että siteitä voi hakea lääkekaapista tarvittaessa. (a 60.) Suometsän (1972) tutkimuksesta selviää, että koulutusta seksiasioihin ei myöskään ollut työntekijöille annettu siihen aikaan. Ajateltiin, että luonto tekee tehtävänsä ja kysymyksiin vastaaminen riittää valistukseksi. Lastenkodeista yli puolet piti seksuaalivalistuksen uudistamista ja tehostamista tarpeellisena, kuten myös henkilökunnan asenteiden muokkaamista sekä tehostamista. (Suometsä 1972, 87.)

Ei ollu kuukautis- eikä seksivalistusta. Mä olin joku 14- 15 ja se mun seksikasvatus on kokonaisuudessaan se, että kun me oltiin siellä lastenhuoneessa, se yks isompi poika sano, et istus tohon noin ja mä istuin, niin se sano, että kuule sää olet kasvava nainen, sulla pitää olla aina kondomit laukussa! Se on mun seksikasvatus. (a 60.)

Suometsän (1972) mukaan 1970 - luvulla selvitettiin myös johtajien asenteita seksuaalikäyttäytymiseen mm. miten he suhtautuvat esiaviollisiin suhteisiin, itsetyytytykseen, ehkäisyyn ja aborttiin. Tästä tutkimusosioista selvisi, että puolet lastenkotien johtajista ei hyväksynyt esiaviollisia suhteita. Itsetyytytyks katsottiin suhteellisen normaaliksi ja lasten kehitykseen kuuluvaksi. Ehkäisyvälineiden käyttö jakoi lastenkodin johtajien mielipiteet puoliksi eli puolet kannatti ja puolet eivät hyväksyneet. Aborttiin suhtauduttiin hyväsyvästi vain, jos se katsottiin terveydellisten ja sosiaalisten syiden vuoksi hyväksi. (Suometsä 1972, 93.)

Myöhemmässä vaiheessa, 1990 - luvulla, Lodella alettiin pitää yhden työntekijän toimesta, ns. seksivalistusiltoja, joissa nuoret saivat kysellä heitä askarruttavista asioista. Seksuaalikysymykset eivät olleet enää tällöin niin arkaluonteisia työntekijöille eivätkä myöskään asiakkaille.

Meillä oli silleen hyvä, kiitos (työntekijälle), me puhuttiin hänelle kaikki. Tossa meillä oli seksivalustusiltoja ja kaikki puhu ja kysy mitä halus. (Työntekijä) oli niinku silleen, että sen kanssa pysty puhuman. Itse asiassa me oltiin kyllä hirveen perillä asioista.(a 90 2.)

7.1.5 Asiointi ja raha-asiat

Lastenkodeissa oli yleistä 1970 - luvulla antaa lapsille viikkorahaa, joka vaihteli iän mukaan. Pienemmät saivat vähemmän rahaa kuin isommat. Tuolloin viikkoraha oli yleisemmin n. kolme markkaa. Lapsia pyrittiin ohjaamaan järkevään rahankäyttöön, ja lastenkotien johtajat seurasivat, mm. etteivät nuoret ostaisi rahalla kaljaa ja tupakkaa. Viikkorahoista vähennettiin myös erilaiset vahingon teot ja muut rikkeet. (Suometsä 1972, 62.) Saaren (1961) mukaan jo 1960 - luvulla koulukodeissa sai myös viikkorahaa, jonka avulla opeteltiin säästämisharrastusta ja sitä käytettiin myös kasvatuksellisenä oikaisukeinona erilaisissa pikku rikkeissä (Saari 1961, 123).

Lodella lasten asiointi rajoittui kioskillä ja elokuvissa käyntiin. Ruoka-kaupassa heidän ei tarvinnut käydä. Yksi hoitajista ompeli vaatteet lastenkodin lapsille 1960 - luvulla ja hänen mukaansa silloin alkuvaiheessa mitään vaatteita eikä liinavaatteita ostettu kaupasta, vaan kaikki tehtiin itse (t 50 - 60). Lapset saivat kuukausi ja /tai viikkorahaa ja summa määräytyi iän mukaan.

Meillä oli kuukausraha, en muista enää summaa oisko ollu, iän mukaan. Se annettiin semmoseen kertakäyttömukiin, missä oli nimi.... Mutta sitten se kioski, mikä oli siinä alapuolella metsää, semmonen ihana pieni neliskanttinen kioski, niin meidän rahat vilauksessa meni sinne. Mää muistan semmosen, kun oli 30 penniä/ viikko, mut sit myöhemmin tuli kuukausraha, joskus se oli 12 markkaa. (a 60.)

Vaatteita ostettiin 1970 – 80 - luvuilta lähtien kaupoista. Nuoret saivat itse valita mieleisensä vaatteet ja hintaa heidän ei tarvinnut miettiä. Ostokset maksettiin kaupungin ostolapuilla. Vähän aikaan 90 -luvulla nuoret saivat lapsilisänsä omalle pankkitililleen, josta saivat käydä nostamassa rahaa sitä tarvitessaan. (t 50 – 60.)

No mää sain ite lapsilisät itselleni ja sillä mun piti ostaa itelleni vaatteet ja tupakat. Ne(rahat) sai keralla kaikki. Niillä piti sitten osata ostaa. Ei tullu tuhlattua, mää olin ainoa jolla oli esim. aina tupakkaa. Osasin käyttää sen, etten kerralla käyttänyt kaikkea. Systeemi oli ihan hyvä. Pankissa käytiin ite. (a 90 1.)

7.1.6 Kotityöt

Kaikissa lastenkodeissa oli 1970 – luvun alussa lapsilla erilaisia työtehtäviä. Usein niistä maksettiin pieniä palkkioita. Joissakin lastenkodeissa työt olivat pakollisia. Lastenkodeissa oli yleistä osallistuminen keittiöaskareisiin. Tavallisimmin lapset osallistuivat tiskaamiseen ja kuivaamiseen sekä pöytien kattamiseen ja roskien viemisen. (Suometsä 1972, 61, 42.)

Lodella opetettiin myös 1960 - luvulla oman huoneen siistinä pitämistä sekä omista tavaroista huolehtimista. Muita askareita sai kukin tehdä oman kiinnostuksensa mukaan mm. marjojen poiminta, kasvimaan kitkeminen ja lehtien haravointi. Pojat olivat innokkaasti mukana, kun Mamman mökkiä rakennettiin. Jotkut tytöt olivat kiinnostuneita ruoan laitosta ja leipomisesta, ja heille annettiin mahdollisuus osallistua keittiötoihin. Isommat lapset, etenkin tytöt, hoitivat paljon pienempiä lapsia vauvalan puolella. Monet mainitsivatkin kiinnostuksen hoitotyöhön alkaneen jo silloin. Työntekoon houkuteltiin myös pienillä rahasummilla, mm. perunapenkin kitkemisestä sai Lodella 3 penniä riviltä. (a 70.)

Mutta suurin osa meistä tytöistä on lähteny hoitoalalle ja se on jotenki luontevaa.. Mä menin Suolahden opistoon ja opiskelin lastenhoitajaksi.(a 60)

... ja semmosia pieniä töitä oli jokaisella, että opetettiin siihen työntekoon. Mä muistan, että siellä naapuritkin soitti vai tulivatko ne käymään ja sanomaan, että kun lapsilla teetetään työt, että niillä ei ois saanu teettää mitään töitä. Mutta ei niillä koskaan liikaa teetetty töitä. (t 50 – 60.)

Siirryttäessä 1980 - luvulle oman huoneen siivous kuului edelleen nuorille, mutta muita kotitöitä ei juurikaan vaadittu tekemään. Ylimääräisistä töistä maksettiin edelleen pientä korvausta. (t 70 – 80.) Talon ulkopuolella tehdystä työstä kertoi vain yksi haastateltavamme, joka kertoi, että Lodelta hommattiin valmiiksi kesätyöpaikat (a 90 1).

No, ei me oikeestaan hirveesti, no tietysti oma huone piti siivota. Siellä oli siivouspäivä, se oli torstaina. Ja joka toinen viikko oli lakananvaihto päivä, piti vaihtaa lakanat ja syksyllä oli aina sitten haravointi ja tämmönen... Ja sit oli muuten tuo iltapalan laitto vuorot oli, mulla oli, en mä enää muista mikä päivä se oli? Siinä piti kattaa pöytä, tiskata ja tai tiskikoneeseen laittaa astiat. (a2000 1.)

Ollin (1991) mukaan jotkut haastatelluista lapsista piti lastenkodin oloja liiankin hyvänä. Kaikki tarvittava tuli helposti eteen, ei itse tarvinnut tehdä mitään, tulevaisuus huoletti. Miten pärjään muuttaessani pois lastenkodista? (Olli 1991, 49.) Samankaltaisia ajatuksia tuli esiin myös meidän haastatteluistamme.

7.1.7 Harrastukset

Suosituimmat vapaa- ajanvietto tavat 1970 - luvun alussa on Suometsän tutkimuksessa listattu seuraavasti; suosituin viihde oli TV:n katselu, seuraavaksi suosituinta lasten keskuudessa oli urheilu, ulkoilu sekä pelit ja askartelu. Poikien ja tyttöjen välillä ei tuolloin löytynyt eroja harrastuskohteiden valinnassa. Lastenkodeista myös löytyi tutkimuksen mukaan erilaisia harrastamiseen käytettäviä välineitä suhteellisen runsaasti (Suometsä 1972, 54.) Myös Lodella on panostettu lasten harrastusvälineisiin kautta aikojen, sieltä löytyy erilaisia urheiluvälineitä mm. luistimia ja suksia (a 70). Lodella on

myös aina innostettu lapsia harrastamisen pariin. Raha ei ole ollut esteenä, jos on jotain halunnut harrastaa.

Ihan mitä me haluttiin, niin saatiin harrastaa. Siellä oli soittajapoikia, kaiken maailman. Mää oon ollu Helka- nuorissa ja baletissa ja kitarassa ja mä oon tehny ihan kaikkea. Joka vöyhötykseen lähteny vaan mukaan ja kaikki on käyny. Kukaan ei oo koskaan sanonu, ei saa mennä.(a 60.)

Mamman aikaa oli ne pallopelit, oltiin paljon nuorten kanssa ja kaikki tämmöset polttopallot ja mitä nää oli nämä, kymmenen tikkua laudalla, sellaiset vanhan ajan pelit, niitä pelattiin paljon, ja oltiin nuorten kanssa ulkona, tuikkusta ja kaikkee tämmöstä, laskettiin mäkeä ja semmosta yhteistä oli (t 50 - 60).

Myös Ollin (1991) tutkimuksesta käy ilmi, että lastenkodeissa tuettiin harrastuksia kiitettävästi. Monen haastateltavan mielestä se oli jopa parhaiten lastenkodissa järjestetty asia. (Ollin1991,44.) Lodella jokainen lapsi/ nuori sai itse valita harrastuksensa omien mieltymystensä mukaan ja kaikilla oli yleensä jokin harrastus, mutta ketään ei pakotettu. Pojat kuuluivat ainakin palokuntaan, iän sen salliessa, ja tytöt tekivät paljon käsitöitä. Mieleisiä harrastuksia lapsille olivat myös hiihtäminen, luistelu ja erilaiset pallopelit. Joukkueita oli helppo saada, sillä lapsia oli tähän aikaan Lodella paljon ja myös naapurin lapset osallistuivat mielellään leikkeihin. (t 50 - 60.)

...Mä en tykännyt mistään kerhoista, en oo tykännyt koskaan käyvä minkäänlaisissa pianotunneilla tai baletissa. Voi olla, että jota kuta muuta kiinnosti ja uskon, että jos ois halunnut niin varmaan oisin saanut mennä. Että enemmän se oli sitä sisaruslaumassa menemistä ja motoriikka kehitty justiinsa ulkoleikeissä ja mää tykkäsin siitä, että se oli semmosta vapaata ja paljon pelattiin lentopalloa ja kesällä käytiin uimassa joka päivä. (a 70.)

KUVA 8. Kesän viettoa Keiteleen rannalla. (Äänekosken Perhetukikeskuksen valokuva -albumi n. d).

Luja yhteisöllisyys lasten kesken korostui haastatteluissamme selkeästi 1960 - 70 - luvulla ja vielä 80 - luvullakin. Yhdessä leikittiin ja touhuttiin, oltiin yhtä isoa perhettä. Harrastukset koettiin tärkeiksi ja myös harrastettiin. Harrastusten myötä monen nuoren itsetunto sai vahvistusta.

Me tehtiin vaikka mitä, alakerrassa oli sellaset tilat jossa askarreltiin. Se oli meistä oikeen hauskaa ja pijettiinkin ennen joulua ja pääsiäistä semmosia askarteluiltoja ihan ja henkilökuntakin tuli mukaan. Koko porukalla askarreltiin joulu- ja pääsiäiskoristeet ja kaikki ja siellä sitten keittiötädit laitto hyvää iltapalaa, syötiin ja nautittiin ja tehtiin paljon koristeita ja jouluksi oli kyllä aivan ihanaa kun olohuone koristeltiin, lapset sai koristella. (t 50 - 60.)

Kyllä, mulla oli jalkapallot, jääkiekot, kaikki mahdolliset. Kyllä määh niitä suoritin pitemmällä tähtäimellä ja koulussa varsinkin, mähän olin ihan hyvä jalkapallossa. Mua ainakin tuettiin ja ostettiin kaikki tarvikkeet. (a 80.)

Tultaessa lähemmäksi 2000 - lukua näyttäisi selkeästi tilanne muuttuvan, niin että nuorten harrastaminen väheni Lodella. Harrastusten pariin edelleen kannustettiin henkilökunnan taholta ja myös maksullisiin harrastuksiin olisi

päässyt niin halutessaan. (a 2000 1.) Ulkopelit ja yhteiset leikit muuttuivat osin tietokone- ja muihin elektronisiin peleihin.

...En mitään sen kummemmin harrastanut. Laskettelemassa käytiin ja uimassa usein, kun se halli oli just tullu. Ei ohjaajat ollu mukana, mutta jos oli jotain harjoittelijoita, niin ne saatto lähteä. (a 90 1.)

...Oikeestaan me mun pikkuveljen kans, me pelattiin aina. Siellä oli silleen, et se oli se tärkein harrastus tavallaan. (a 2000 1.)

7.1.8 Koulunkäynti ja opiskelu

Lodella on aina kannustettu lapsia koulunkäyntiin ja opiskeluun. Jokainen sai opiskella niin pitkälle kuin halusi ja kykyjä riitti. Jotkut nuoret kävivät 1960 – luvulla keski-koulun ja pojat yleensä kävivät ammattikoulua. Ensimmäinen Lodelta valmistunut ylioppilas oli tyttö, joka sai lakkinsa 1980 - 90 luvun vaihteessa. (t 50 – 60.) Koulunkäynnistä aika useilla haastateltavilla oli vain hyvää sanottavaa. Pojilla tosin esiintyi kouluhaluttomuuttakin. Opettajat eivätkä muut oppilaatkaan olleet mitenkään erityisesti suhtautuneet Lodelaisiin, kiusaamista ei juuri ollut. Haastateltavista tytöt olivat yleensä pärjänneet koulussa paremmin kuin pojat. Toinen ylioppilas oli kuitenkin poika, hän kirjoitti vuonna 2004. Läksyjä oli tarkistettu vaihtelevasti, riippuen aina hoitajasta. (t 90 – 2000.)

Hirveesti kannustettiin ja toivottiin, ettei kukaan lähe, ennen pois, ennen ku on ammatti. Se meni vähän vaihtelevalla menestyksellä. Mä luulen, että me tytöt ollaan oltu tunnollisempia, että ehkä se pojilla on se kehittyminen hitaampaa. (a 60.)

Hoitaja (mies) aina pakotti, oikeen vitutti. Se kävi aina tarkastaa ja piti näyttää oliko tehny. Se oli hyvä, että oli yks jonka vuorossa piti läksyt tehdä. Kyllä muutki aina kysy, että onko läksyt tehty, mutta ei ne koskaan tarkistanu. Ei niitä sillo kukaan tehny. Sen ikäluokan, ketä meitä täällä oli, koulumenestys oli tosi surkeata. (a 90 2.)

En kyllä muista. Läksyjä ei kyllä tarkistettu, kyllä ne kysy että onko tehty, mutta ei ne kyllä tullu tarkastamaan että onko tehty vai ei. Voi olla että numerot ois ollu parempia, jos ois tarkastettu. (a 90 1.)

Suometsän (1972) mukaan 1970 - luvulla oli lastenkodeissa eniten kansakoulua käyviä lapsia. Kaikkien koulua käyvien lastenkotilasten, läksyjen tekoa ja kotitehtävien valvontaa, suoritettiin, puolella lastenkodeista selviää Suometsän (1972) tutkimuksesta. Valvonta ja ohjaaminen tapahtuivat yleensä vieressä istuen, kuulustellen ja yhdessä laskien. Monilla lastenkodin lapsilla oli koulumenetyks suhteellisen vaatimatonta. Tuolloin lastenkotien lasten tavallisin keskiarvo asettui 7.0 - 7.4 vaiheille. (Suometsä 1972, 50 - 52.)

Oppimisvaikeudet ilmenivät monesti häiritsevänä käyttäytymisenä ja luvattomina poissaoloina. Kouluvaikeudet alkoivat yleensä ala-aste iässä, jos lapsi ei saanut apua silloin oppimisvaikeuksiinsa, ryhtyi hän ylä-asteella käyttäytymään häiritsevästi. Tehokkaat apukeinot ovat välttämättömiä kouluvaikeuksista kärsiville lapsille, sillä koulunkäynnillä on tärkeä merkitys tietojen, taitojen ja itsetunnon vahvistumiselle. Lastenkotien lapsilla, joilla on neurologisia sairauksia tai lapset, jotka ovat varhaisessa vuorovaikutussuhteessa häiriintyneet tai monesti sijoitetut lapset kärsivät usein kouluvaikeuksista. (Kyrönseppä & Rautiainen 1993, 58 – 59.)

Ollin (1991) tekemän tutkimuksen mukaan lastenkodissa kannustettiin lapsia koulunkäyntiin. Hoitajat auttoivat paljon lapsia läksyjen teossa. Muutamat nuoret olivat kokeneet, että koulunkäyntiä pidettiin jopa ihmisyyden mittana. Nuorten mielestä hoitajat luokittelivat lapset sen mukaan, miten he pärjäsivät koulussa. Heikoimmin pärjänneet saattoivat kokea itsensä huonoiksi ihmisiksi. (Olli 1991, 44)

7.1.9 Kuinka lastenkoti arki eroaa tavallisen perheen arjesta?

Lastenkodista ei tule koskaan varsinaisesti lasten kotia. Siitä saattaa tulla kuitenkin lapsille myönteisesti koettu ja kodinomainen paikka, jos lapset sitoutuvat vapaaehtoisesti lastenkodin ja ryhmän toimintaan. Yhteisöllinen hyvinvointi ja yhteiset positiiviset kokemukset auttavat lasta pitämään lastenkotia läheisenä ja kodinomaisena paikkana. (Törrönen 2004,129.) Alkuaikoina, 1960 – 70 -luvulla, Loden arki rytmittyi tarkasti. Ruoka-ajat olivat erittäin säännölliset, mitä ei ehkä niin tarkasti pidetty tavallisessa kodissa.

Useat haastateltavistamme mainitsivat juuri säännöllisyyden ja sen, että joku aina huolehti Lodella heidän asioistaan. Heidän lapsuuden kodeissaan ei ollut ollut ketään perään katsojaa. Monet kokivat hyvänä, että Lodella oli aina ystäviä ja kavereita lähellä. Toiset taas, jotka kaipasivat rauhaa, kärsivät väen paljoudesta. Varsinkin murrosiässä olevat tytöt olisivat kaivanneet yksityisyyttä (a 70). Lapsien lukumäärän vähetessä Lodella 1980 – 90 - lukujen vaihteessa omaa tilaa ja rauhaa tuli enemmän. Monet kokivat myös, ettei lastenkodilla tarvinnut tehdä mitään, kaikki tuli valmiina, niin kuin ruoka ja vaatteet.

No varmaan eroaa sillä, että oli niin kun säännöllisesti piti lähteä kouluun ja joku oli vahtimassa. Kotona kun ei ollu ketään aamuisin kattomassa, että lähteekö vai ei ja usein jäi lähtemättä. Se oli semmonen kaikkein isoin ero. (a 90 1.)

Kyllä se varmaan eroaa aika paljon silleen, että eihän siellä niin hirveesti ite tarvii tehdä juuri mitään periaatteessa kuitenkaan. Ja sitten tietysti jos siellä oli hirveesti porukkaa, se oli aika ärsyttävää. (a 2000 1.)

Eroaahan se ihan helvetisti. Vitusti pyörii porukkaa ympärillä koko ajan, eikä saa olla rauhassa ja ei oo porukoita siinä. (a 2000 2.)

Yksi haastateltavamme (a 70) sanoi, että lastenkodin arki oli jotenkin sotilaallisempaa. Siellä oli tiukemmat säännöt ja ympäristö oli laitosmainen. Hänen aikanaan samassa huoneessa saattoi olla kuusikin lasta yhtä aikaa, joten yksityisyyttä ei ollut.

7.2 Loden kasvatustavat

Perinteisesti lastenkotitoiminnan keskeisenä alueena on ollut kasvatust. Kasvatuksessa on painotettu eri aikakausina eri asioita. Milloin huomio on kiinnitetty siihen, kuka on kasvattaja, milloin tavoitteeseen eli tulokseen, johon kasvatuksella pyritään pääsemään, milloin taas menetelmiin, miten kasvatusta toteutetaan. Kasvatuksen painopisteet ovat vaihdelleet sen mukaan, mikä kasvatuksen osa-alue on milloinkin painottunut. (Kyrönseppä ym.1993, 28.)

Laitoskasvatuksen tavoitteena on tarjota sijoitetulle lapselle tai nuorelle myönteiset ja läheiset ihmissuhteet, erityisesti tukea ja turvata hänen

suhteensa vanhempiinsa ja muihin läheisiinsä. Kasvatuksen tavoitteena on myös turvata nopeasti vakiintuvat ja turvalliset kasvuolot. Laitosten tulisi olla myös terapeuttisia hoitoyhteisöjä. (Vikman 1989, 9.) Laaja yksimielisyys on ollut myös siitä, että kasvatuksen tulee olla aikuisten hallinnassa, heidän suunnittelemaansa eikä vain sattumanvaraista toimintaa. Yleisesti on myös hyväksytty joitakin kasvattajan käyttäytymiseen liittyviä periaatteita, kuten lasten kohtelun oikeudenmukaisuus ja johdonmukaisuus sekä lapsen edun huomioonottaminen. (Kyrönseppä ym.1993, 29.) Lastenkodeissa ja lastensuojelulaitoksissa ei ole ollut yhtenäistä kasvatusteorologiaa Suomessa vaan jokaisessa on ollut ihan oma ainutlaatuinen toimintatapansa ja ideologiansa (Kyrönseppä ym.1993, 5).

Suometsän (1972) tutkimuksessa keskustelu oli koettu parhaimmaksi menettelytavaksi varsinaisten rangaistusten sijasta, nimenomaan sen vuoksi, että se on yksilöllinen tapa ja sen avulla lapsi ymmärtää paremmin rikkomuksensa merkityksen. Jo tällöin 70 - luvulla on pyritty joissain lastenkodeissa rankaisemisen sijaan palkitsemaan lapsia myönteisestä käyttäytymisestä. (Suometsä 1972, 95).

Äänekosken lastenkodin historiasta ja Loden arjesta on tutkimuksessamme nousut esille erilaisia kasvatusteorologioita ja - menetelmiä. Historian alkujuurilta lähtien johtajien henkilökohtaiset arvomaailmat ja ideologiat ovat antaneet kasvatukselle pohjan. Selkeinä kasvatusteoroina työssämme nousivat esille omaohjaajuus ja yhteisökasvatus kokeilu. (t 70 – 80.)

7.2.1 Omaohjaajuus Lodella

Omaohitajuutta pidetään yksilöllisenä hoito- ja kasvatus menetelmänä lastensuojelun laitoshuollossa. Tällä menetelmällä tarkoitetaan tietyn nimetyn hoitajan sitoutumista lapsen pitkäjänteiseen ja suunnitelmalliseen hoitamiseen ja kasvattamiseen. Omaohitaja työskentelee yhteistyössä työryhmänsä sekä muiden lasten hyväksi työskentelevien asiantuntijoiden kanssa. (Kyrönseppä ym. 1993, 101.) Lodella omaohitajuus toteutetaan pääsääntöisesti parityönä,

mutta 1990 -luvulla oli vain yksi omaohjaaja nuorta kohti. Asiakkaat eivät saaneet itse päättää omia ohjaajiaan. (t 70 - 80.)

...kun oli jo sitten kehitetty omahoitaja järjestelmä tai paremminkin käytettiin nimitystä vastuuhoitajajärjestelmä. Kullakin aikuisella oli vastattavana yksi tai kaksi lasta parityössä jonkun kanssa. Piirteitä omahoitajuudesta oli jo silloin, kun tulin taloon 1976, mutta sitten sitä tehostettiin. (t 70 - 80.)

(omaohjaaja) no olihan se silleen, mä en voinu sietää sitä meidän toista hoitajaa, mut onneks se häipy sieltä... Sit se toinenkin oli vähän semmonen, joka joko mielipiteitä, mutta siis tottakai ne ties parhaiten asiat. Kyllä ne silleen tietysti parhaiten ties asiat ja niitten kanssa sovittiin aina kaikki. (a 2000 1.)

Omaohjaajuuden tavoitteet ovat vastata lapsen/ nuoren yksilöllisiin hoidollisiin tarpeisiin sekä myös entistä perusteellisempi hoito- ja kasvatustyön hahmotus. Onnistunut omahoitaja suhde on tärkeää lapsen hyvinvoinnin kannalta, koska lapsi saa siitä henkilökohtaisen korjaavan kokemuksen, mikä kohentaa hänen perusluottamustaan ympäristöönsä kohtaan. Omaohjaajan tehtävänä on tarjota huolenpitoa, turvallisuutta ja luotettavuutta omalle nuorelleen. (Kyrönseppä ym. 1993, 101 - 102.)

Omaohjaajia oli yksi... On se, että on se yks ihminen johon voi luottaa ja olla. Ja on helpompia yhellä puhua kun kaikille. (a 90 1.)

Omaohjaajat oli... Kyllä, ne on ihan tärkeitä. Ei se silloin alussa ollut, kun aina vittu teki jotain väärin ja sai kuunnella sitä saarnaa ja huutoa. Joskus löyty ehkä semmonen ohjaaja, jonka kanssa synkkas paremmin. Joskus tapeltiin ja jotkut oli kavereita. (a 2000 2.)

Paloheimon (2000) tutkimuksessa Raunilan pienryhmäkodista omahoitaja vastaa yleisesti kaikista nuorten käytännön asioista, joita arjen sujuminen edellyttää. Hän pitää myös yhteyttä kouluun ja nuoren kotiin sekä huolehtii, että asianmukaiset hoito- ja kasvatussuunnitelmat on tehty. (Paloheimo 2000, 72.)

7.2.2 Yhteisökasvatus Lodella

Yhteisökasvatus kokeilu alkoi Lodella vuonna 1982 (t 70 - 80). Projekti kesti n. puolitoista vuotta. Yhteisökasvatusta olemme käyneet jo Loden historia osuudessa läpi, mutta tähän keräsimme vielä yleistä teoriaa asiasta.

Kari Murto (1985) on tutkimuksessaan kirjoittanut, että yhteisökasvatuskokeilu, kahdessa keskisuomalaisessa lastenkodissa alkoi syksyllä 1979. Kokeilu oli osa Sosiaalihuollon yhteisökasvatusprojektia ja nämä lastenkodit valittiin mukaan projektiin heidän halukkuutensa mukaan. Näiden kahden kokeilulastenkodin henkilökunnalle järjestettiin projektin puitteissa yhteisökasvatuskoulutusta ja työnohjausta. (Murto 1985, 7 - 8.)

Tämä yhteisökasvatuskokeilu kesti runsaan vuoden. Lastenkodeissa todettiin tapahtuneen tänä aikana huomattavia muutoksia henkilökunnan työskentelytavoissa ja yhteistyössä. Keskeisimpinä muutoksina Murto (1985) listaa säännölliset henkilökunnan sekä henkilökunnan ja lasten palaverit, suunnittelun ja päätöksenteon demokratisoitumisen ja toiminnan yhtenäistymisen. Myös vuorovaikutus oli kehittynyt avoimemmaksi, lasten ja henkilöstön normit olivat yhdenmukaistuneet ja kasvatusvastuu oli jakautunut koko henkilöstölle. Henkilöstö oli myös tänä aikana paneutunut huolellisemmin kasvatustavoitukseen. (Murto 1985, 7 - 8.)

Käyttäytymismuutokset lasten osalta olivat vähäisiä, joskin toisessa kokeilulastenkodissa voitiin havaita lasten vastuu työtehtävistä lisääntyneen, vapaa- aikatoiminnan monipuolistuneen ja koulumenestyksen parantuneen. Toisen kokeilulastenkodin osalta yhteisökasvatuksen edellytykset osoittautuivat huonommiksi lähinnä henkilökunnan rakenteen ja asenteiden sekä hallinnollisten syiden vuoksi. Myös muutokset tässä toisessa lastenkodissa olivat vähäisempiä. (Murto 1985, 7 - 8.)

Tämän yhteisökasvatustutkimuksen mukaan, toisessa lastenkodissa, henkilöstön yhteistyö onnistui hyvin, mutta toisessa lastenkodissa kaikki työntekijät eivät edes halunneet yhteisökasvatuskokeilun aloittamista laitoksessaan (Murto 1985, 40). Yhteisökasvatus ei toteudu ilman kasvattajien

demokraattista asennoitumista ja riittävää muutokseen tähtäävää innostusta. (Murto 1985, 44).

7.2.3 Rangaistukset, rajoitukset ja säännöt Lodella

Loden kasvatus menetelmät mukailevat yleisiä näiden aikojen kasvatus menetelmiä ja ajatuksia (t 70 – 80). Jo 1960 - luvulla on herätty huomaamaan, ettei rankaiseminen ole ainoa tapa kasvattaa lapsia. Saaren (1961) kirjassa kerrotaan, että kasvatuksessa pyritään liittämään lapsen kokemuksiin myös mielihyvää tuottavia palkintoja hyvistä suorituksista, ei vain pelkkiä rangaistuksia. Lapsen käyttäytymistavat saattavat näin positiivisella huomiolla muuttua kuin kääntymyksenomaisesti paremmiksi. (Saari 1961, 143.)

Suometsän (1972) tutkimuksesta selviää, että 1970 - luvulla lastensuojelulaitoksissa vakavimmiksi rikkomuksiksi on katsottu näpistely ja varastaminen ja yleisimpinä rangaistuskeinoina tuolloin käytettiin lastensuojelulaitoksissa nuhtelua kahden kesken, nuhtelua muiden läsnä ollessa, arestia tai eristämistä, viikkorahan pidättämistä sekä harrastusten rajoittamista. (Suometsä 1972, 156.) Tutkimuksestamme selvisi, että näitä samoja rankaisemiskeinoja on myös Lodella käytetty.

...Koskaan mua ei esim. tukistettu, eikä koskaan käyty kiinni, ei kyllä koskaan oo fyysisesti mitenkään rangaistu...ne oli tämmösiä rajotuksia, isompina oli se sisälle tuloaika, niin jos tulit vasta yheltätoista, niin sen ajan minkä myöhästyit, niin seuraavana iltana tulit aikasemmin sisälle. (a 60.)

Tupakanpoltosta kiinni jäämisestä Lodella oli 1960 - luvulla rangaistuksena esim. kolmen tunnin istunto omassa huoneessa, jonka eräs haastateltavamme käytti pannulappujen virkkaamiseen ja niitä oli kuulema vielä vuosien päästä hänen lähdöstään Lodella käytössä. (a 60.) Samaisesta rikkeestä toinen lapsi (a 70) sai tukkapöllyä, mutta hän koki, että se oli ollut tässä tapauksessa ihan paikallaan. Suometsän (1972) mukaan, hänen tutkimistaan, lastenkodeista puolessa tupakanpoltto oli kiellettyä ja puolessa suhtautuminen oli sallivaa. Rangaistuksina tupakoinnista oli tuolloin mm. tupakoiden takavarikointi, vuoteeseen tai arestiin lähettäminen tai viikkorahan pidättäminen. (Suometsä

1972, 70.) Myös Lodella yhtenä rankaisukeinoina käytettiin viikkorahan menettämistä (a 80).

Suometsän (1972) mukaan lastenkotien huonoina pitämiä rankaisumuotoja 1970 – luvulla olivat mm. ruumiilliset, pitkäkestoiset sekä ankarat rangaistukset, jotka herättivät monesti lapsissa uhmaa ja katkeruutta. Lapsissa mielipahaa herättivät myös rangaistukset, joiden syytä lapset eivät ymmärtäneet sekä henkilökunnan vihapäissään antamat rangaistukset. Yleisesti tästä tutkimuksesta selvisi, että lastenkodeissa otettiin huomioon rangaistaessa lapsen ikä, luonne, hänen taustansa sekä häiriintyneisyytensä. Kaikissa tutkittavissa lastenkodeissa pyrittiin tuolloin myös välittömään rankaisemiseen. Viivästyminen tapahtui vain siinä tapauksessa, että johtaja ei ollut paikalla ja häneen haluttiin vedota tai tapahtuneen selvittely oli joistain syistä siirtynyt tai rike tuli vasta myöhemmin esille. (Suometsä 1972, 96.) Haastateltavistamme kaksi kertoi fyysisestä rankaisemisesta Lodella (a 70, a 80).

Ruumiillista kurittamista ei myöskään hyväksytty. Jos isommat lapset eivät noudattaneet sääntöjä saattoi seurauksena olla vapauden rajoittaminen esim. viikko kotiarestia. Pienemmille lapsille oli taas hallissa sijaitseva pitkä penkki, johon lapsi saatettiin laittaa istumaan ja miettimään. (t 50 – 60, h 1.)

...Sen muistan tarkkaan, että laitettiin rasti seinään ja sitä piti tuijottaa. Niin ja omaan huoneeseen piti mennä. Tukkapöly ei kai siihen aikaan niin kamala ollut. Johtaja ja työntekijät anto. (a 80.)

Lastenkotien johtajien merkitys rankaisemisessa tuli meidänkin tutkimuksessamme esiin varhaisimpina Äänekosken lastenkodin vuosina 1960 - 70 - luvuilla ja jonkun verran vielä 1980 - luvulla. Johtajan asenne ja ideologia vaikuttivat rankaisemiseen. Johtaja oli myös merkittävässä asemassa rankaisijana, sillä se oli hänen vastuullaan ja rangaistusta mentiin yleensä hakemaan johtajan huoneesta/ kansliasta. (a 70.)

...Semmosen mä muistan sieltä, että siellä ei hirveästi huudettu eikä saarnattu, että jos jotakin puhuteltiin, niin se tapahtu johtajan tai asianomaisen hoitajan kanssa kansliassa. Ei niin, kun toisten kuullen. Eli me ei sitten välttämättä huomattu, mitä on tapahtunut. (a 70.)

Rangaistusten kovuus näyttäisi olleen haastateltaviemme kohdalla suhteessa nuoren yleiseen käyttäytymiseen. Järeämmät keinot ovat olleet vilkkaammilla lapsilla. Haastateltaviemme vastauksissa keskustelu nousi parhaimmaksi rankaisukeinoksi. Lähes kaikki haastateltavamme olivat kuitenkin sitä mieltä, että oli hyvä olla säännöt ja rajoitukset ja rikkomuksista selkeät rangaistukset.

...Meihin tehoi enemmän semmonen asiallinen järkiperäinen jutustelu...mutta mitenkään ikävänä ne säännöt ei ole jäänyt mieleen, nehän loi turvallisuutta, kun tentattiin mihinkä lähet ja milloin tuut, minä koin tosi turvallisena(säännöt)...(a 70.)

No rangaistuksia ei tullut muuta, kun sitten joskus, jos jätti noudattamatta kotiintuloaikoja tai jos jätti iltapalatsit tiskaamatta ne kyllä odotti siellä aamulla. Jos jäi juomisesta kiinni, tuli kotiarestia tai oli ilman lupaa pois, tuli arestia. Sillon ne tuntuu suurilta, mutta näin jälkikäteen ajateltuna ne oli tosi löysät. (a 90 1.)

...Saatto siellä olla kotiarestia tai ettei saanut käydä missään... (Huudettiin yms.?)Kyllähän se riippuu kenen kanssa no sen (yhden kanssa)esim. se meni aina vähän semmoseks huutamiseksi, et tapeltiin ihan kunnolla. Työntekijät ja (se kaveri)...en mää yleensä kenekään kanssa tapellu koskaan. Se riippu vähän miten ne asiat otti esille. (Ruumiillinen kuristus?) Ei ollu koskaan. (a 2000 1.)

Tutkimuksessamme tuli myös esiin, että lastenkodin työntekijöillä ja jopa johtajalla oli omia suosikkejaan lapsissa. Joissain tapauksissa rankaisemisessa näkyi se, että suosikin asema vaikutti rankaisemiseen tai rankaisematta jättämiseen. (a 70.) Jotkut lapset kokivat tämän epätasa-arvoisena kohteluna ja tämä harmittaa vielä vuosienkin jälkeen. Toisinpäin ajatellen myös lapsilla oli omia suosikkejaan Loden työntekijöissä.

...ja mä sain tietenkin kauheat nuhdesaarnat ja kun mun(kaveri) oli Mamman lemmikki, ihan korostetusti, niin mä sain käskyn pysyä loppupäivän sisällä ja se oli minusta kohtuuton rangaistus. Mää tein niin, kuin minua käskettiin. Muuta mää en muista, että loppupäivä sisällä ja tukkapölly. (a 70.)

Lapset kiinnittyvät tunteella heille tärkeisiin ihmisiin ja he oppivat näiltä kulttuurista puhetapaa sekä tunteiden ilmaisua. Tämän lisäksi lapset ovat taitavia käyttämään tunteenilmaisujaan manipulatiivisesti. He vastustavat työntekijöiden asettamia rajoja, käyttävät hyväkseen luovuuttaan, verbaalista

lahjakkuuttaan ja erityisesti lastenkodeissa vahvistavat sisäistä kaveruuttaan muiden samassa elämäntilanteessa olevien kanssa. (Törrönen 1999, 128.)

Työntekijöiden ja nuorten vuorovaikutukselle näyttäisi olevan kuvaavaa heidän jatkuva keskinäinen vuoropuhelunsa rajojen laittamisesta sekä positiivisessa että negatiivisessa mielessä. Kun nuoret ovat olleet pitkään laitoksessa, he tuntevat työntekijät niin hyvin, että testaaminen ja kiusanteko ovat helppoa. Rajojen asettamisesta lasten kanssa käydään jatkuvaa vuoropuhelua, mutta lopulliset päätökset tekevät kuitenkin aikuiset. (Paloheimo 2000, 63.)

7.2.4 Oliko kaikilla työntekijöillä sama linja toteutuksessa?

Rangaistuksien ja sääntöjen noudattaminen Lodella on muuttunut ajan saatossa. 1960 – 70 - luvuilla säännöt olivat vielä yhtenäisempiä. Saari (1961) kertoo, että samanlaiset kokemukset saattavat merkitä lapselle juurtuvaa tunnevaikutusta eli suhtautumalla johdonmukaisesti tietyllä tavalla lapseen saavutetaan hyviä kasvatuksellisia tuloksia. Hänen mukaansa kaikkien lapsen kanssa toimivien pitäisi toimia ja asennoitua lapseen samalla tavalla. (Saari 1961, 146.)

Tultaessa lähemmäksi nykyaikaa säännöt ovat Lodella muuttuneet väljemmiksi. Haastateltavien puheissa korostui ohjaajien henkilökohtainen näkemys sääntöjen noudattamisessa sekä rangaistusten antamisessa. Näin ollen haastatteluaineiston mukaan havaitsimme nuorten käyttävän hyväkseen ohjaajien erilaisia kasvatuslinjauksia. Näitä oli havaittavissa useissa haastatteluissa.

... Toiset oli tiukempia kuin toiset ja toisilta sai lupaa helpommin kuin toisilta... Se on vähän siinä ja siinä onko se hyvä vai huono. Jotkut ohjaajat oli niin tiukkoja ihan pienistäkin asioista. Se oli ihan älytöntä. Tai ehkä se tuntui silloin. (a 90 1.)

Me tultiin monesti humalassa mutta ei jääty kiinni, tai kyllä ne kai joskus huomasi, mutta sillon sattuu olemaan sellaisia hoitajia, jotka ei antanu rankkaria. Joskus oon saanu jostain rankkaria, mutta ei mulle oo jääny mieleen. (a 90 2.)

Työntekijätkin itekki oli sitä mieltä, että kaikki vähän eri tavalla hoitaa hommat, et sitte tietysti asukkaatkin oppi tuntemaan työntekijät ketkä oli sitte lepsumpia ketkä ei... Joo käytettiin hyväksi tätä tietoa, kun oppi tuntemaan, että jos oli jonkun kans sopinut, niin nuori tietysti sano, et se (toinen hoitaja) anto luvan tai sillee, ku oli sovittu sen kanssa. (a 2000 1.)

7.2.5 Kuinka Lodella välitettiin ja rakastettiin?

Alkuvuosina Lodella työntekijöillä oli kädet täynnä ihan perustyötä siivousta, talon lämmitystä jne. Kiireistään huolimatta Loden työntekijät olivat lapsille läheisiä ja he halusivat hellitellä ja hoivata heitä. Henkilöstöä oli myös suhteessa vähemmän tuolloin kuin tultaessa 1980- luvulle. Tutkimuksestamme selvisi, että lapset saivat syliä ja hellyyttä kautta Loden historian sitä halutessaan. Lapsissa oli myös sellaisia, jotka eivät välittäneet sylissä olosta tai hellyyden osoituksista. Suometsän (1972) tutkimuksen mukaan tavallisissa lastenkodeissa, joissa oli pikkulasten osasto 1970- luvulla, oli lapsia lähikasvattajia kohden yleisimmin 2,5 eli syliin oli paljon tulijoita (Suometsä 1972,18).

...mä en muista ees yhtään kertaa, et mää oisin jonkun sylissä istunu. Enkä kauheesti halunnutkaan...ei ollut tarvetta syliin. (a 60.)

Kyllä siellä otettiin syliin, mutta mää en ollu semmonen , joka ois tykännyt olla sylissä, mää kartin sitä. Mää en kaivannut semmosta koskaan, mutta näin paljon, että oettiin syliin ja varsinkin, jos oli sairas, silloin sitä hellyyttä ja välittämistä sai ja minä ite koin just sen, että kun kysyttiin mihin menet ja oli se ruoka ja puhtaus, niin mulle itelle riiti se. Mutta semmoset, jotka oikeen janos syliin pääsyä, niin kyllä ihan hienosti huomioitiin. Jos tyttöillä oli pitkät tukat, niitä letitettiin ja näin. Että se oli hyvä paikka. (a 70.)

Pienempiä lapsia huomioitiin enemmän sylillä ja hellyydellä, isommat saivat keskusteluhetkiä ja muunlaisia hellittelyhetkiä esim. tv:n katselua yhdessä. Haastatteluissamme tuli esille myös se, että yövuorojen aikaan työntekijöillä oli enemmän aikaa annettavana lapsille ennen nukkumaanmenoa. Lodella lapsille luettiin 1960 – 80 - luvuilla paljon iltasatuja. Monille lapsille jäi näistä lukuhetkistä mukavia muistoja ja lukuinnostus, joka jatkui aikuisikään.

...Kyllä määhän uskon että huomiota sai. Varsinkin ilta ja yövuorossa oleva työntekijä, silloinhan sitä enemmän. Varsinkin kun ei ollut pieniä lapsia ollenkaan, kaikki aikahan meni suurin piirtein niitten kanssa. Määhän ite tykkäsin kans hoitaa niitä pieniä kun niitä oli. Joo, yks hoitaja oli, joka hiero ja se oli tärkeä. (a 90 1.)

...Joo oli yhteiset hetket. Olkkarissa istuttiin ja katsottiin telkkaria. Oli mun mielestä ja varsinkin omanhoitajan kanssa ja joidenkin muidenkin kanssa. (Ohjaajat huomio) nypittiin kulmakarvoja, laitettiin tukkaa. (a 90 3.)

...Joo, ja hei iltasadut oli se, mitä tuota, meille luettiin hirveesti ja tuota luulen, että jokainen meistä, mitkä ainakin, näähän mun kaikki (kaverit) niin ovat kauheita lukemaan. Ja olen vakuuttunut siitä, että se sen ansiota, että meille on luettu tosi paljon ja meitä on käytetty kirjastossa...se oli semmonen ihana, ku aina luettiin, ennen nukkumaanmenoa ja sitten hyvät yöt. (a 60.)

”Sylissä sydän kasvaa” on kauniisti sanottu ja tätä ohjenuoraa osa työntekijöistä käytti työtään tehdessä. Osalle työntekijöistä hellittely on väkimmäisempää kuin taas toisilta se käy luontevammin. (t 90 – 2000.) Useissa haastatteluissamme selvisi, että Loden työntekijät tekivät työtään suurella sydämellä ja lapset kertoivat kyllä tunnistavansa sen, jollei työntekijä ole aidosti läsnä.

Kyllä, kun meni oikeen hoitajan luo, mehän osattiin karsia akanat jyvistä, niin ihan selvästi. Mullakin oli useampia semmosia kivoja hoitajia joiden luo tiesin mennä, mutta tiesin sitten välttää, että ton kans ei niin kuin kannata. Kyllähän siellä vähän ovelaksi oppi. Josta on sitten aikuisenakin ollut hyötyä. Se oli semmonen ihmishuhdekoulu. (a 70.)

Kyllä mun mielestä sylittely ja pajaaminen on sellanen persoona kysymys kuka pieniä lapsia sylittää, kuka isoja kersoja halaaloo. Se on sellanen oma juttu, kuka harrastaa sitä kuka ei... että kyllähän se niin on, että sylissä syrän kasvaa. Eikä sillai, että ku jotakuta pitää, saa kokoajan kaikkia sylissä pitää ja se nii raskaaksi tuloo. (h 2.)

...Tietysti jos oli pienempiä lapsia niin kyllähän niitten kanssa oltiin ihan, piettiin sylissä ja tälleen.. Et kyllähän siellä oli semmosta välittämistä. Aitoo, mun mielestä ainakin. Joo Kyllä sai keskustella, että niinku tietysti jos itekki meni juttelemaan, niin näin paremmin järjesty, mutta oli siellä ihan semmosta aitoa se. (a 2000 1.)

7.3 Lasten sosiaalisten suhteiden ylläpitäminen

Vuorovaikutuksen laatu vaikuttaa lapsen kykyyn kertoa omasta itsestään ja siihen, miten hän suhtautuu itseensä ja häntä hoitavaan aikuiseen.

Vuorovaikutus sosiaalisen ympäristön kanssa on keskeisessä asemassa lapsen kehityksessä. Lapsen kehityksen kannalta on tärkeää minkälaisia vuorovaikutussuhteet ovat luonteeltaan ja sisällöltään. Keskeistä vuorovaikutussuhteen luonteessa lapsen kannalta on, miten suhde vaikuttaa kehittyvään lapseen ja mikä on hänen kokemuksensa tästä suhteesta. Sen sisällön kannalta on tärkeää se, miten lapsi kokee ihmissuhteen, mitä tunteita, mitä osasia hän siinä havaitsee. (Kyrönseppä ym.1993, 33.) Törrösen (1999) tutkimuksen mukaan lapset kuten aikuisetkin solmivat pitkän laitoshoidon aikana vuorovaikutussuhteita, joista toiset toimivat paremmin kuin toiset. (Törrönen 1999, 103).

Sosiaalisten suhteiden ylläpitämisen tärkeys Lodella on muuttunut paljon ajan kuluessa. Loden alkuaikoina 1960 – 70 - luvuilla on yhteyden pito ollut erittäin vähäistä. Myöhemmin 80 -luvulle siirryttäessä ja siitä eteenpäin Loden yhteydenpito talon ulkopuolelle muuttui kaikin puolin avoimemmaksi. (t 50 – 50, t 70 – 80.)

7.3.1 Lasten suhteet vanhempiin ja muihin omaisiin

Suometsän (1972) tutkimuksen mukaan 1970 - luvulla kolmanneksessa lastenkodeista ilmeni ongelmia lasten vanhempien kanssa. Ongelmat johtuivat mm. vanhempien alkoholismista ja psyykkisestä häiriintyneisyydestä. Osa vanhemmista suhtautui tutkimuksessa kielteisesti lastensa lastenkotisijoitukseen ja siellä annettuun kasvatukseen. Jotkut vanhemmat myös väheksyivät ja häpesivät lastenkotia ja osa äideistä oli mustasukkaisia työntekijöille lapsistaan. (Suometsä 1972, 75.)

70-luvulla on ollut vahvasti vallassa Goldsteinin ym. psykologisen vanhemmuuden tulkinta. Sen mukaan psykologinen vanhempi lapselle on se, joka sitoutuu vastaamaan lapsen tarpeisiin. Psykologisen vanhemmuuden

syntyminen perustuu Goldsteinin ym. mukaan päivittäiseen kanssa käymiseen, läheisyyteen ja yhteisiin kokemuksiin. Hänen mukaansa pelkät biologiset tosiasiat vanhemman ja lapsen välillä eivät merkitse niin paljon, että johtaisivat automaattisesti vanhemmuuteen. Hän määrittelee, että alle kaksi vuotiaan lapsen tunneside katkeaa poissa olevaan vanhempaan jo muutamassa päivässä ja alle viisi vuotiaan yli kahden kuukauden poissa olon jälkeen. (Valkonen 1996, 6 - 8.) Törrönen (2004) mainitsee kuitenkin, että lasten vanhemmat ovat yleensä ensiarvoisen tärkeitä lapsen elämässä, olipa heidän yhteinen menneisyytensä ollut minkäläinen tahansa. (Törrönen 2004, 128).

Lodella yhteydenpito omaisiin oli vähäistä. Lapsia ei siihen kannustettu, mutta halutessaan yhteyttä sai pitää. Asiakkaat eivätkä työntekijät tienneet kuinka paljon vanhemmat tai sukulaiset olivat yhteydessä lastenkodille, koska johtajatar hoiti kaiken yhteydenpidon. (t 50 - 60.)

Alussa ei paljon pidetty yhteyttä vanhempiin, lapsia ei kannustettu käymään kotona, mutta jos joku kävi, niin kävi, mutta ei mitenkään erikoisesti. Mutta jos joillakin lapsilla oli semmoset vanhemmat, joiden luo pysty käymään niin, kyllä ne sai käyvä. (t 50 - 60.)

Haastattelu aineistostamme ja Makkosen (2008) teoksesta käy ilmi, että osa lastenkodin nuorista 1960 - 80-luvuilla ei ole juuri kaivannut biologisia vanhempiaan. Osa lapsista oli sijoitettu lastenkotiin orpouden vuoksi, kun taas niiden lasten vanhemmat, jotka olivat elossa, olivat laiminlyöneet lapsiaan niin rankasti, etteivät lapset osanneet olla kuin kiitollisia uudesta kodistaan. Joillain lapsilla oli kuitenkin isovanhemmat elossa, joista muodostui tärkeä osa nuoren elämää. Johtaja päätti kuitenkin, myös yhteydenpidolliset asiat, sen kummemmin lapsille kertomatta. Makkosen (2008) kirjassakin ilmeni, että lapsille ei juurikaan kerrottu heidän biologisista vanhemmistaan. (Makkonen 2008, 27).

Mun oma koti oli kyllä semmonen, että Lodeltakin ja mää itekin toivoin pysyväni sieltä mahdollisemman kaukana. Että ainoa oli se, kun mää kävin Papan luona ja siellä mä sain suht vapaasti käyvä, mutta joissain vaiheessa tuli semmonen, jota mä en tänä päivänäkään ymmärrä, että mua kiellettiin käymästä siellä. (a 70.)

Psykologinen vanhemmuus ajattelu kyseenalaistettiin 1970-luvun lopulla. Tilalle tuli toinen teoria, jossa Vinterhedin ym. mukaan lasta ei voi nähdä irrallisena vaan lapsen ja vanhemman välistä suhdetta tulisi katsoa lapsen identiteetti kehityksen kannalta. (Valkonen 1996,9.)

Pikkuhiljaa 1980 - luvulle tultaessa alettiin myös Lodella arvostaa sosiaalisten suhteiden ylläpitämistä (t 90 – 2000). Yhteydenpitoa vanhempiin ja muihin läheisiin kannustettiin. Joissain tilanteissa kuitenkin voidaan arvioida lapselle olevan haitaksi vanhemman tapaaminen (esim. väkivalta tai inesti tilanteiden jälkeen), tällöin tapaamiset voidaan rajoittaa lastensuojelulakiin nojaten (Aronen 1994, 30). Uudessa 83 – vuoden laissa sanottiin, että sijaishuollossa olevalle lapselle on turvattava hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Lapsella on oikeus tavata vanhempiaan ja sosiaalilautakunnan on tuettava ja autettava lapsen ja hänen vanhempiansa tapaamisia. Tätä oikeutta voidaan rajoittaa vain, jos yhteydenpito on lapsen edun vastaista. (KS. liite 3.)

Kyllä mun mielestä kannustettiin ja kysyttiin aina miten menee vanhemmilla. Joo me käytiin, niinku äidin ja isän luona... Oikeestaan joka viikko aina. Tai ihan säännöllisesti. Joo ei ollu mitään esteitä. (a 2000 1.)

Tapaamisissa pyrittiin ottamaan myös asiakkaan oma tahto huomioon. Jotkut nuoret eivät itse halunneet pitää vanhempiansa yhteyttä. Näissä tapauksissa asiakasta kannustettiin yhteydenpitoon, mutta siihen ei velvoitettu. Osa vanhemmista ei taas itse halunnut tai pystynyt sitoutumaan yhteydenpitoon. Useilla asiakkailla, 1980 -luvulla, oli kuitenkin joku sukulainen tai muu läheinen, jonka kanssa yhteyden pito oli tiivistä. Lodella kannustettiin myös näiden suhteiden ylläpitämiseen.

En tiää sitten kuinka paljon ne otti yhteyttä vanhempiin tai muihin sukulaisiin, mutta sain pitää yhteyttä jos halusin. Siskoon olen aina pitänyt yhteyttä. (a 90 1.)

Joo, me ei ite hirveesti haluttu pitää yhteyttä (vanhempiin), mutta sitten kun mun sisko muutti pois, on tuettu ja kävinkin siellä monta kertaa (a 90 3).

7.3.2 Lasten suhteet talossa asuviin nuoriin ja muihin kavereihin

Loden alkuajoilla, 1960 – 70-luvulla, lapsia oli talossa paljon, joten ystävyys suhteita muodostui myös talon sisällä. Osalla sijoitetuista lapsista oli myös muita sisaruksia, joten suhteet heihin säilyivät automaattisesti. Leikittiin ja touhuttiin paljon yhdessä, myös tädit (ohjaajat) osallistuivat niihin. Tämä lisäsi kodin tuntua ja yhteenkuuluvuutta Lodella. Taloon olivat tervetulleita lasten kaverit yökylään, jos ei syytä rajoitukseen nähty.

Monesti nyt, kun ollaan tavattu jälkeen päin, ovat nuoret sanoneet, että ne on enemmän sisaruksia (entiset lastenkodin lapset) kuin omat sisarukset, että niistä tuli niin läheisiä. (t 50 - 60.)

Kaikilla oli kyllä kavereita ja ne sai käydä kylässä.... Lodella olivat (kaverit) yökylässä, ja moni sano, että voiku vois asua täällä, ku niittenkin kotona oli alkoholiongelmia ja muuta. (a 60.)

Minun mielestä suhteet voi verrata suurperheeseen, jossa on seittemän veljestä. Samat touhut ja ilikeilyt ja tappelut ja kaikki. Sitten, ku uus tulokas tuli sitä vähän aikaa katottiin pystyyn, saatettiin se ehkä pieksää... Sai tuoda kavereita, joitenkin kavereiden käyntiä ruvettiin rajottamaa, ku se oli yhtä ryyppäämistä. (a 80.)

Myöhemmin lapsiluku Lodella pieneni ja laitos tuli avoimemmaksi ulkomaailmalle. Asukkaat löysivät kavereita enemmän laitoksen ulkopuolelta. Yökyläilyt olivat sallittuja, asukkaat saivat yöpyä kavereiden luona ja kaverit Lodella. Haastatteluaineistosta kuitenkin ilmenee, että nuoret eivät olleet kovin halukkaita tuomaan kavereitaan lastenkodille yöksi 1990 -luvulla.

Oli mulla, joo, mutta ei niitä hirveesti sinne viihtiny tuua, niinku käymään. Olis ollu kyllä mahdollista. Joo kävin kavereiden luona sitte. (a 2000 1.)

Oisko pari kertaa ollu mun luona, kai se enemmän oli niin, että mää olin niiden luona yötä. Ei tullu niin pyydettyä niitä tänne, siinä ehkä oli joku (syy). (a 90 3.)

7.3.3 Lasten suhteet viranomaisiin

Haastattelumateriaalista käy ilmi, kuinka paljon Loden yhteistyö viranomaisten kanssa on kehittynyt vuosien kuluessa. Loden alkuhistoriassa 1950 - 70 - luvuilla talon kaiken yhteistyön viranomaisiin (sosiaalityöhön, kouluun, sijaisperheisiin jne.) hoiti johtajatar Mamma. Asiakkailta eikä henkilökunnalla ollut mitään tietoa tehdystä yhteistyöstä. Tähän käytäntöön oli totuttu, mutta joskus se aiheutti asiakkaissa ja työntekijöissä hämmennystä.

Mutta hyvin suljettua se oli, eikä me oltu kouluhin yhteydessä, eikä sosiaalityöntekijöihin, eikä mihinkään, että Mamma hoiti kaikki. Eikä me tietty, kun lapsia sijoitettiin johonkin, että minne se meni, niistä ei kerrottu ollenkaan. (t 50 - 60.)

Viranomaisiin en muista minkäänlaista yhteyttä, vasta sitten kun lähin sieltä pois, sitten kävi (sosiaalityöntekijä) siellä mun kasvatuskodissa (a 70).

Suometsän (1972) tekemästä tutkimuksesta selviää, että 1970 - luvulla kaikista hänen tutkimukseensa osallistuneista lastenkodeista pidettiin yhteyttä kouluun ja opettajiin. Neuvottelut ovat yleisimmin tapahtuneet puhelimitse ja jo tällöin mainittiin, että yhteydet voisivat olla puolin ja toisin paremmatkin. Tutkimuksessa tuli myös esiin, että osa koulujen opettajista suhtautui lastenkoti lapsiin ”nurjasti” ja lastenkoti lapset kärsivät aina ensin syyttelystä. (Suometsä 1972, 53.)

Kohti 1980 - lukua tultaessa ja johtajan vaihtuessa Lodella alkoi yhteistyö viranomaisiin olla avoimempaa. Asiakkaille kerrottiin enemmän heihin liittyvistä asioista. Työntekijöiden mielipiteitä ja näkemystä alettiin hiljalleen kunnioittaa. (t 90 – 2000.) Uusi lastensuojelu laki (683/83) astui voimaan 1.1.1984. Sen keskeisin käsite oli perhe- ja yksilökohtainen lastensuojelu. Perheen on oltava lastensuojelun keskiössä, mutta sen erityisenä huomion kohteena on oltava lapsi tai lapset. (Mikkola 2004, 77.) Siinä käsiteltiin myös

lapsen etua, lapsen kuulemista ja 12 vuotta täyttäneen lapsen virallista kuulemista, puhevaltaa sekä suhdetta terveydenhuoltoon ja menettelyä lastensuojelua toteutettaessa. (Mikkola 2004, 80.) Lain myötä Lodenkin toiminta muuttui entisestään asiakaslähtöisemmäksi. Kehitys eteni kuitenkin pienin askelin, eikä vielä 1990-luvun asiakkailta ollut selkeää muistikuvaa omasta sosiaalityöntekijästään tai palaverien sisällöistä.

On mulla sosiaalityöntekijä ollu, mutta en muista, että ne hirveesti olis ollu. Palaveria oli muutama, jossa oli vanhemmat, omaohjaaja ja minä. (a 90 1.)

Toiminta kehittyi Lodella entistä enemmän asiakaslähtöisemmäksi. Tietojen antaminen asiakkaalle nousi tärkeäksi. Haluttiin, että jo nuorikin asiakas on tietoinen taustastaan, että hänellä on mahdollisuus ilmaista oma mielipiteensä. Jotkut haastateltavista kokivat tämän avoimuuden jopa ahdistavana. (t 80 – 90.)

(palaverit ja yhteistyö viranomaisiin) Joo meillä oli vähän liikaakin, pikku-tytöstä asti istu niissä helevetin palavereissa, ois saanu pitää niitä ilman meitäkin. Sai kuulla kaikkea mitä ei ois halunnukaan. Ei sillonku on ihan pikkunen (ikävät asiat), ehkä sitten myöhemmin olisi voinu olla mukana. Kyllä niistä voi kertoa, mutta ei sitä tarvii istua kaks tuntia kestävässä palaverissa, siellä kaikkien tanttujen keskellä (a 2000 2.)

7.3.4 Lode ja asuinympäristö

Loden lähiympäristössä oli paljon lapsia. Terveystalon asukkaiden - ja naapuruston lapset leikkivät Loden lasten kanssa paljon. Minkäänlaista leimaantumista ei 1960 - 70 -luvun haastateltavien mieleen tullut. Muistot olivat lähinnä lämpimiä yhdessä olon hetkiä naapuruston kanssa. Suhde molemmin puolin oli avointa ja toimivaa.

Ja sitten meillä asu siinä talonmies, samassa pihapiirissä, hänellä oli lapsia ja samaa porukkaa oltiin. Terveystalolla asui niitä kauppalan työntekijöitä, joilla oli lapsia, ne oli samaa porukkaa. (a 70.)

Myöhemmin Lodella, 1980 - luvulta eteenpäin, asuneet nuoret kokivat ympäristön olleen ennakkoluuloisempi heitä kohtaan. Naapurusto etäännytti Lodesta, eikä yhteisiä touhuja enää ollut. Loden asiakkaista suurin osa alkoi olla jo murrosikäisiä, mikä vaikutti siihen, että leikit vaihtuivat muihin harrastuksiin ja touhuihin. Muutama koki lastenkodissa asumisen aiheuttaneen leimaantumista ja juoruilua. Eräs haastateltava (a 90 2) koki leimaantumisen osittain aiheutuvan hänen omasta käytöksestään. Tietynlaista ennakkoluuloa oli havaittavissa molemmin puolin.

Yhen tapauksen muistan, kun joku siellä (koulussa) erehtyi huutamaan, että lastenkodin jätkä, se sitten loppu kyllä lyhyeen. Kävin pieksämässä ja tuumasin, että se on minun koti. Naapurista tuli valituksia useampiakin. Ikkunoita meni ja jouduttiin pyytämään anteeks. Mun mielestä suhtauduttii ihan samalla tavalla ku muuhunkin nuorisoon. (a 80.)

No olihan, no kyllähän se sit tuli esille. Mekään ei hirveesti puhuttu siitä sillei (Lodesta), tuli kaikkia juoruja meistä hirveesti... Et niinku huumeitten käyttöä tai vastaavaa ja semmosta. me sitten tietettiin mitä meistä puhutaan ja silläkään ei viittiny kauheesti puhua siitä paikasta niinku koulussa. Sitte tietysti ne naapurit oli vähän semmosia, siinä oli omakotitaloja ympärillä niin hirveän helposti valitti kaikesta, liikaa mölyä tai silleen. Olihan siinä vähän semmosta ennakkoluuloa. (a 2000 1.)

7.4 Yhteisöllisyyden ylläpitäminen Lodella

Juhlapyhät ja juhlat ovat kulkeneet tärkeänä osana lastenkotilasten elämässä. Jo historiaosuuden aineistossa on havaittavissa, kuinka suuressa roolissa lastenkodin arjessa olivat nämä juhlalliset hetket. Arjesta tuli juhlaa jokaisen lapsen kastepäivänä, syntymäpäivänä, jouluna ja juhannuksena. Jokaisen juhlaan panostettiin pienin paketein, unohtamatta herkullisia leivonnaisia. Myös esteettisyys oli tärkeää juhlia järjestettäessä. (h 1.)

Siellähän oli hautajaisia, rippijuhlia, ristiäisiä, kyllä niitä vietettiin ja syntymäpäivät, jokaiselle lapselle järjestettiin syntymäpäivät. Aina tehtiin se iso kakku, keittäjä teki jokaiselle ison mehukkaan kakun ja laitto pöyvän punaseksi, oli kynttilät ja kaikki laitettiin viimesen päälle. Silloin aina otettiin juhlakupit käyttöön ja vaikka ois ollu joka päivä syntymäpäivät, jokaiselle oli kakku kuitenkin. Jokaista huomioitiin. (t 50 - 60.)

Useassa haastattelussamme, aikakaudesta riippumatta, nousee esille yhteisten retkien ja juhlien ihanat muistot. Näissä muistoissa tärkeään rooliin nousi keittäjä/ emäntä, sillä hän panosti suuresti asiakkaille järjestettäviin juhliin ja retkiin.

7.4.1 Kastejuhlrat

Moni Lodelle suoraan synnytysosastolta saapunut vauva sai nimensä lastenkodin kastejuhllassa. Loden johtaja antoi nimet vauvoille ja myöhemmin myös tädit. Joissain tapauksissa oli vauvan äiti mukana tai oli jättänyt nimiehdotuksen lapselle. Osalla vauvoista ei ollut omia sukulaisia tiedossa, joten myös kummit valittiin Loden henkilökunnasta. (Perhetukikeskuksen leikekansio n.d.)

Mullahan on sieltä Perhetukikeskuksen ajoilta kummilapsikin. Niin tuota ensimmäiseksi oli ristijäiset ja ne tuli sinne keittiölle ja kysy, että rupeatko kummiksi. Sillä lapsella ei ollut ketään, äiti oli vankilassa. No siinä minä sitten törötin ja katoin sitä vauvaa ja minua niin olis naurattanut, kun sen vauvan huulet oli niin töröllään. (h 1.)

Kastejuhlrat oli paljon, jopa kerran kuukaudessa. Loden työntekijät ja lapset pukeutuivat juhliin hienosti. Paikalla oli pappi, ehkä omaisiakin, lastenkodin henkilökunta ja lapset. Kastejuhlrat nousivat haastattelussa (a 60) ihanana ja jännittävänä asiana, koska lapsetkaan eivät tienneet kastettavan lapsen nimeä etukäteen. (a 60.)

7.4.2 Syntymäpäivät

Syntymäpäivät Lodella koettiin tärkeäksi. Jokaista muistettiin ja leivottiin oma kakku. Osalla asiakkailla kävi syntymäpäivänä vieraita talon ulkopuoleltakin. Syntymäpäivien vieton rutiinit eivät ole paljoakaan muuttuneet vuosikymmenten vaihtuessa. Tärkeinä pidettiin, vuosikymmenestä riippumatta, kakkua, lahjoja ja sitä, että oli läheisiä ympärillä. Syntymäpäivänä

jokainen saa yksilöllistä huomiota, mikä heijastui haastatteluaineistosta positiivisena kokemuksena.

Vähän aikaa sitten, kun penkasin vanhoja tavaroita, löysin kortin, jonka olin saanut 9 -vuotis päivänä, ja siinä oli melkein kaikkien Lodelaisten nimet, se on semmonen aarre. ...Lahjoja mä en sillai muista, varmaan saatiin, mutta mulle ei oo jääny mieleen, sitten mä muistan, kun Pappakin tuli syntymäpäiville. Sai muitakin kutsua ja täytekakku saatiin aina. (a 70.)

Yhet synttärät oli mukavat. Kaikki parhaat hoitajat oli paikalla ja ne mun kasvatusvanhemmat oli myös paikalla (a 90 2).

Suometsän (1972) tutkimuksessa kaikissa lastenkodeissa huomioitiin syntymä- ja nimipäivät, joskin vaihtelua esiintyi viettämistavoissa. Useimmiten juhlapäiviä vietettiin leipomalla kakku, laulamalla ja antamalla lahjoja ja kutsumalla vieraita. Joissakin lastenkodeissa peräkkäisinä päivinä olevia juhlia vietettiin samalla kertaa. (Suometsä 1972, 60.) Lodella jokaiselle lapselle järjestettiin aina oma syntymäpäiväjuhla.

7.4.3 Joulu

Joulu on noussut usean haastateltavan muistoihin lämpimänä ja odotettuna tapahtumana. Varsinkin Loden alkuvuosikymmenillä oli tarkat joulurutiinit. Niihin on kuulunut mm. talon koristelu, evankeliumi, joulusauna ja haudalla käynti. Lapsia oli, 1960 – 70 -luvulla, paljon eikä kaikille tullut koskaan vuoroa koristella kuusta ja se on joillekin jäänyt joulusta ainoana haikeana muistona.

..., se on ollut aivan upea se joulu, että kolme vanhinta aina ootti, että lapset nukkuu ja koristeli kuusen ja koko talon, hallin ja olohuoneen. Sitte, ku me aamulla herättiin ja mentiin, mää en ikinä unoha sitä säihkettä ja sitä loistoa... (kuusen koristelu) En oo saanu kokea sitä ihanuutta, mutta sen ihanuuden muistan aina, että ku aamulla mentiin ja herättiin, mentiin aamusunaan.... ylhäällä sit katettiin juhlapöytä, ku kaheltatoista oli ruoka. Se oli tosi hieno aina se jouluateria. Aivan ihana. Sitten johtaja tai joku vanhimmista lapsista luki jouluevankeliumin ja sen jälkeen sitten syötiin ja syötiin, aivan ihania ruokia ja sitten katottiin piirrettyjä siihen asti, kun tuli puol neljältä joulupukki ...Joo kaikki sai lahjoja, sitten kierrettiin kaikkien huoneessa syömässä suklaata ja kattomassa mitä kukakin on saanut lahjaksi...Koko yö meni siihen, että sitten pelattiin tai luettiin. (a 60)

Valitettavan harvat sukulaiset kävivät lapsia katsomassa Lodella, mutta talon oma jouluntaika vei haikeuden pois lasten mielestä. Epätasa-arvoa aiheutti kuitenkin se, että joidenkin sukulaiset muistivat lapsiaan lahjoilla ja toisten ei. Lastenkodin työntekijät ostivat lapsille lahjoja kuitenkin tasapuolisesti. Joinain vuosina myös liikelaitokset muistivat jouluna lastenkodin lapsia esim. yhteisellä pelillä. Se oli erityisen mieleistä lapsille. Jouluku oli niin suuri elämys, että lasten odotuksen ja innostuksen mukaansa tempaamana jotkut vapaavuorossa olevat täditkin tulivat viettämään joulua sinne.
(Perhetukikeskuksen lehtileikekansio. Sisä-Suomen lehti jouluku 1970.)

Minä tahtoisin pukilta pulkan. – Mulle riittäisi yks tavaratalo. – Ja mulle koko maailma. – Mitä sillä tekisit? – No, minä lakaisisin niitä maailman pihamaita ja sen sellaista. (Perhetukikeskuksen lehtileikekansio. Sisä-Suomen lehti jouluku 1970.)

Joulut varsinkin, evankeliumin lukeminen se lankes usein mulle, mää luin sen rintarottingilla pöydän päässä, niin ja se valtava lahjakasa. Kaupungilta tuli mun käsityksen mukaan tietty rahasumma jokaista asukasta kohti. Yleensä tuli aina joka jouluku semmonen jääkiekkopeli sitä pelattiin sitten yö kauet. (a 80.)

Jouluku nousee tärkeäksi ja hauskaksi muistoksi myös 1990 - 2000 luvuilla. Tosin joulurutiinit eivät enää nousseet niin tärkeäksi, kuin aikaisempien sukupolvien haastatteluissa. Uudemman sukupolven joulumuistoissa tulee esille lahjojen tärkeys. Lahjoja oli ihana antaa ja saada myös itse. Jokainen talon nuori osti toinen toisilleen lahjan, jonkun hauskan pikkupaketin. Omat ohjaajat ostivat nuorilleen joululahjaksi vaatteita tai muuta, nuoren itsensä toivomaa, tarpeellista tavaraa. Joulumateriaalille sai tulla mukaan lasten läheiset niin halutessaan. (t 90 – 2000.)

Jokainen sai niinku pienen summan rahaa jolla sai ostaa toisille lahjoja. Se oli kivaa, ei tarvinnu omistansa laittaa, sai ekstra. Sitten sai summan rahaa itelle, jolla sai ostaa lahjat itselle. (a 90 3.)

7.4.4 Yhteiset vapaa-ajan hetket ja retket

Alkuvuosikymmeninä yhdessäolon tärkeys korostuu haastattelumateriaalissa. Elämyksiä tuottivat kaikenlainen pienimuotoinenkin yhdessäolo. Tärkeänä elämyksen tuottajana olivat retket Mamman mökille, sinne Loden asukkaat lähtivät yhdessä tätien ja Mamman kanssa. (a 60.) Myöhemmin käytössä oli myös Kovalan maja, jossa pidettiin kesäleirejä (t 70 – 80).

No Mamman aikaan ei ollut mitään retkiä, ainoastaan tultiin tähän hänen mökille, johon tultiin kesäaikaan. Siellä oltiin paljon, mutta sitten Kallen aikaan ja jo vähän aikaisemminkin ruvettiin olemaan Kovalan majalla ja kesäkirkon leirikeskuksella. (a 60.)

Suometsän (1972) tutkimuksen mukaan kaikista lastenkodeista tehtiin retkiä ja osa niistä kesti useamman päivän. Pidempiä retkiä tehtiin kerran kesässä ja viikonloppuisin suosittuja olivat sauna-, leiri-, uinti-, marja-, laiva- sekä bussiretket Linnanmäelle tai Tampereen planetaarioon. Retkiin osallistuivat yleensä kouluikäiset lapset, pienemmät jätettiin kotiin ja isommat eivät aina halunneet osallistua yhteisiin tapahtumiin. Osalla lastenkoteja oli oma kesäpaikkansa, jossa vietettiin paljon aikaa. (Suometsä1972, 62.)

Uuden johtajan ja kunnan hyvän talouden myötä Lodelta alettiin tehdä reissuja kauemmaksikin 1980-luvulla. Ensimmäinen ulkomaanmatka tehtiin Leningradiin, sitten Mallorcalle ja sen jälkeen käytiin Suomen lapissa. Retkivarojen keräämiseen osallistuivat sekä työntekijät että nuoret.

Lasten kanssa tehtiin yhdessä kaikenlaista, yhdessä käytiin sitten myymässä arpoja tuolla kaupungintalolla, naapureissa ja saatiin siten rahaa kokoon ja päästiin siten lähtemään reissuun. Kaupunki tuli sitten aina vastaan jonkun verran. Lapset ja nuoret sitoutuvat hyvin innokkaasti tähän, kaikkea tehtiin, pulloja kerättiin ja pestiin ja vietiin niitä viinakauppaan. Se oli just silloin yhteisökasvatuksen aikaan, oli nämä jutut. (t 50 – 60.)

Retkiä tehtiin hirveesti, just nää sieni- ja marjaretket, urkkakentällä on semmonen tonttukivi, siellä on korkea kivi me uskottiin oikeesti että sen alla asuu tonttu... Ahvenanmaalla käytiin kerran ja onkohan se sit ollu samassa yhteydessä se meidän Helsingin matka, todennäköisesti. Eikä varmaan kauheesti, ainakaan mua, kiinnostanukaan silleen, meille riitti varmaan aika hyvin tuo maailma mikä meillä oli. (a 60.)

KUVA 9. Riemua Ahvenanmaan reissulla (Makkonen 2008, 112).

Ahvenenmaan matka, aivan upea, vielä sen vuoksi, että mä sairastin korvatulehduksen, ei tarvinnu nukkua teltassa vaan sain nukkua linja-auton peräpenkillä, kuski nukku etupenkillä, minullahan oli koko asunto-auto käytössä. (a70.)

Myöhemmin yleisen 1990 - luvun laman myötä, Lodenkin taloudellinen tilanne kiristyi ja pitkät ja kalliit reissut jäivät historiaan. Pienempiä kotimaanlomia pyrittiin kuitenkin järjestämään. Retkien kohteena olivat huvipuistot tai muut lähikohteet. Yhteisiä virkistyshetkiä vietettiin elokuvien tai uimisen merkeissä. (t 90 – 2000.)

Ei me ulkomailla koskaan käyty, ei ollu rahaa varmaan järjestää, mutta siis kaikkea tämmösiä. Joo ja sit kaikissa huvipuistoistot ja tämmöset, just Särkänniemet ja tällaset. Sellasia reissuja tehtiin sitten. (a 2000 1.)

7.4.5 Talkoot

Alkuaikoina talkoiden määrä oli suuri. Loden talous oli tuolloin omavaraista ja asukkaat osallistuivat paljon ohjaajien kanssa yhteistyössä kaikenlaiseen tekemiseen. Omavaraiseen talouteen kuului kasvimaata ja sen kunnossa pito sekä luonnon antimien hyödyntäminen.

Aikuisen kanssa ja justinsa tämmöset kasvimaalla olot ja semmosia pieniä töitä oli jokaisella, että opettiin siihen työntekoon (t 50 – 60).

No talkoista en muista kuin jotain niitä marja reissuja, ne mä koin ihan mukavana (a 70).

Selvä muutos on havaittavissa talkoiden ja yhteisten töiden merkityksessä jo 80 -luvulla ja sen jälkeen ja 2000- luvulle tultaessa talkoiden määrä ja merkitys on vähentynyt huomattavasti (t 90 -2000). Talkoot alettiin kokea enemmän rasiitteena kuin hauskana ja jännittävänä yhdessä olona. Jos jotain yhteisiä juttuja piti tehdä, työn merkeissä, vaativat nuoret siitä rahaa. Nuorempien haastateltavien, 1990 – 2000 - luvuilla, mieleen ei talkoista muistunut muuta yksittäistä tapahtumaa, kuin syksyisen pihan siivous.

Kyllä mää muistan jotain perunan nostoa, mutta niitäkään ei nostettu jos ei saanu rahaa (a 80).

7.4.6 Yhteiset palaverit

Talon yhteisiin asioihin eivät voineet juurikaan työntekijät eivätkä nuoret vaikuttaa 1960 – 70 -luvulla. Johtajatar teki hyvin itsenäisesti päätökset asukkaiden elämää ja työyhteisön toimintaa koskien. Johtajan vaihdosten myötä päätösvaltaa alkoivat saada enemmän työntekijät ja sitten myöhemmin myös asukkaat. Yhteisökasvatus kokeilun alkaessa 1982 nuorten osallisuus nähtiin tärkeänä. Oman mielipiteen ilmaisemiseen annettiin mahdollisuus palaverien myötä. Niiden tarkoitus oli, että jokainen asukas saa sanoa mielipiteen, yhdessä tehdään päätökset ja niihin päätöksiin myös sitoudutaan. (t 70 – 80.) Osa haastateltavista koki tämän hyväksi ja toiset jokseenkin

turhaksi. Palaveri käytäntö jäi elämään pienimuotoisena Lodelle myös yhteisökasvatus kokeilun jälkeenkin.

Ei ollu nuoren keskenäisiä palaveria, mutta murrosiässä oltiin kaikki samanikäiset paikalla ja saatiin sanoa mielipiteitä, tai ehkä sekin oli vain sitä huulten liikuttelu. (a 80).

Oli siellä aina sit nuorten, joku tää, mikä nuorten palaveri olikaan. Se oli, oliks se kuukauden välein ja tälle. Sit oli työntekijöitä siinä. Ei niistä kyllä mun mielestä ollu mitään hyötyä. Just kaikkia sääntöjä ja joo ja sit jotain ongelmia oli ollu. Yleensä se meni siihen, että ne jotka oli yleensä äänessä, niin ne vaan valitti joka asiasta. Mä en sitten ottanu osaa. Ei ollu hyötyä. (a 2000 1.)

7.5 Tunteiden ilmaiseminen

Sijaishuollossa eläneiden ja kasvaneiden lasten kokemuksia ja tunteita kuvastavat eriasteinen ulkopuolisuus, sisäinen yksinäisyys ja kuulumattomuuden tunne. Se on kodittomuutta, jota voi aika ajoin esiintyä lähes kaikilla ihmisillä, mutta kodin ulkopuolelle sijoitetuille lapsille se on kuitenkin erityisen paljon voimia vievää heidän pyrkiessään tästä ulkopuolisuuden tunteesta sisälle omaan elämäänsä. Heidän elämänsä on ollut rankkaa lapsuuden kodissa, minkä jälkeen he ovat joutuneet uuteen vaativaan tilanteeseen siirtyessään uusiin oloihin. Tämänkin jälkeen heidän elämänsä heijastuu epävarmuus toisaalta asioiden käänteestä kotona sekä ihmissuhteiden kehittymisestä uudessa tilanteessa. (Bardy 2000, 125.) Haastatteluistamme saattoi myös havaita tämän ulkopuolisuuden tunteen. Varsinkin, jos lapsi tuli taloon vanhempana, hänen saattoi olla vaikea sopeutua talon tapoihin.

Lapset säätelevät tunteidensa avulla etäisyyttä yhteisön muihin jäseniin sekä lähelleen päästämiensä ihmisten määrää. Heidän lähellä olevilla ihmisillä on heitä kohtaan toiveita ja emootioita. Lapset hyödyntävät näitä tunteita ja vastaavat niihin haluamallaan tavalla. He tuottavat tietoa itselleen, jonka avulla he etsivät itseään, rakentavat arkeaan ja löytävät oman paikkansa yhteisössä. Jos toisen ihmisen lähestyminen saa heidän olonsa epämiellyttäväksi, he osoittavat sen esimerkiksi joko pahantuulisuuksena tai vaitonaisuutena. Lapset eivät vain sosiaalistu heitä ympäröivään kulttuuriin ja

näin opi laitosten kulttuurisia tapoja vaan heidän roolinsa on aktiivisempi. He tarkkailevat lähellään olevien ihmisten kehon kieltä ja kuuntelevat puhetta ja näiden kautta tulkitsevat tilannettaan. (Törrönen, 1999,117.)

Tunteiden ilmaisua ja hallintaa on hyvä opetella nuoren kanssa keskustelemalla nuoren omista ja myös muiden tunteista. Voidaan puhua vaikeista tunnetiloista, miten niitä tulisi hallita. Empatiaa voi oppia myös pohtimalla ja yrittämällä eläytyä toisten ihmisten osaan ja tunne-elämään. (Aaltonen, Ojanen, Vihunen & Vilen 1999, 68 – 69.)

Törrösen (1999) mukaan lapset tulkitsevat omaa tilannettaan lähellä olevien ihmisten kehon kielestä ja puheesta. Tunteiden avulla he säätelevät etäisyyttään muihin yhteisön jäseniin ja niiden ihmisten määrään, jotka saavat tulla lähelle. Törrösen havaintojen mukaan lastenkoti lapset saivat voimia kestää tulevia tapahtumia, kun he saivat näyttää tunteitaan vapaasti. (Törrönen, 1999,117.)

Perkiö ja Surman–aho (1999) totesivat opinnäytetyössään, että Myllyjärven lastenkodilla nuoret saivat näyttää tunteitaan aika vapaasti. Joidenkin nuorien mielestä keskinäiset välit olivat kiinteät, jotkut nuorista puhuivat jopa ”pikkuveljistä”, kertoessaan lastenkodin muista nuorista. (Perkiö & Surman–aho 1999, 65.)

7.5.1 Tunteiden ilmaiseminen Lodella

Puhuessamme tunteista haastattelujen aikana, monille ilo ja nauru tulivat heti mieleen. Melkein kaikki kehuivat sitä, kuinka hauskaa heillä oli keskenään ollut. Varsinkin alkuaikoina, kun työntekijät olivat olleet enemmän mukana kaikissa touhuissa, leikeissä ja peleissä, lapset olivat tunteneet suurta iloa ja yhteisöllisyyden tuntua. Ikävän tunnetta esiintyi joissakin haastatteluissamme. Lapsilla oli ikävä vanhempiaan, vaikka nämä olivat kohdelleet lapsia huonosti. Häpeä mainittiin vain kerran (a 60), haastateltava oli hävennyt äitiään, kun tämä oli kävellyt Loden ohi humalassa. Eräs lapsista (a 70) oli kokenut

saaneensa opettajilta sääliä katseita siitä, kun tämä joutui asumaan lastenkodissa.

Lodella tunteita sai ilmaista melko vapaasti riippumatta aikakaudesta. Aggressiivisuuteen suhtauduttiin kielteisesti, muuten tunteita on saanut näyttää kohtuuden rajoissa aivan kuten kotonakin (t 70 – 80). Työntekijät ohjasivat omaan huoneeseen, jos oikein suututti (a 60).

Tunteita sai ilmaista, ei niinku tuntunu, etten nyt voi alkaa itkemään. Kaikkia tunteita sai ilmaista ihan vapaasti. (Entäs ohjaajat?) Kyllä ohjaajatkin, mutta onhan niitä tietysti aina joitaki semmosia, jotka tekee tätä ns. työkseen tai ainakin sillo tuntui. (a 90 3.)

Jotkut haastatelluista sanoivat, että riippui aina työntekijästä, kelle tunteita saattoi näyttää ja kuka välitti oikeasti. Pääsääntöisesti nuoret pitivät työntekijöitä erittäin hyvinä ohjaajina. He näyttivät tunteensa ja antoivat lohdusta sitä tarvitseville.

Eräs työntekijä (t 50 – 60) mainitsi, että lasten tullessa Lodelle, hän tunsu monesti suunnatonta surua ja sääliä lapsia kohtaan, kun he niin ikävöivät vanhempiaan ja kotiaan. Alkuaika oli monesti tosi hankalaa ja mitä isompi lapsi oli, sen kauemmin ikävää kesti. Sitten saattoivat vielä muut lastenkodin lapset kiusata ja kokeilla uusia tulokkaita. Se oli tavallaan heidän tapansa tutusta uusiin lapsiin.

Pelon tunteen mainitsee yksi työntekijä (t 90 - 2000) ja yksi asiakas (a 2000 1). Molemmat olivat kokeneet pelkäävänsä talon ulkopuolista väkeä. Työntekijä mainitsee, että joskus lasten vanhemmat saattoivat käyttäytyä arvaamattomasti. Asiakas mainitsee pelänneensä kerran, kun jonkun lapsen isä oli tullut riehumaan humalassa Lodelle.

En mää koskaan (pelko), oikeestaan ainut kerta oli se ku siellä oli joku perhe jolla oli alkoholisti vanhemmat ja niitten iskä tuli ihan umpikännissä riehumaan sinne, silloin mä oikeestaan vähän säikähin. Se oli siis niin iso ja ennalta arvaamaton, niin silloin oikeestaan en uskaltanut tulla huoneesta mihinkään, se tuli sinne jotain riehumaan. En mä muuten koskaan pelänny. (a 2000 1.)

7.5.2 Miltä tuntui asua tai työskennellä Lodella?

Työntekijät kokivat työskentelyn Lodella haastavaksi, raskaaksi, mutta myös erittäin antoisaksi. Onnistumisen kokemuksista he saivat voimaa jatkaa arvokasta työtään. Työtä tehtiin täydellä sydämellä, mutta oli työntekijöitä jotka sitoutuivat vain näennäisesti. (t 70 – 80.) Haastatelluista asiakkaista kaikki tuntuivat tykänneen asua Lodella, se oli ollut parempi paikka kuin koti. Sieltä he saivat tarvittavat elämisen eväät. Yhden asiakkaan (a 90 3) mukaan Lode oli kodinomainen, ja ilmapiiri oli hyvä, kun taas kaksi muuta (a 90 2 a ja a 80) sanoivat paikan olleen laitospäiväkodin, mutta se ei ollut haitannut heitä. Ilmapiiriin vaikutti aina ketä Lodella asui ja myös se kuka ja/tai ketkä olivat työvuorossa. Tilojen ahtaus aiheutti joskus hermojen kiristymistä. (a 2000 1.)

Lode oli mun koti. Kyllä mä sanoin sitä kodiksi. Ja olin kyllä aina ensimmäisenä valmis selittämään, että miksi en ole kotona. Jos sen ois pitänyt täällä sisällä ja ois esittänyt jotain muuta, mitä on, pienestä asti, niin sit ois ehkä kiusattu ja se ois ollu semmonen verho edessä. Mutta, ku mää olen lörppä, lörppä, niin kaikki on aina tienneet, että siellä on kivaa ja mulla ei oo äitiä eikä isää, mutta tädit hoitaa mua. Ilmapiiri on Lodella ollut ihana. (a 60.)

Mamman aikaan ilmapiiri oli asiallisempaa ja vakavamman luonteista kuin sitten vuosikymmenen loppupuolella. Melkein kaikki haastateltavista mainitsivat ilmapiirin olleen hyvä, jopa ihana, kuten edellä olevasta lainauksesta käy ilmi.

Mamman aikaan oli vähän semmosta, että ei voinut olla niin rempseä, kun sitä oli, oltiin paljon semmosia erilaisempia. Ei sitä mitenkään kielletty, mutta paljon asiallisempia oltiin... Kun Mamma joskus aina lähti Helsinkiin, voi että meillä oli hauskaa sitten, istuttiin porukalla (työntekijät), keittäjä laittoi pöytä pöytään ja sitten vähäksi aikaa unohettiin säännöt. Me oltiin kuitenkin sitten niin kurinalaisia siellä. (t 50 – 60.)

Ollin (1991) tutkimuksesta käy ilmi, että lastenkodissa oli hyvä ilmapiiri. Lasten väliset suhteet olivat hyvät, erityisesti silloin, kun lapset olivat olleet yhdessä pienestä pitäen. He pitivät toisiaan sisarina ja veljinä. Lapsilla oli keskenään salaisuuksia ja he pitivät toistensa puolta, jos jotain ristiriita tilanteita tuli esiin.

Jos huostaanotto oli tapahtunut vanhemmalla iällä, ei tällaista ”sisarus” tunnetta päässyt enää syntymään. (Olli 1991, 47.) Saman ilmiön havaitsimme omassa tutkimuksessamme.

7.6 Muistoja Lodelta

Pääasiassa kaikilla haastatelluilla oli hyviä muistoja lastenkodin ajoilta. Eniten ikäviä muistoja oli jälkihuollosta tai pikemminkin sen puutteesta. Jotkut mainitsivat myös väen paljouden häirinneen, tilat tuntuivat joskus ahtailta. Yksityissyyttä ja rauhaa olisi saanut olla enemmän. Melkein kaikki mainitsivat, että joulut olivat olleet aivan ihania. Silloin oli saanut valvoa läpi yön, kaikki olivat saaneet lahjoja ja ruoka oli ollut taivaallista. Talo oli koristeltu yhdessä, itse tehdyillä koristeilla.

Eräässä (a 70) haastattelussa, kysyessämme muistoja Lodelta, tuli esille Loden ikkunalaudat, ne olivat paksut, leveät ja pitkien verhojen takana ikään kuin piilossa. Ikkunalaudalle oli ollut mukava mennä lukemaan kirjaa, pois muiden silmistä, omaan rauhaan. Toinen haastateltava mainitsi myös nuo ikkunalaudat, hän piileskeli verhojen takana katsoakseen salaa telkkaria.

Lodellahan on hirveen leveät ikkunalaudat ja pitkät verhot, kerran mua etittiin syömään, kun mä olin lukemassa mielenkiintoista kirjaa siellä verhon takana, että mä osasin sulkea sen muun maailman pois, kun mää kaipaisin sitä yksinäisyyttä. (a 70.)

Työntekijöillä oli paljon ihania muistoja Lodelta. Varsinkin alkuajat, jotka olivat olleet kyllä työntäyteisiä, mutta kuitenkin mukavia, Lodelaiset olivat silloin olleet yhtä suurta perhettä. Johtajalla on aina ollut suuri merkitys työssä viihtyvyyteen. Aikoinaan Mammalla oli auktoriteettia, hän oli kuitenkin erittäin lämminhenkinen ja arvosti työntekijöitä. Myöhemmin johtajat ovat antaneet vastuuta työntekijöille itselleen ja se on tuntunut hyvältä, kun on itse voinut vaikuttaa työhönsä. (t 50 – 60, t 90 - 2000.)

Mä näin yleisesti ajattelen, niin mulla on erittäin ihanat muistot. Vaikka on joutunut tekemään hirveesti töitä siellä, niin kuin kaikki muutkin, mutta se on ollut opiksi ja siitä on ollu hirveen paljon elämässä hyötyä, ei oo saanu pinnata, on pitänyt kantaa vastuu, on pitänyt olla rehellinen, ne on semmosia arvoja, joita on yrittänyt pitää itelläkin ja opettaa tytöillekin, että sanoisin, että minulla on ollut ihana, kun olen saanut olla lastenkodilla töissä. Se on ollut ihanata aikaa. (t 50 – 60.)

Positiivista on, kyllä mä muistan Loden lämmöllä ja ne reissut mä muistan vieläkin. Ei mulla negatiivista oo. (a 80.)

*Positiivista: Kaiken kaikkiaan on hyvät muistot
Negatiivista: Me ei saatu oviin lukkoja, vaikka ois haluttu. Se oli perustelu silloin, paloturvallisuus syistä. Kumminkin aina joku meni hakemaan jotain ilman lupaa. (a 90 1.)*

Ollin (1991) tutkimuksen mukaan lastenkoti lapsilla oli varsin myönteiset muistot lastenkodista ja sen kasvatuksesta ja työntekijöistä. Suurin osa lapsista oli kokenut asumisen lastenkodissa positiiviseksi asiaksi. Lastenkodin materiaallinen varustus sai lähes poikkeuksetta kiitosta, harrastuksia oli myös tuettu paljon. (Olli1991, 65.)

7.7 Loppukysymykset haastateltaviltamme

Miltä haastattelu oli tuntunut, oliko se tuonut ikäviä asioita mieleen? Kukaan ei kokenut haastattelutilannetta ikäväksi. Moni koki, että oli mukava ollut muistella menneitä. Asioista oli ollut helppo puhua meille, tavoitteemme avoimesta ja rennosta keskustelusta tuntui toteutuneen. Eräs nuori kertoi alussa vähän jännittäneen, koska ei ollut kokenut vastaavaa tilannetta aiemmin. Haastateltavien asiakkaiden kokemukset Lodella asumisesta siivittyivät pisimmillään 34 vuoden päähän siitä, kun asiakas on muuttanut Lodelta pois ja lyhyimmillään kahden vuoden päähän Lodelta muutosta.

Haastattelu ei ole ollu ahdistava, kun minä hirveen mielelläni puhun siitä ja se on ollu mun paras työpaikka (t 50 – 60).

Mä puhun mielelläni, nää on tämmösiä tärkeitä asioita, ihmisten täytyy saada tietoa, että on hyviäkin paikkoja (a 60).

Mitä muuttaisit laitoksen arjessa? Loden toiminnassa haluttiin muutosta jälkihuollon parantamiseen. Jotkut toivoivat, että Lodella olisi enemmän opetettu kotitöitä, moni sanoi olleensa ihan avuton itsenäistymisvaiheessa. Suurin osa oli tyytyväinen Loden toimintaa eivätkä halunneet muuttaa siitä mitään.

Mikä on jäänyt eniten mietityttämään? Eräs henkilö (a 70) mainitsi, että asioista yleensä olisi saanut jutella todella avoimemmin, hän olisi halunnut tietää vanhemmistaan enemmän. Eräs haastateltu (a 80) olisi halunnut tietää sijoituksestaan, asioita salattiin liikaa aikojen alussa.

8 JOHTOPÄÄTÖKSIÄ TOIMINNAN KEHITTÄMISEEN LODELLA

Opinnäytetyömme yhtenä lähtökohtana oli löytää uusia työskentelymalleja Perhetukikeskukselle entisten asiakkaiden ja työntekijöiden haastatteluista. Haastattelut suoritimme teemarungon mukaan, jonka suunnittelimme siten, että se antaisi mahdollisimman kattavan kuvan Loden toiminnasta vuosikymmeniltä 1960 – 2000. Opinnäytetyömme edetessä otimme selvää myös Äänekosken lastenkodin ja Perhetukikeskuksen historiasta. Tämä aineisto antoi työllemme lisää arvokasta tietoa ja ymmärrystä lastenkodin elämästä ja arjesta. Kattavaa tutkimusaineistoaamme analysoidessamme teimme havaintoja lastenkodin arjesta. Meidän piti varoa kuitenkin yleistyksiä ja omia tulkintoja tuloksia pohtiessamme. Pohdimme myös millaisia työvälineitä työyhteisö voisi saada työstämme arvokkaaseen lastensuojelutyöhön.

8.1 Arki

Loden elämää käsitelimme laajasti viiden eri teeman kautta, joissa oli useita tarkentavia lisäkysymyksiä. Pääaiheenamme oli lastenkodin arki vuosina 1960 – 2000. Haastatteluista nousi esiin, että kotitaloustöitä sai kaikki tehdä halutessaan, mutta niihin ei velvoitettu. Tästä johtuen useat haastateltavamme kokivat olevansa avuttomia talous ym. töissä muutettuaan

omaan asuntoon. Tämä sama ilmiö oli havaittavissa koko haastatteluaineistossamme 1960 – 2000.

Jossain vaiheessa 90-luvulla oli kokeilu, jolloin mm. ruuanlaittoa yritettiin opettaa säännöllisesti kaikille talon nuorille. Yritys kuitenkin tyrehtyi, koska nuoret eivät sitoutuneet ruuanlaittoon ja viimein ohjaajat tekivät ruuan heidän puolestaan. Näkisimme kuitenkin erittäin tarpeelliseksi kotitöiden opettelemisen hyvissä ajoin ennen itsenäiseen elämään siirtymistä. Mielestämme tärkeää olisi nuoren motivointi töitä kohtaan, vaikkei se aina olisi niin helppoa. Kaikkien työntekijöiden sitoutuminen yhteiseen sopimukseen on välttämätöntä asian onnistumisen kannalta. Nuoren on helpompaa sitoutua tehtävään ja samalla ymmärtää, että kotitaloustöiden opettelu on hänen oman itsenäistymisensä kannalta tärkeää.

Koulunkäyntiin ja opiskeluun oli selvästi panostettu Lodella kannustamalla nuoria etenemään opinnoissaan. Haastattelussa (t 90 3) käy ilmi, että 1990-luvulla oli kokeilussa menetelmä, jossa nuoren tuli olla tunti huoneessaan koulun jälkeen ns. läksyjen lukutunti. Tämä koettiin kuitenkin ahdistavana, koska aina ei ollut läksyjä tai ne oli tehty jo koulussa. Kukaan ohjaajista ei kuitenkaan tarkastanut oliko tunti kulunut läksyjen tekoon vai muuhun. Osa haastateltavista näki tärkeäksi läksyjen konkreettisen tarkistamisen, koska muuten läksyt olisivat jääneet tekemättä. Toteamme aineiston pohjalta, että kotitehtävien tarkistaminen ja kannustus ovat lapsille ja nuorille koulussa menestymisen kannalta tärkeitä.

8. 2 Kasvatus

Loden kasvatuslinjat ovat muuttuneet paljon vuosien saatossa. Kasvatusote on jonkin verran löystynyt 1980 - luvulta lähtien. Useissa haastatteluissa nousi esille ohjaajien yhteisten kasvatuslinjojen puuttuminen. Epäjohdonmukaiset sääntöjen tulkinnat antoivat nuorille mahdollisuuden sosiaalisilla suhteilla pelaamiseen ja vääränlaiseen vallan käyttöön. Nuoret huijasivat ohjaajia, koska jokaisella ohjaajalla oli hieman omat tapansa tulkita sääntöjä.

Haastateltavien mukaan paras ohjaaja ei ollut se, joka antoi eniten periksi heille, vaan se, joka oli johdonmukainen, tasapuolinen ja aidosti läsnä. Omaohjaajuuden tullessa Loden työmenetelmäksi, se koettiin kaikkien haastateltaviemme taholta toimivaksi ja hyväksi asiaksi. Aineistostamme selvisi nuorten pitävän tärkeänä, että he saivat puhua asioistaan vain yhden tai korkeintaan kahden työntekijän kanssa. Nuorilla oli yleensä kaksi omaohjaajaa, mikä koettiin hyväksi henkilökemioiden yhteensopivuuden kannalta. Työntekijöiden kannalta koettiin omaohjaajuus myös hyväksi työmenetelmäksi. Omaohjaajalla oli mahdollisuus oppia tuntemaan muutama nuori paremmin ja keskittyä kunnolla heidän asioihinsa.

8.3 Sosiaaliset suhteet

Eräs haastateltavamme (a 2000 2) kritisoi voimakkaasti yhteisiä palavereita, joissa mukana oli ollut vanhemmat, lapset ja joukko sosiaalialan asiantuntijoita. Nuori oli kokenut raskaana palaverit, joissa hän lapsena oli joutunut istumaan ja kuuntelemaan kaikkia ikäviä asioita lapsuudestaan ja vanhemmistaan. Tämän pohjalta ajateltiin, että palaverien pitäjät voisivat tarkkaan harkita millaisiin palavereihin lapsen on tarpeellista osallistua ja mistä siellä keskustellaan.

Jälkihuollon tultua käytäntöön 1983 - vuoden laissa, sitä ruvettiin noudattamaan vaihtelevasti lastenkodeissa. Voimaantulon alkuaikoina jälkihuollon hoitivat sosiaalityöntekijät, he saattoivat käydä tapaamassa nuorta kerran tai pari. Seuraavalla vuosikymmenellä asian hoito parantui jossain määrin, kuitenkin sen hoiti sosiaalityöntekijä, joka oli monesti suhteellisen vieras nuorille. Osa nuorista 1990 – 2000 kokivat jälkihuollon täysin puutteelliseksi, kun taas toiset sanoivat sen toimivan riittävästi. Tämä tilanne oli selkeästi sidoksissa itsenäistyvän nuoren elämäntilanteeseen ja sosiaaliseen verkostoon.

Havaintomme pohjalta pidämme tärkeänä, että jälkihuolto järjestettäisiin yksilöllisemmäksi, jokaisen nuoren elämäntilannetta palvelevaksi. Tämä tarkoittaa, että jälkihuollon työntekijän tulisi tuntea nuoren elämäntilanne ja

vahvuudet sekä heikkoudet. Mielestämme olisi tärkeää, että jälkihuollon hoitaisi esim. Loden ohjaaja, jolla on jo voimassa oleva suhde nuoreen, yhdessä sosiaalityöntekijän kanssa.

8.4 Yhteisöllisyyden ylläpitäminen

Yhteisöllisyys on ollut Lodella voimakkainta vuosina 1960- 1980, jolloin lapsia talossa on ollut paljon. Tuolloin nuoret olivat tyytyväisiä pieniin retkiin ja yhdessä tekemiseen, missä olivat mukana myös ohjaajat. Myöhemmin 1980-luvun jälkeen tehtiin nuorten kanssa paljon pitempiä reissuja, ulkomaita myöten. Kuitenkin tutkimusaineistosta ilmenee, että parhaat muistot ovat tulleet perusarjen sisään rakennetuista yhdessä olon hetkistä. Nuoremmat asiakkaat, 1990 – 2000- luvuilta, nostivat reissujen sijaan vahvemmin esille yhteiset kauppareissut tms. omanohjaajan kanssa.

Tutkimustulosten mukaan nuoret kaipaavat ja pitävät tärkeänä arjen keskellä tapahtuvaa yhteistä toimintaa sekä ohjaajan kanssa että muiden nuorten. Pienet juttutuokiot, ostoksilla tai syömässä käyminen kahdestaan nuoren kanssa voi olla hetki, joka jää ikuisesti nuoren mieleen. Keskinäinen yhteisöllisyys koettiin tärkeänä. Ohjaajan ei ole helppo luoda laitokseen hyvää ilmapiiriä, jos nuorten keskinäiset henkilökemiat eivät täsmää. Kuitenkin myönteinen ja tasapuolinen asenne kaikkia kohtaan sekä kannustaminen auttavat yhteisöllisyyden syntymiseen.

8.5 Tunteet

Hellyyden ja huomion tarve ja määrittely on muuttunut vuosien saatossa. Ennen, 1960 – 70 - luvuilla, hellyydeksi katsottiin se, kun sai ruokaa sekä puhtaat vaatteet. Ohjaajilla oli kiire ja töitä oli paljon, silti syli oli tarvittaessa avoinna. Tuohon aikaan olivat asiakkaatkin enemmän eri-ikäisiä ja pienemmät tarvitsivat hellyyttä eri tavalla kuin isommat. Haastatteluaineistosta ilmenee selvästi kuinka tärkeänä asiakkaat (1990 - 2000) pitivät henkilökohtaista

huomioimista, ei enää sylin välityksellä, vaan hartiahieronnan, hiustenlaiton, kasvohoidon tms. merkeissä.

Havaitsimme koko tutkimusaineistoamme tarkastellessa, että eniten positiivisia muistoja ja kokemuksia esiintyi 1960 – 80 - lukujen asiakkailla. Emme voi kuitenkaan suoraan verrata entisaikaa nykyaikaan, emmekä voi siis suoraan ottaa toimintaideoita siltä ajalta. Ennen lapset tulivat lastenkotiin usein kurjista oloista ja olivat siellä pienestä lapsesta täysi-ikäisyyteen asti. Useimmat kokivat sijoituksen elinehdokseen. Näiden asioiden vuoksi asiakkaat kokivat Loden kodikseen. Myös työntekijät olivat sitoutuneempia työhönsä ja lapsiin, johtuen sen ajan hengestä ja työaikamuodoista. Mielestämme myös sananlasku ”aika kultaa muistot” saattaa antaa haastatteluihin positiivisemmän leiman. Myöhemmin (1990 - 2000) Lodelle tultiin murrosiässä, joten kotiutuminen ei ollut niin helppoa. Nuorella saattoi olla monenlaisia ongelmia ja traumoja mm. vuorovaikutuksen ja luottamuksen luominen oli haasteellisempaa ja vaati enemmän panostusta ja aikaa työntekijöiltä.

8.6 Muita huomioita tutkimuksestamme

Perhetukikeskuksen yhteydessä on toiminut myös turvakoti 1990 luvulla. Kuitenkin turvakodin tilat olivat olleet puutteelliset, että turvakoti asiakkaat ovat käyttäneet Loden tiloja mm. ruokailuun ja peseytymiseen. Haastatteluaineistosta ilmenee, että osa Loden nuorista koki turvakodin asiakkaat ja heidän myötäan tulleet uhkatilanteet ahdistavina ja joskus pelottavinakin. Loden tilat on suunniteltu tietylle määrälle nuoria. Kuitenkin turvakodissa saattoi olla äiti usean lapsensa kanssa, jotka viettivät aikaa myös Loden puolella.

Mielestämme tämän kaltainen toiminta yhdistettynä, nuorisokotiin, lastenkotiin tms. ei vaikuta hyvältä vaihtoehdolta. Sijaishuollossa asuvilla lapsilla tai nuorilla voi olla jo omasta lapsuudestaan rankkoja muistoja ja kokemuksia. On tärkeää, että sijaishuollossa asuva nuori kokisi laitoksen kodikseen tai ainakin turvalliseksi paikaksi, missä ei ole ulkoapäin aiheutettuja uhka- ja

kriisitilanteita. Silmät mustaksi hakattu äiti, pienten lasten kanssa, on rankka kokemus kenelle tahansa, varsinkin herkälle nuorelle.

Loden historiaa tutkiessamme ilmeni kaksi toiminnan lakkautusuhkaa 70 -luvun puolivälissä ja 90 -luvulla. Kuitenkin työntekijöiden haastatteluissa nousi esille, ettei työyhteisön kanssa näistä ajatuksista keskusteltu. Asia oli ilmeisesti hyvin pitkälle suunniteltu hallinnossa, ennen kuin se tuli työntekijöiden tietoon. Tämä tietämättömyys on aiheuttanut työyhteisöön jännitettä ja työmotivaation laskemista. Osan asiakkaidenkin haastatteluissa lakkautusuhka oli koettu ahdistavana ja pelottavana.

Näiden havaintojemme perusteella näkisimme tärkeäksi, työyhteisön ja asiakkaiden hyvinvoinnin kannalta, että mahdollisista työyhteisöä ja Lodea koskevista suurista muutoksista keskusteltaisiin työyhteisön edustajan kanssa avoimesti jo suunnitteluvaiheessa. Avoin keskustelu antaa jokaiselle mahdollisuuden ilmaista oman mielipiteensä ja ideansa, mahdollisen toiminnan kehittämisen kannalta. Rehellinen tieto poistaa pelkoa ja turhia huhupuheita ja luo turvaa oman elämän hallintaan niin työntekijöille kuin asiakkaillekin.

Kaiken kaikkiaan tutkimuksemme osoittaa, että Lodelta moni lapsi ja nuori on saanut hyvät eväät elämäänsä. Kuitenkin joskus suunnittelemattomat sijoitukset ja tietämättömyys tulevaisuudesta ovat aiheuttaneet joillekin nuorille turvattomuutta ja ahdistusta.

Suomessa on paljon lastenkoteja. Tutkimuksia lastenkotien elämästä ja toiminnasta on kuitenkin suhteellisen vähän. Olisi mielenkiintoista tietää, miten muissa lastenkodeissa lasten arki on sujunut. Jatkotutkimusaiheena esitämmekin vastaavanlaisten selvityksien tekemistä muista lastenkodeista.

9 LOPUKSI

Opinnäytetyömme tekeminen on ollut haastavaa, mutta antoisaa ja mielenkiintoista puurtamista. Historiaosuutta kirjoittaessamme intouduimme

vähän väliä muistelemaan omia lapsuutemme aikoja ja silloisia kasvatukseenkeinoja. Aiheen saimme Perhetukikeskukselta jo hyvissä ajoin. Kuitenkin tutkimuksen varsinainen käynnistyminen alkoi odotettua myöhempään, emmekä pysyneet alun perin suunnittelemissamme aikataulussa. Olemme toteuttaneet tutkimuksemme kolmestaan, mikä on vaikeuttanut yhteisten aikataulujen löytymistä. Opinnäytetyömme ja sen aihe on ollut mielessämme pitkään, joten olemme sitä prosessoineet yhdessä ja erikseen, ennen sen varsinaista käynnistymistä.

Sanotaan, että hyvin suunniteltu on puoliksi tehty. Niin voimme ajatella myös oman tutkimuksen etenemisestä. Tutkimusprosessin käynnistymisen jälkeen olemme edenneet määrätietoisesti ja ahkerasti kohti päämääräämme, opinnäytetyön valmistumista.

Haastattelutilanteet olivat alkujännityksestä huolimatta erittäin rentoja tilanteita. Useat haastattelut teimme Virpin kotona Äänekoskella, sen vuoksi haastateltava sai jutustella kahvikupposen ääressä, kodinomaisessa ympäristössä. Mielestämme tärkeää meidän opiskelijoiden kannalta oli myös, että haastattelut suoritettiin parityönä. Näin ollen toinen pystyi havainnoimaan ja tarkentamaan kysymyksiä tai vastauksia tarvittaessa.

Tutkimuksemme aihe oli todella mielenkiintoinen ja käytännön läheinen. Käytännön järjestelyitä helpotti, että Virpi on työskennellyt Lodella pitkiä aikoja sijaisena, joten koko työyhteisö oli hänelle tuttu. Tämä helpotti meitä yhteydenpidossa työyhteisön edustajiin sekä nopeutti tiedon kulkua.

Opinnäytetyömme on ollut rankka projekti. Jokainen meistä on tehnyt sijaisuuksia opiskelunsa rinnalla, kuitenkin sitoutuen opinnäytetyöhön ja yhdessä sopimiimme aikatauluihin. Suurin osa aineistosta on käsitelty ja kirjoitettu yhdessä. Pitkien välimatkojen vuoksi, jotkut pienet teoriaosuudet olemme jakaneet itsenäisesti työstettäväksi, jotka sitten kokosimme yhdessä jokaisen kodissa vuorollaan.

Tutkimusprojekti on opettanut meille valtavasti. Olemme saaneet tärkeää tietoa lastensuojelusta ja lastenkodin arjesta. Ennen kaikkea olemme saaneet

tavata toinen toistaan ihanampia ihmisiä ja kuulla osan heidän elämästään. Tämä kaikki tieto on auttanut meitä konkreettisesti ymmärtämään kuinka hienoa ja arvokasta työtä lastensuojelutyössä ja Lodella on tehty ja tehdään edelleen. Haastatteluistamme tuli esiin asiakkaiden tyytyväisyys Loden toimintaa kohtaan riippumatta aikakaudesta.

Olemme oppineet, miten opinnäytetyötä tehdään ja miten se voi työtä tehdessä elää ja muuttua. Tämä vaatii tekijöiltä joustavuutta ja kärsivällisyyttä. Opimme myös lähdeaineiston etsimistä ja tutkimista. Opettavaiseksi koimme myös aineiston analysoinnin, mikä ei aina ole niin yksiselitteistä

Opinnäytetyön tekeminen on ollut välillä uuvuttavaa. Joskus on tuntunut, että omalle perheelle ja muille sosiaalisille suhteille ei ole jäänyt aikaa riittävästi. Kuitenkin meidän erittäin toimiva yhteistyömme on mahdollistanut sen, että tämä työ on nyt tässä. Uskomme, että muistot mitkä jäävät tästä opinnäytetyöprojektista ovat positiivisia. Jos nauru pidentää ikää, niin kuin sanotaan, niin tämän opinnäytetyön valmistumisen jälkeen tässä seisoo kolme yli satavuotiaaksi elävää melkein valmista sosionomia.

Suuret kiitokset kaikille, jotka ovat auttaneet ja ohjanneet meitä opinnäytetyön teossa: Ohjaajat Tuija Ketola ja Meeri Pekonen sekä Perhetukikeskuksen työntekijät ja haastateltavat sekä erityiskiitos perheillemme kärsivällisyydestä ja kannustuksesta.

Jokainen sukupolvi valloittaa maailman uudelleen niissä oloissa, jotka aikaisemmin syntyneet sukupolvet ovat voineet ja osanneet rakentaa uusien tulokkaiden vastaanottamiseksi (Bardy 1994).

LÄHTEET

Aaltonen, M., Ojanen, T., Vihunen, R. & Vilen, M. 1999. Nuoren Aika. Porvoo: WSOY.

Aronen, M - L. 1994. Nuorten kokemuksia lastensuojelusta. Teoksessa Lapsen etu - viidakon laki. Toim. M. Törrönen. Helsinki:Painopörssi Oy. 30.

Bardy, M.1994. Jakaminen ja kokoaminen lapsuuden politiikassa. Teoksessa Lapsen etu ja viidakon laki. Toim. M. Törrönen. Helsinki: Painopörssi Oy.127

Bardy, M. 2000. Teoksessa Elämäni tarina - Lukemisto lapsuuden kokemuksista lastenkodissa ja perhehoidossa. Toim. M. Bardy, J. Barkman & T. Janhunen. Helsinki: Stakes, 125.

Helminen, J. 1995. Lastensuojelun lainsäädännölliset puitteet. Teoksessa Näkökulmia lastensuojeluun. Toim. P. Virtanen. Juva: WSOY, 41.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H.1993. Teemahaastattelu. Helsinki. Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2007. Tutki ja kirjoita. 13. osin uudistettu painos. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.

Heydemann, I. 1980. Suomen lapsen pitkä marssi. Porvoo: WSOY

Eskola, J. 2001. Laadullisen tutkimuksen aineiston analyysi vaihe vaiheelta. Teoksessa Ikkunoita tutkimusmetodeihin. Toim. J. Aaltola & R. Valli. Jyväskylä: Gummerus Oy. 146 – 150.

Korppi - Tommola, A.1990. Terve lapsi - kansan huomen. Jyväskylä: Kirjapaino Oy.

Kyrönseppä, U. & Rautiainen, J- M. 1993. Lapsi laitoksessa. Porvoo: WSOY.

Kähkönen, P. 1999. Biologisen perheen huomioonottaminen lapsen huostaanotossa ja sijoituksessa. Jyväskylän yliopiston perhetutkimusyksikön julkaisuja 2. Jyväskylä: Yliopistopaino.

Lasten rukouskirja. Suomen Pyhäkouluyhdistys n.d. Gummerus

Lastensuojelulaki 52/1936
Lastensuojelulaki 683/1983

Lastensuojelulain asetus 1994

Lustig, M. n. d. Muistiinpanot. Äänekosken lastenkodin ja perhetukikeskuksen työntekijä vuosilta 1959 - 2002.

Makkonen, K. 2008. Minusta jää jälki. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus. Vankilakulttuuri- sarja 1/ 2008. Juvenes Print.

Mikkola, M. 2004. Lastensuojelulain tausta. Teoksessa Lastensuojelu tänään. Toim. A. Puonti, T. Saarnio & A. Hujala. Jyväskylä: Gummerus Oy, 77 - 84.

Mikkola, M & Helminen, J.1994. Lastensuojelu. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Mäkipentti, L.2003. Keuhkotautisista sosiaaliin. Helsingin Diakonilaitoksen Pitäjänmäen lastenkoti 1910- 2000. Jyväskylä: Gummerus Oy.

Murto, K. 1985. Yhteisökasvatuksen kokeilusta ja tutkimuksesta 1980- luvulla. Jyväskylä: Jyväskylän Koulutus- ja terapiakeskus Oy.

Näsänen, M. & Rautava, M. 1998. Koulukotioppilaiden kokemuksia ja näkemyksiä huostaanotosta, sijoituksesta ja koulukotielämästä. Helsinki: Stakes.

Olli, S. 1991. Kohti aikuisuutta viranomaisten kasvattamana. Entisten lastenkotilasten kokemuksia lastensuojeluprosessista ja lastenkotikasvatuksesta. Pro gradu- tutkielma. Joensuun yliopisto, kasvatustieteen laitos.

Paloheimo, E. 2000. ”...ei laitos eikä paha paikka...” Raunilan pienryhmäkodin entisten ja nykyisten lasten ajatuksia huostaanotoista, sijoituksista ja arkielämästä pienryhmäkodissa. Pro gradu- tutkielma. Jyväskylän yliopisto, yhteiskuntapolitiikan ja filosofian laitos.

Perkiö, J. & Surma-aho, S. 1999. Eväitä elämään lastenkodista? Opinnäytetyö. Jyväskylän ammattikorkeakoulu, sosiaali- ja terveysala.

Pulma, P. 2005. Lastensuojelun kehityslinjoja. Teoksessa Lastensuojelu tänään. Toim. A. Puonti, T. Saarnio & A. Hujala. Jyväskylä: Gummerus Oy, 11- 20.

Pulma, P.1987. Kerjuuluvasta perhekuntoutukseen. Teoksessa Suomen lastensuojelun historia. P. Pulma & O. Turpeinen. Lastensuojelun keskusliitto. Kouvola: Kouvolan kirjapaino. 223 – 224.
Saari, E.1961. Laitoskasvatus. Jyväskylä: K. J. Gummerus Oy.

Strandell, H. 1995. Päiväkoti lasten kohtaamispaikkana. Tutkimus päiväkodista sosiaalisten suhteiden kenttänä. Helsinki: Gaudeamus

Suometsä,S. 1972. Lastenkotien sisäinen toiminta. Lastensuojelun keskusliiton julkaisu n:o 49. Helsinki.

Timperi, H. 1970. Lastenkoti- Tehtävien ja toiminnan tarkastelua. Helsinki: Lastensuojelun keskusliiton julkaisu 45.

Törrönen, M. 1999. Lasten arki laitoksessa - Elämistila lastenkodissa ja sairaalassa. Helsinki: Yliopistopaino.

Törrönen, M. 2004. Elämää huostaanoton jälkeen – lastenkodissa. Teoksessa Huostaanottokirja. Toim. J. P. Roos. Jyväskylä: Kopijyvä oy. 126.

Uusitalo, H. 2001. Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. 1. – 7. p. Juva: WSOY.

Valkonen, L. 1996. Kuka on minun vanhempani? Perhehoitonuorten vanhempisuhteet. Saarijärvi: Gummerus Oy.

Vikman, T. 1989. Lastenkoti- näin sen näen. Lastensuojelun Keskusliitto. Helsinki: Lastensuojelun laitoshuollon neuvottelukunnan julkaisuja 2.

Virta, K.1994. Selvitys lastensuojelulain soveltamiskäytännöistä. Pieksämäki: Kirjapaino Raamattutalo.

Äänekosken Perhetukikeskuksen lehtileikekansio. N.d.

Äänekosken Perhetukikeskuksen valokuva - albumit. N.d.

LIITTEET

Liite 1. Teemahaastattelurunko

1 Arki

Millaista oli arki laitoksessa?

- Herätykset
- Aikataulut
- ruoka-ajat, ruuan valmistus
- hygienia, terveys
- asiointi ja raha-asiat
- kotityöt ja työ
- harrastuksen, vapaa-aika
- koulun käynti, opiskelu
- kuinka lastenkoti arki eroaa tavallisen perheen arjesta

2 Kasvatus

Millaista oli kasvatus laitoksessa?

- rangaistukset
- rajoitukset
- säännöt

Kuinka edellä mainittuja noudatettiin ja toteutettiin?

Oliko kaikilla työntekijöillä sama linja toteutuksessa?

Kuinka välitettiin/rakastettiin?

- syli
- kosketus
- hellyys
- vuorovaikutus

3 Sosiaaliset suhteet

Kuinka sosiaalisia suhteita hoidettiin?

- omaisiin (kotilomat ym.)
- omiinohjaajiin / ohjaajiin
- muihin talon nuoriin
- ystäviin
- kavereihin
- viranomaisiin

Kuinka lähiympäristön ihmiset suhtautuivat nuoriin ja koko laitokseen?

- leimaantuminen

Kuinka asiakkaat suhtautuivat lähiympäristön ihmisiin?

Kuinka yhteisöllisyyttä ylläpidettiin?

- juhlat
- retket
- yhteiset palaverit
- talkoot
- yhteiset vapaa-ajan hetket

4 Tunteet

Miltä tuntui asua/työskennellä laitoksessa?

Millainen ilmapiiri oli asumisessa/laitoksessa?

Miten tunteita ilmaistiin?

- nauru
- itku
- aggressiivisuus
- suru

5 Muistot

Millaisia muistoja sinulle on jäänyt ”Lodelta”?

- positiivisia
- negatiivisia

Mikä asia on jäänyt eniten mietityttämään laitoksessa asumisestasi/työskentelystäsi?

Mitä itse muuttaisit laitoksen arjesta ja toimintatavoista?

Haluaisitko vielä kertoa joitain, mitä emme haastattelussa kysyneet?

Miltä haastattelumme tuntui?

Jäivätkö jotkut asiat mietityttämään?

Liite 2. Lastensuojelulaki 52/1936

N:o 52.

Lastensuojelulaki.

Annettu Helsingissä 17 päivänä tammikuuta 1936.

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään täten:

1 luku.

Lastensuojelu ja lastensuojeluviranomaiset.

1 §.

Lapsella tarkoitetaan tässä laissa henkilöä, joka ei ole täyttänyt kuuttatoista vuotta, ja nuorella henkilöllä sellaista, joka on täyttänyt kuusitoista, vaan ei kahdeksatoista vuotta.

2 §.

Lasten ja nuorten henkilöiden yhteiskunnallinen suojelu ja huolto kuuluvat lähinnä kunnille, valtion viranomaisten johdon ja valvonnan alaisena, sekä sen ohella valtiolle, niinkuin tässä laissa jäljempänä säädetään tai muutoin on säädetty.

3 §.

Huoltolautakunnan on kunnassa pidettävä huolta lastensuojelun hallintoon ja toimeenpanoon kuuluvista asioista.

Maalaiskunnassa, joka on vapautettu velvollisuudesta asettaa huoltolautakunta, huolehtii lastensuojelusta kunnallislautakunta, niinkuin siitä on erikseen säädetty.

Kun kunnan valtuusto niin päättää, on lastensuojeluun kuuluvien asioiden käsittelyä varten lautakuntaan asetettava erityinen osasto siten, kuin laissa kunnalli-

sesta huoltolautakunnasta erikseen säädetään. Sosiaaliministeriö voi, jos lastensuojelun tarkoituksenmukainen järjestäminen niin vaatii, hankittuaan asiasta valtuuston ja huoltolautakunnan lausunnon, määrätä asetettavaksi erityisen lastensuojeluosaston.

Mitä tässä laissa säädetään huoltolautakunnasta, on soveltuvin kohdin voimassa lastensuojelusta huolehtivasta kunnallislautakunnasta tai sen lastensuojeluosastosta.

4 §.

Huoltolautakunnan tai sen osaston kokous on lastensuojeluasioita käsiteltäessä pidettävä suljetuin ovin; kuitenkin on sosiaaliministeriön, maaherran, kaupungin- tai kauppalanhallituksen taikka kunnallislautakunnan edustajalla, asianomaisella valtion valvontaviranomaisella ja kunnan suojeluvalliojalla sekä niillä muilla lastensuojelutoimihenkilöillä, joiden läsnäolon lautakunta harkitsee tarpeelliseksi tai joille se pyynnöstä antaa siihen luvan, niin myös virallisella syyttäjällä oikeus olla siinä saapuvilla.

5 §.

Huoltolautakunnan tulee tarpeen mukaan olla yhteistoiminnassa muiden kuntain huoltolautakuntain kanssa sekä, mikäli

mahdollista, muidenkin sellaisten viranomaisten ja järjestöjen kanssa, joiden toiminnalla ja lastensuojelulla on keskinäistä yhteyttä.

2 luku.

Lasten kotikasvatuksen tukeminen.

6 §.

Huoltolautakunnan tulee järjestää tarpeellista lastenhuollon ja -kasvatuksen neuvontaa sekä ryhtyä toimenpiteisiin kunnassa lasten hoidon ja kasvatuksen alalla esiintyvien epäkohtien ehkäisemiseksi ja poistamiseksi.

7 §.

Kunnan on tarpeen mukaan joko itse perustettava ja ylläpidettävä kotikasvatusta tukevia ja täydentäviä laitoksia sekä ryhdyttävä muihin sitä tarkoittaviin toimenpiteisiin, tahi avustettava sellaisia yksityisten järjestöjen tai henkilöiden perustamia laitoksia tai järjestämää toimintaa, joiden katsotaan vastaavaan sanottua tarkoitusta.

3 luku.

Suojelutoimenpiteet.

8 §.

Huoltolautakunnan tulee ryhtyä tässä luvussa mainittuihin toimenpiteisiin, jos lapsi on yhteiskunnan huollon tarpeessa sen takia,

a) että hänen vanhempansa ovat kuolleet tai hänet hylänneet;

b) että hän ruumiillisen sairauden, tylsämielisyyden, mielisairauden, aistivallisuuden, raajarikkoisuuden tai muun sellaisen vajavaisuuden tähden tarvitsee erityistä kodin ulkopuolella annettavaa hoitoa ja kasvatusta, jota hän ei vanhempain toimenpiteestä voi saada ja jota ei muutenkaan hänelle hankita;

c) etteivät vanhemmat sairauden, ymmärtämättömyyden, juoppouden tai muiden

sellaisten syiden tai olosuhteiden takia anna hänelle tarpeellista hoitoa ja kasvatusta eikä siitä muutenkaan ole huolta pidetty;

d) että häntä kodissa pahoinpidellään tai häntä siellä uhkaa muu vaara hengen, terveyden tai siveyden puolesta; tai

e) että hän omasta tai vanhempainsa syystä rikkoo tämän lain 7 luvun säännöksiä vastaan tai laiminlyö oppivelvollisuuslain mukaisen koulunkäynnin taikka käytöksellään rikkoo koulun järjestystä vastaan eikä ole koulun kurinpitokeinoin ojennettavissa.

Lautakunnan tulee myös ryhtyä toimenpiteisiin, jos lapsi tai nuori henkilö on tehnyt rangaistavan teon, mikä hänen ikänsä tähden tai muusta syystä on jätetty syytteen panematta tai rankaisematta, tahi jos hän kerjää tai havaitaan muuten irtolaiseksi taikka hänet on tavattu juopuneena eikä häneen nähden ole ryhdyttävä alkoholista säädettyihin toimenpiteisiin.

9 §.

Lapsi, jonka vanhemmat ovat kuolleet tai hänet hylänneet ja joka varattomuuden takia on vaarassa jäädä huoltoon ja kasvatusta vaille, on otettava huoltolautakunnan huostaan.

Muissa 8 §:ssä mainituissa tapauksissa on lautakunnan asianhaaran mukaan ryhdyttävä yhteen tai useampaan seuraavista toimenpiteistä:

a) käsiteltävä, kun kodin varattomuus näyttää olevan syynä lapsen tai nuoren henkilön epätydyttävään hoitoon tai muihin häntä koskeviin epäkohtiin, asiata köyhäinhoitoasiana;

b) annettava lapselle, nuorelle henkilölle tai hänen vanhemmilleen lautakunnan edessä tai muulla sopivalla tavalla varoitus;

c) otettava vanhempien suostumuksella lapsi tai nuori henkilö toistaiseksi lautakunnan huostaan;

d) määrättävä, että lapsi tai nuori henkilö on pidettävä sopivassa askartelussa tai hänen hyväkseen käytettävä sellaista 7 §:ssä mainittua laitosta tai ryhdyttävä muuhun sellaiseen toimenpiteeseen, joka on hänen ruumiilliseen, henkiseen ja siveelliseen hoitoonsa tarpeen; tai

e) määrättävä lapselle tai nuorelle henkilölle suojelevalvoja.

10 §.

Suojelevalvojaksi voidaan määrätä joku huoltolautakunnan jäsenistä taikka joku lastensuojeleualalla toimivan järjestön ehdottama tai muu tähän tehtävään sopiva ja suostuva henkilö.

Suojelevalvojan tulee tarkoin seurata valvonnanalaisen elämänoloja, valvoa ja ohjata hänen käyttäytymistään, neuvoin, ohjein ja toimin auttaa vanhempia valvonnanalaisen hoidossa ja kasvatuksessa sekä pitää silmällä, että he täyttävät velvollisuutensa häntä kohtaan.

Vanhemmat ovat velvolliset antamaan suojelevalvojalle kaikki valvonnanalaista koskevat tarpeelliset tiedot.

Ellei suojelevalvojan ohjeita noudateta, tulee hänen siitä ilmoittaa huoltolautakunnalle tarpeellisiin toimenpiteisiin ryhtymistä varten, ja on silloin, kiireellisissä tapauksissa, lautakunnan puheenjohtaja tai lautakunnan siihen valtuuttama toimihenkilö oikeutettu antamaan väliaikaisesti 9 §:n 2 momentin d kohdassa mainitun määräyksen. Väliaikainen määräys on viivytyksettä alistettava lautakunnan hyväksyttäväksi.

11 §.

Jos huoltolautakunta katsoo 9 §:n 2 momentissa mainitut toimenpiteet riittämättömiksi tai jos suojelevalvonta ei ole johtanut tarkoitettuun tulokseen, koettakoon lautakunta aikaansaada lapsen tai nuoren henkilön vanhempien tai holhoojan kanssa kirjallisen sopimuksen, jolla lapsi

luovutetaan lautakunnan huostaan kodin ulkopuolella kasvatettavaksi. Sellaisella sopimuksella on yhtäläinen pätevyys ja vaikutus, kuin jos lapsen ottaminen kodin ulkopuolella kasvatettavaksi olisi tapahtunut 12 §:ssä mainitun päätöksen nojalla.

12 §.

Jollei 11 §:ssä mainittua sopimusta saada aikaan, tulee huoltolautakunnan päättää, onko lapsi tai nuori henkilö otettava lautakunnan huostaan.

Kun lautakunta on päättänyt ottaa lapsen tai nuoren henkilön huostaansa, menettävät vanhemmat oikeutensa hänen hoitamiseensa ja kasvattamiseensa, ja tämä oikeus siirtyy huoltolautakunnalle.

13 §.

Lapsen tai nuoren henkilön ottamista huoltolautakunnan huostaan koskeva asia on käsiteltävä sen kunnan huoltolautakunnassa, jossa vanhemmat tai se heistä asuu, jonka hoidossa lapsi tai nuori henkilö on.

Jollei kummankaan vanhemman asuinpaikkaa maassa tunneta tai jos lapsi tai nuori henkilö pysyvästi on jonkun muun kuin vanhempainsa hoidossa tai on jäänyt hoitoa vaille, on asia sen kunnan huoltolautakunnan valmistavasti tutkittava, jossa lapsi tai nuori henkilö asuu tai hoidotomana tavataan. Ellei valmistavassa tutkimuksessa ilman haitallista viivytystä saada selville, minkä kunnan huoltolautakunnan käsiteltäväksi asia 1 momentin mukaan kuuluu, päättäköön asian sen kunnan huoltolautakunta, jossa lapsi tai nuori henkilö asuu tai on tavattu.

14 §.

Huoltolautakunnan käsitellessä 12 §:ssä mainittua asiaa on lautakunnan toimesta kokoukseen kutsuttava kuultaviksi lapsen tai nuoren henkilön vanhemmat, jos heidän asuinpaikkansa maassa tunnetaan, ja ne muut henkilöt, joiden hoidossa lapsi

tai nuori henkilö on tai on ollut, tai annettava heille tilaisuus kirjallisesti esittää selityksensä asiassa.

Lautakunta voi tarpeen mukaan suullisesti kuulustella muitakin henkilöitä, jotka tuntevat lapsen tai nuoren henkilön oloja ja erikoisesti hänen huollontarvettaan, tai pyytää heiltä kirjallisesti niistä tietoja.

Kokouksen pöytäkirjaan on merkittävä lasta tai nuorta henkilöä koskevat henkilötiedot sekä asian päättämiseen vaikuttavat seikat.

15 §.

Huoltolautakunnan tai sen osaston päätökseen lapsen huostaanottamisesta kodin ulkopuolella kasvatettavaksi vaaditaan, että vähintään kaksikolmannelta saapuvilla olevista jäsenistä äänestää toimenpiteen puolesta.

Päätös on heti julistettava lapsen vanhemmille tai, jolleivät he ole kokoukseen saapuneet, mutta heidän oleskelupaikkansa maassa tiedetään, viipymättä toimitettava heille tiedoksi oikeaksi todistetulla otteella lautakunnan pöytäkirjasta ja päätöksestä. Todistus tiedoksiannosta ja sen ajasta on kirjoitettava sekä alkuperäiseen päätökseen että otteeseen.

16 §.

Kun huoltolautakunta on päättänyt ottaa lapsen tai nuoren henkilön huostaansa, tulee saman lautakunnan panna päätös täytäntöön.

17 §.

Huoltolautakunnan päätös, jolla lapsi tai nuori henkilö on määrätty otettavaksi lautakunnan huostaan, on alistettava sosiaaliministeriön vahvistettavaksi. Vanhemmilla, holhoojalla tai uskotulla miehellä on oikeus jättää sosiaaliministeriöön kirjalliset muistutuksensa päätöstä vastaan kolmenkymmenen päivän kuluessa päätöksestä tiedon saatuaan, tiedoksiantopäivää lukuunottamatta.

Jos muistutuksen tekijä on tyytymätön sosiaaliministeriön päätökseen, voi hän ha-

kea siihen muutosta valituksella korkeimmassa hallinto-oikeudessa, ja on valituskirjat sinne jätettävä viimeistään ennen kello kahtatoista kolmantenakymmenentenä päivänä siitä lukien, kun valittaja sai päätöksestä tiedon.

Jos huoltolautakunta katsoo, ettei sen tekemän päätöksen täytäntöönpanoa voi vauratta siirtää tuonnemmaksi, on lautakunnalla oikeus määrätä, että päätös on alistuksesta huolimatta heti pantava täytäntöön.

18 §.

Huoltolautakunnan päätöstä lapsen ottamisesta lautakunnan huostaan älköön pantako täytäntöön, kun hän on täyttänyt kuusitoista vuotta, paitsi silloin, kun päätös on aiheutunut 8 §:n 2 momentissa mainitusta syystä.

Päätöstä nuoren henkilön ottamisesta lautakunnan huostaan älköön pantako täytäntöön sen jälkeen, kun hän on täyttänyt kahdeksantoista vuotta.

19 §.

Kiireellisessä tapauksessa huoltolautakunnan puheenjohtaja tai lautakunnan siihen valtuuttama toimihenkilö voi väliaikaisesti sijoittaa lapsen tai nuoren henkilön kodin ulkopuolella kasvatettavaksi.

Jos tällaiseen toimenpiteeseen on ryhtytty vanhempain suostumuksesta, on asia viivytyksettä esitettävä lautakunnan käsiteltäväksi.

4 luku.

Huoltolautakunnan huostassa olevien lasten huolto ja valvonta.

20 §.

Kun lapsi tai nuori henkilö on otettu huoltolautakunnan huostaan, on lautakunnan huolehdittava hänen sijoittamisestaan yksityiskotiin tai lastenkotiin.

Yksityiskotiin sijoitettaessa on huoltolautakunnan ja hoitajan välillä tehtävä kirjal-

linen sopimus, jossa hoito- ja kasvatusvelvollisuudet tarkasti määrätään, ja on huoltolautakunnan jäsenen tai muun, lautakunnan valtuuttaman henkilön vähintään neljästi vuodessa käytävä kodissa tarkastamassa, että sopimusta noudatetaan. Milloin lapsi tai nuori henkilö on toisen kunnan huoltolautakunnan sijoittama, on tällekin lautakunnalle toimitettava edellämainituista tarkastuksista selostukset valvonassa havaituista seikoista.

Huoltolautakunnan huostaan otetulle lapselle tai nuorelle henkilölle on annettava huolellinen hoito ja kasvatus, se opetus, josta oppivelvollisuuslaissa säädetään, ja sopivaa opetusta johonkin ammattiin tai toimeen, ensi sijassa sellaiseen, johon hänellä on erityisiä taipumuksia.

Jos lautakunnan huostaan otettu lapsi tai nuori henkilö ruumiillisen sairauden, tylsämielisyyden, mielisairauden, aistiviallisuuden, raajarikkoisuuden tai muun vajavaisuuden vuoksi on erityisen hoidon tarpeessa, tulee lautakunnan ryhtyä toimenpiteisiin tarkoituksenmukaisen hoidon hankkimiseksi lapselle tai nuorelle henkilölle sopivassa laitoksessa tai muualla.

Jos lapsi tai nuori henkilö 8 §:n 2 momentissa mainitusta syystä on otettu lautakunnan huostaan ja lautakunta harkitsee, ettei häntä voida tyydyttävästi kasvattaa yksityisessä kodissa tai lastenkodissa, eikä hän tarvitse tämän pykälän 4 momentissa edellytettyä hoitoa, on lautakunnan huolehdittava hänen sijoittamisestaan kasvatuslaitokseen ja, milloin on kysymys sijoittamisesta valtion kasvatuslaitokseen, alistettava asia sosiaaliministeriön päätettäväksi.

21 §.

Huoltolautakunnan huostaan otettu lapsi tai nuori henkilö on lautakunnan holhouksen alainen, kuitenkin niin, että hänen ollessaan sijoitettuna kasvatuslaitokseen, laitoksen johtaja käyttää holhoojavaltaa,

paitsi mikäli koskee holhouksenalaiselle ehkä kuuluvan omaisuuden hoitoa.

Edellisessä momentissa mainittu holhous lakkaa heti, kun lautakunnan huolenpito lapsesta tai nuoresta henkilöstä on päättynyt.

Huoltolautakunnan tulee asianomaiselle oikeudelle tehdä ilmoitus sen holhouksen alaiseksi joutuneesta lapsesta tai nuoresta henkilöstä.

5 luku.

Suojelutoimenpiteiden lakkaaminen.

22 §.

Huoltolautakunnan päättämä, 9 §:n 2 momentin c, d ja e kohdan mukainen suojelutoimenpide lakkaa lapseen nähden hänen täytettyään kuusitoista vuotta, mutta jatkuu 8 §:n 2 momentissa edellytetyissä tapauksissa senkin jälkeen, ellei lautakunta toisin päätä. Nuoreen henkilöön nähden lakkaa edellä sanottu toimenpide hänen täyttäessään kaksikymmentäyksi vuotta, mikäli lautakunta ei katso olevan syytä sitä jo aikaisemmin lakkauttaa.

Suojeluvallonta ei kuitenkaan lakkaa, ennenkuin puoli vuotta on kulunut siitä, kun se oli päätetty järjestettäväksi.

23 §.

Kun huoltolautakunnan huostaan otetun lapsen tai nuoren henkilön ei enää katsota olevan kodin ulkopuolella annettavan hoidon ja kasvatuksen tarpeessa, on hänen pitämisenä lautakunnan huostassa lopetettava. Tästä päättää valtion kasvatuslaitoksen oppilaaseen nähden, johtajan esityksestä, sosiaaliministeriö ja muuten huoltolautakunta.

Sosiaaliministeriön asiasta antama päätös on lopullinen, ja se on viipymättä saatettava asianomaisen huoltolautakunnan tietoon.

Lapsen, joka mainitaan 8 §:n 1 momentin a, b, c ja d kohdassa, pitäminen

lautakunnan huostassa lakkaa viimeistään hänen täyttäessään kuusitoista vuotta. Jos aihetta siihen on, voi lautakunta kuitenkin päättää, että huostaanotettu lapsi on pidettävä suojeluvalvonnan alaisena enintään kolme vuotta sen jälkeen, kun lapsi on päästetty lautakunnan huostasta, ei kuitenkaan kauemmin kuin kahdeksantoista vuoden ikään asti.

Lapsen tai nuoren henkilön, joka mainitaan 8 §:n 1 momentin e kohdassa tai saman pykälän 2 momentissa, pitäminen lautakunnan huostassa lakkaa viimeistään hänen täyttäessään kaksikymmentäyksi vuotta, ei kuitenkaan aikaisemmin kuin vuoden kuluttua huostaanotosta.

Kun lapsi tai nuori henkilö päästetään lautakunnan huostasta, on lautakunnan, kun siihen on aihetta, huolehdittava, että hän saa sopivaa työtä, tarpeellisen vaate- tuksen sekä, jos hänessä on ruumiinvika, sen seurausten lieventämiseksi tarpeelliset apuneuvot.

24 §.

Jos nuori henkilö on mennyt avioliittoon, lakatkoot tämän lain mukaiset suojelutoimenpiteet häneen nähden.

6 luku.

Kasvatilasten hoidon valvonta.

25 §.

Lasta, jota muun kuin huoltolautakunnan toimenpiteestä kasvatetaan yksityisessä lastenkodissa tai muun henkilön kuin vanhempainsa tai erityisesti määrätyn holhoojan luona, sanotaan tässä laissa kasvattilapseksi. Kasvatuskodiksi sanotaan yksityistä kotia, johon kasvattilapsi on otettu, ja kasvattajaksi sitä henkilöä, joka on ottanut kasvattilapsen hoidettavakseen, sekä lastenkodin johtajaa.

Kasvatilapsena ei pidetä lasta, joka on sijoitettu koululaiskotiin taikka yksityisen

henkilön luo koulunkäynnin ajaksi, lomaviettoon tai muusta tilapäisestä syystä.

Milloin erityiset syyt siihen antavat aihetta, voi huoltolautakunta päättää, että lapsi, joka oleskelee muun kuin vanhempainsa tai holhoojansa luona, mutta ei ole edellisten momenttien mukaan luettava kasvattilapseksi, on toistaiseksi sellaisena pidettävä.

26 §.

Kasvatilapsen ottamisesta on kasvattajan tehtävä ilmoitus huoltolautakunnalle kahdeksan päivän kuluessa hoitoon ottamisesta lukien.

Kasvatilapsen ottamisesta, joka on tapahtunut ennen tämän lain voimaantuloa, on tässä säädetty ilmoitus tehtävä kahden kuukauden kuluessa lain voimaantulosta.

Jos kasvatuskoti tai lastenkoti muutetaan toiseen paikkaan, on kasvattajan tehtävä siitä ilmoitus huoltolautakunnalle 1 momentissa säädetyn ajan kuluessa.

Jos kasvattilapsi on kuollut tai jos kasvattaja on jättänyt hänet luotaan, on kasvattajan neljän päivän kuluessa sen jälkeen tehtävä siitä ilmoitus huoltolautakunnalle.

Huoltolautakunta voi hakemuksesta oikeuttaa kunnassa toimivan yksityisen lastenkodin antamaan 1 ja 4 momentissa mainitut ilmoitukset kalenterikuukausittain ennen seuraavan kuukauden kahdeksatta päivää.

27 §.

Kun huoltolautakunta on saanut tiedon kasvattilapsen ottamisesta kasvatuskotiin tai yksityiseen lastenkotiin, on lautakunnan, jollei se entuudestaan tarkoin tunne kotia, viipymättä toimituttava kodin tarkastus.

Huoltolautakunnan on valvottava, että kasvattilapsi saa huolellisen hoidon ja kasvatuksen, ja on valvontaan sekä selostusten antamiseen nähden soveltuvin kodin noudatettava, mitä 20 §:n 2 momentissa siitä on säädetty.

Jos kasvatuskoti tai lastenkoti havaitaan sopimattomaksi tai siinä annettu hoito tai kasvatus puutteelliseksi, on lautakunnan sopivin keinoin koetettava saada korjaus aikaan. Jollei tästä ole apua, on lautakunnalla oikeus velvoittaa kasvattaja palauttamaan lapsi sille, joka on velvollinen hänestä huolehtimaan. Jos tämän toimenpiteen harkitaan saattavan lapsen 8 §:ssä mainittuihin olosuhteisiin, on lautakunnalla, sen puheenjohtajalla tai sen valtuuttamalla toimihenkilöllä valta ryhtyä 9 ja 19 §:ssä säädettyihin toimenpiteisiin.

28 §.

Huoltolautakunnalla on oikeus kieltää sellainen henkilö tai lastenkoti kasvattilasta pitämästä, joka harkitaan siihen sopimattomaksi.

29 §.

Huoltolautakunta voi antaa yhdelle tai useammalle henkilölle toimeksi lautakunnan vastuulla hoitaa 27 §:ssä tarkoitettua valvontaa, ja on heihin nähden soveltuvin kohdin voimassa, mitä 10 §:ssä suojeluvalvosta on säädetty.

7 luku.

Lasten suojeleminen heille sopimattomilta ansiotoimilta.

30 §.

Lapsi älköön esiintyä kiertävänä laulajana, soittajana, tanssijana, voimistelutaiturina tai muussa näihin verrattavassa ansiotoimessa.

Ilman huoltolautakunnan suostumusta älköön lapsi harjoittako kaupustelua tai muuta siihen verrattavaa tointa julkisilla paikoilla, mikäli kaupustelu ei ole hänen tai hänen kotiväkensä keräämien tai viljelemien luonnontuotteiden tilapäistä myyntiä.

Lapsi tai naispuolinen nuori henkilö älköön ilman lautakunnan suostumusta myös-

kään olko yleisöä palvelemassa hotellissa, ravintolassa, kahvilassa tai muussa näihin verrattavassa yleisessä paikassa, ellei hänen työskentelynsä niissä tapahdu hänen vanhempainsa tai holhoojansa välittömän silmälläpidon alaisena.

Lasten ja nuorten henkilöiden työstä työnantajan lukuun sekä heidän käyttämisestään väkijuomain vähittäismyynnissä ja anniskelussa noudatettakoon, mitä siitä on erikseen säädetty.

31 §.

Lautakunta älköön antako suostumustaan 30 §:n 2 ja 3 momentissa mainitun ansiotoimen harjoittamiseen, jos harkitsee sen vahingolliseksi asianomaisen siveydelle, terveydelle tai ruumiinkehitykselle.

8 luku.

Lastensuojelulaitokset.

32 §.

Lastensuojelulaitoksia ovat valtion ylläpitämät yleiset kasvatuslaitokset sekä sellaiset kuntien ja yksityisten ylläpitämät laitokset, jotka sosiaaliministeriö on tarkoitukseen hyväksynyt.

Mikäli huoltolautakunnan huostaan otettuja lapsia, joita ei ole sijoitettava kasvatustiloihin, ei voida sijoittaa sopiviin yksityiskoteihin tai yksityisiin lastenkoteihin, on kunnan niitä varten ylläpidettävä lastenkotia tai oltava sellaiseen osallisena.

Lastensuojelulaitoksella tulee olla sosiaaliministeriön hyväksymä ohjesääntö.

33 §.

Kunnallista tai yksityistä kasvatustilasta tai muuta kunnallista lastensuojelulaitosta perustettaessa tai toisin järjestettäessä on uusien rakennusten tai suurempien muutostöiden piirustuksille hankittava sosiaaliministeriön vahvistus.

Edellisessä momentissa tarkoitettua laitosta älköön otettako käytettäväksi, ennenkuin sosiaaliministeriö on sen tarkoitukseensa hyväksynyt.

Yksityisen lastenkodin, lastentarhan, lastenseimen tai muun sellaisen laitoksen avaamisesta on tehtävä ilmoitus kunnan huoltolautakunnalle.

34 §.

Kunnallisen lastensuojelulaitoksen johtajan tai johtajattaren toimi on, sen tultua avoimeksi, julistettava haettavaksi. Toimihaltijan vaalille on hankittava asianomaisen valvontaviranomaisen vahvistus. Jollei vaalia vahvisteta, on toimi viipymättä julistettava uudelleen haettavaksi.

Edellisessä momentissa mainittuun toimen hyväksyttäköön ainoastaan henkilö, joka todistettavasti omaa sellaisen toimen hoitamiseen tarpeelliset tiedot ja kokemuksen.

35 §.

Lastensuojelulaitoksia valvoo sosiaaliministeriön määräämä viranomainen.

Yksityiset lastenkodit ja muut sentapaiset laitokset, jotka eivät ole 32 §:n 1 momentissa mainittuja, sosiaaliministeriön hyväksymiä laitoksia, ovat myöskin sosiaaliministeriön valvonnan alaisia.

9 luku.

Lastensuojelun kustannukset ja niiden korvaaminen.

36 §.

Valtion kasvatustalokseen sijoitetusta oppilaasta on suoritettava määrättyt maksut.

37 §.

Kunnallisten ja yksityisten kasvatustalosten, tylsämielisten lasten ja nuorten henkilöiden hoitoa ja kasvatusta varten toimivien kunnallisten ja yksityisten laitosten sekä lastentarhain valtionavusta ja

sellaisen ehdoista on voimassa, mitä niistä on erikseen säädetty.

38 §.

Henkilölle, jonka huoltolautakunta on kutsuttanut selvitystä antamaan asiassa, mikä koskee lapsen ottamista lautakunnan huostaan, määrätköön lautakunta suoritettavaksi kohtuullisen matkakustannusten korvauksen kunnan varoista.

39 §.

Kustannuksista, jotka kunnalle aiheutuvat huoltolautakunnan huostaan 8 §:n 1 momentin e kohdassa sekä 2 momentissa mainitusta syytä otetun lapsen tai nuoren henkilön kasvattamisesta muualla kodin ulkopuolella kuin valtion tai 37 §:ssä mainitussa kasvatustaloksessa ja joista ei ole lapsen tai nuoren henkilön vanhemmilta tai muilta elatusvelvollisilta saatu 40 §:n 3 momentissa säädettyä korvausta, korvaa valtio yhdenkolmanneksen.

Kuitenkin voi sosiaaliministeriö, harkinnan mukaan, valtion varoista määrätä kunnalle korvattavaksi enintään puolet tai, milloin erittäin painavia syitä siihen on, enemmänkin niistä menoista, jotka aiheutuvat huoltolautakunnan huostaan otetun lapsen tai nuoren henkilön ammattiopetuksesta, josta säädetään 20 §:n 3 momentissa.

40 §.

Kun lapsi tai nuori henkilö otetaan huoltolautakunnan huostaan, on lautakunnan otettava talteen omaisuus, joka silloin hänelle kuuluu tai jonka hän saa lautakunnan huostassa ollessaan, sekä siitä otettava korvaus huostassapidon aiheuttamista kustannuksista, jollei lautakunta harkitse syytä olevan luopua korvauksesta tai sen osasta.

Omaisuudesta ja tulosta, jonka lapsi tai nuori henkilö saa sen jälkeen, kuin huoltolautakunnan suojelutoimenpide on päättynyt, älköön korvausta otettako.

Huoltolautakunnan huostaan otetun lapsen tai nuoren henkilön aiheuttamista kustannuksista tulee lautakunnan saada korvaus lapsen tai nuoren henkilön vanhemmilta tai muilta elatusvelvollisilta, niinkuin köyhäinhoito-laissa säädetään, ellei lautakunta katso olevan syytä luopua korvauksesta.

Milloin joku, jonka tuomion tai sopimuksen nojalla on lain määräämän elatusvelvollisuutensa täyttääkseen suoritettava elatus-apua lapselle tai nuorelle henkilölle, on tämän velvollisuutensa laiminlyönyt ja huoltolautakunnan sen vuoksi on ollut pakko ottaa lapsi huostaansa, älköön lautakunta perikö 3 momentin mukaan suoritettavaa korvausta siltä vanhemmista, joka ei ole tehnyt itseänsä syypääksi sellaiseen laiminlyöntiin, ja tehtäköön sellaisessa tapauksessa lautakunnan pöytäkirjaan merkintä huostaanottamisen syystä ja tässä mainitusta korvausvelvollisuuden rajoituksesta.

41 §.

Köyhäinhoitolain kotipaikka-oikeutta, köyhäinhoidon korvausta rahalla tai työllä ja sellaisen hakemista sekä avustuksensaajan lähettämistä kotipaikalleen koskevat säännökset ovat soveltuvin osin voimassa niiden menojen korvaukseen nähden, jotka kunnalle aiheutuvat huoltolautakunnan huostaan otetuista lapsista ja nuorista henkilöistä 39 ja 40 §:n säännösten mukaan.

10 luku.

Rangaistusmääräykset.

42 §.

Joka laiminlyö 26 tai 33 §:n 3 momentissa säädetyn ilmoitusvelvollisuuden, rangaistakoon enintään kahdellakymmenellä päiväsakolla.

Joka vastoin 28 §:ssä mainittua kieltoa on ottanut kasvattilapsen, rangaistakoon enintään viidelläkymmenellä päiväsakolla tai, milloin asianhaarat ovat erittäin ras-

kauttavat, enintään kuuden kuukauden vankeudella.

43 §.

Joka estää suojeluvalvojan toimintaa lapsen tai nuoren henkilön hyväksi tai toimitettavaa kasvattilapsen hoidon tarkastusta, rangaistakoon enintään viidelläkymmenellä päiväsakolla, ellei teosta muualla ole ankarampaa rangaistusta säädetty.

44 §.

Joka salaamalla lapsen tai nuoren henkilön, jota 8 tai 25 §:ssä tarkoitetaan, tai auttamalla lasta tai nuorta henkilöä poistumaan paikkakunnalta tai harhaanjohtavin ilmoituksin tahallaan on estänyt lasta tai nuorta henkilöä koskevan päätöksen täytäntöönpanoa tai asian tutkimista taikka tahallaan houkutellut tai auttanut huoltolautakunnan huostaan otettua lasta tai nuorta henkilöä poistumaan kodista tai laitoksesta, rangaistakoon, milloin teosta ei muualla laissa ole ankarampaa rangaistusta säädetty, enintään viidelläkymmenellä päiväsakolla tai, asianhaarain ollessa erittäin raskauttavat, enintään kuuden kuukauden vankeudella.

45 §.

Jos se, jonka huollettavana lapsi tai nuori henkilö on, sallii hänen olla 7 luvussa kielletyissä ansiotyössä, rangaistakoon enintään kahdelläkymmenellä päiväsakolla.

46 §.

Tässä luvussa mainitusta rikkomuksesta älköön virallinen syyttäjä syytettä nostako, jollei asianomistaja, kasvatuslaitoksen johtaja tai huoltolautakunta ole sitä syytteen nostamista varten ilmoittanut.

11 luku.

Erinäisiä säännöksiä.

47 §.

Mitä tässä laissa säädetään vanhemmista, on voimassa ottovanhemmista, kun on

kysymys ottolapsesta. Lapsen tai nuoren henkilön vanhemmat ovat velvolliset suorittamaan 40 §:n 3 momentin mukaisen korvauksen ainoastaan, jos ottovanhempi on kykenemätön korvausvelvollisuuttaan täyttämään.

48 §.

Jos lapsesta tai nuoresta henkilöstä huolehtiminen kuuluu vain toiselle vanhemmista, erityisesti määrätylle holhoojalle tai isovanhemmille, on tässä laissa mainitut vanhempia koskevat säännökset sovellettava ainoastaan siihen, jolle huolenpito kuuluu.

49 §.

Huoltolautakunta ja kasvatustalon johtaja on oikeutettu tarvittaessa saamaan maaherralta ja poliisiviranomaiselta tarpeellista virka-apua.

50 §.

Milloin pappi, seurakunnan esimies, koulunopettaja, lääkäri, kättilö, poliisi tai kunnan viranomainen saa tietoonsa jonkun, joka on lastensuojelun tarpeessa, ilmoitakoon viipymättä siitä huoltolautakunnalle.

Helsingissä 17 päivänä tammikuuta 1936.

Sellaisen ilmoituksen on jokainen muukin kunnan jäsen oikeutettu tekemään.

51 §.

Huoltolautakunnan tämän lain 23, 25 ja 28 §:n nojalla tekemästä päätöksestä on asianomistajalla oikeus kirjallisesti valittaa sosiaaliministeriöön kolmenkymmenen päivän kuluessa päätöksestä tiedon saatuaan.

Valitukseen nähden, joka tehdään lautakunnan tämän lain 38 §:n, 40 §:n 3 momentin tai 41 §:n nojalla tekemästä päätöksestä, noudatettakoon soveltuvin kohdin, mitä köyhäinhuololaissa on säädetty lautakunnan päätöksestä tehtävistä valituksista.

Maaherran päätökseen, joka on tehty huoltolautakunnan 38 §:n nojalla antamasta päätöksestä, ei saa hakea muutosta.

52 §.

Tarkemmat määräykset tämän lain täytäntöönpanosta annetaan asetuksella.

53 §.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1937.

Tasavallan Presidentti

P. E. SVINHUFVUD.

Sosiaaliministeri *Bruno Sarlin.*

Liite 3. Lastensuojelulaki 683/1983

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleiset säännökset

1 § Lapsen oikeus

Lapsella on oikeus turvalliseen ja virikkeitä antavaan kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä etusija erityiseen suojeluun.

2 § Lastensuojelu

Lastensuojelun tarkoituksena on turvata lapsen 1 §:ssä mainitut oikeudet vaikuttamalla yleisiin kasvuoloihin, tukemalla huoltajia lasten kasvatuksessa sekä toteuttamalla perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua.

Tavoitteena on, että lapsi saa kaikissa olosuhteissa sellaisen huollon kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa (361/83) on säädetty.

3 § Lapsi ja nuori

Tässä laissa pidetään lapsena alle 18-vuotiasta ja nuorena alle 21-vuotiasta henkilöä.

4 § Lastensuojelun järjestäminen

Kunnan on huolehdittava siitä, että lastensuojelu järjestetään sisällöltään ja laajuudeltaan sellaiseksi kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää.

Sosiaalilautakunta hyväksyy yleiset perusteet ja ohjeet lautakunnan alaisen lastensuojelun järjestämiseksi ja kehittämiseksi.

5 § Suhde muihin lakeihin

Tämän lain nojalla kunnan järjestämään toimintaan sovelletaan sosiaali- ja terveydenhuollon suunnittelusta ja valtiosuudesta annettua lakia (677/82), jollei lailla ole toisin säädetty.

2 luku

Kasvuolojen kehittäminen ja kasvatuksen tukeminen

6 § Kasvuolojen kehittäminen

Sosiaalilautakunnan ja kunnan muiden viranomaisten on seurattava ja kehitettävä lasten ja nuorten kasvuoloja sekä poistettava kasvuolojen epäkohtia ja ehkäistävä niiden syntymistä.

Sosiaalilautakunnan on välitettävä tietoa lasten ja nuorten kasvuoloista ja sosiaalisista ongelmista sekä annettava asiantuntija-apua muille viranomaisille samoin kuin kunnan asukkaille ja kunnassa toimiville yhteisöille.

7 § Palvelujen kehittäminen kasvatuksen tukemiseksi

Kunnan on sosiaali- ja terveydenhuoltoa, koulutointa sekä muita lapsille, nuorille ja lapsiperheille tarkoitettuja palveluja kehittäessään pidettävä huolta myös siitä> että näiden palvelujen avulla tuetaan huoltajia lasten kasvatuksessa ja kyetään saamaan selville lasten, nuorten ja lapsiperheiden erityisen tuen tarve. Palveluja kehitettäessä on kiinnitettävä erityistä huomiota lasten ja nuorten tarpeisiin ja toivomuksiin.

Kun aikuiselle annetaan sosiaali- ja terveydenhuollon, kuten päihdehuolto- ja mielenterveyspalveluja, on otettava huomioon myös hänen huollossaan olevan lapsen hoidon ja tuen tarve.

3 luku

Perhe- ja yksilökohtaisen lastensuojelun toimintamuodot ja periaatteet

8 § Toimintamuodot

Perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua ovat avohuollon tukitoimet, huostaanotto ja sijaishuolto sekä jälkihuolto.

9 § Keskeiset periaatteet

Perhe- ja yksilökohtaisessa lastensuojelussa on otettava ensisijaisesti huomioon lapsen etu sekä tuettava lapsen vanhempien ja muiden lasta hoitavien henkilöiden kasvatusmahdollisuuksia lapselle suotuisten kasvuolojen vakiinnuttamiseksi.

Kun sijaishuolto on tarpeen ja se on lapsen edun mukainen, se on järjestettävä viivytystä siten kuin 5 ja 6 luvussa tarkemmin säädetään.

Perhe- ja yksilökohtaisessa lastensuojelussa on toimittava mahdollisimman hienovaraisesti sekä siten, ettei toimenpiteillä aiheuteta vahinkoa lapsen suotuisalle kehitykselle.

10 § Lapsen edun selvittäminen ja lapsen puhe valta

Lapsen etua selvitettäessä on otettava huomioon lapsen omat toivomukset ja mielipide, perehdyttävä lapsen kasvuoloitain sekä arvioitava, miten eri lastensuojelu toimet todennäköisesti vaikuttavat lapsen kehitykseen.

Huoltajan ohella on 15 vuotta täyttäneellä lapsella oikeus käyttää puhevaltaa häntä itseään koskevassa lastensuojeluasiassa.

11 § Menettely

Perhe- ja yksilökohtaisessa lastensuojelussa on kussakin tapauksessa tehtävä huoltosuunnitelma> jollei kysymyksessä ole tilapäinen neuvonta ja ohjaus. Huoltosuunnitelma on tarkistettava tarpeen mukaan.

Terveydenhuollon viranomaisten on annettava perhe- ja yksilökohtaisessa lastensuojelussa asiantuntija-apua ja tarvittaessa järjestettävä lapsen hoito.

4 luku

Avohuollon tukitoimet

12 § Sosiaalilautakunnan velvollisuus toimenpiteisiin

Sosiaalilautakunnan on ryhdyttävä tämän luvun mukaisiin tukitoimiin viipymättä,

- 1) jos kasvuolot vaarantavat tai eivät turvaa lapsen tai nuoren terveyttä tai kehitystä; taikka
- 2) jos lapsi tai nuori käyttäytymisellään vaarantaa terveyttään tai kehitystään.

13 § Sosiaalipalvelut ja muut tukitoimet

Sosiaalipalveluita, sosiaaliavustuksia, toimeentulotukea ja muita sosiaalihuoltoon liittyviä tehtäviä toteutettaessa on sen lisäksi, mitä niistä on säädetty sosiaalihuoltolaissa (710/82) ja muissa sosiaalihuollon laeissa, otettava huomioon tämän lain 3 luvun säännökset.

Sosiaalilautakunnan on lisäksi tarvittaessa:

- 1) järjestettävä tukihenkilö tai -perhe;
- 2) tuettava lasta tai nuorta koulunkäynnissä, ammatin ja asunnon hankinnassa, työhön sijoittumisessa, harrastuksissa ja muiden henkilökohtaisten tarpeiden tyydyttämisessä taloudellista ja muuta tukea antamalla; sekä
- 3) järjestettävä loma- ja virkistystoimintaa.

Edellä 2 momentissa tarkoitettuja tukitoimia toteutetaan yhteistyössä lapsen tai nuoren sekä lapsen vanhempien tai muiden lasta hoitavien henkilöiden kanssa.

14 § Perhehoito ja laitoshuolto tukitoimena

Lapsen kasvatuksen tukemiseksi tai lapsen ja hänen vanhempiensa tai muiden huoltajiensa kuntouttamiseksi voidaan järjestää väliaikaisesti perhehoitoa tai laitoshuoltoa. Tätä hoitoa tai huoltoa ei voida yksin lapseen kohdistavana antaa vastoin 12 vuotta täyttäneen lapsen tahtoa. Sama on voimassa 12 vuotta nuorempaankin lapseen nähden, jos lapsi on niin kehittynyt, että hänen tahtoonsa voidaan kiinnittää huomiota.

15 § Lapsen edun valvonta

Sosiaalilautakunnan edustajan on tarvittaessa oltava läsnä oppivelvollisen lapsen koulusta erottamista koskevaa asiaa koululautakunnassa käsiteltäessä.

Sosiaalilautakunnan tulee olla edustettuna lapsen tekemäksi ilmoitetun rangaistavan teon esitutkinnassa ja tuomioistuinkäsittelyssä, jollei se ole ilmeisen tarpeetonta.

Lautakunnan on 1 ja 2 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa erityisesti valvottava lapsen etua sekä mahdollisuuksien mukaan yhdessä huoltajien kanssa tuettava hänen kasvamistaan vastuullisuuteen.

5 luku

Huostaanotto

16 § Velvollisuus huostaanottoon ja sijaishuollon järjestämiseen

Sosiaalilautakunnan on otettava lapsi huostaan ja järjestettävä hänelle sijaishuolto,

jos puutteet lapsen huolenpidossa tai muut kodin olosuhteet uhkaavat vakavasti vaarantaa lapsen terveyttä tai kehitystä taikka jos lapsi vaarantaa vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin rinnastettavalla käyttäytymisellään,

jos 4 luvussa tarkoitetut toimet eivät ole tarkoituksenmukaisia tai mahdollisia taikka jos ne ovat osoittautuneet riittämättömiksi, ja

jos sijaishuollon arvioidaan olevan lapsen edun mukaista.

17 § Asianosaisen ja asiantuntijoiden kuuleminen. Päätöksen alistaminen

Sosiaalilautakunnan on ennen päätöstä lapsen huostaanotosta tai sijaishuoltoon sijoittamisesta varattava asianosaiselle tilaisuus tulla kuulluksi siten kuin hallintomenettelylain (598/82) 15 §:ssä on säädetty. Lautakunnan on lisäksi tarvittaessa kuultava lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijoita.

Jos 15 vuotta täyttänyt lapsi tai muu asianosainen vastustaa huostaanottoa tai jos asianosaista ei ole voitu kuulla, on päätös alistettava 30 päivän kuluessa lääninoikeuden vahvistettavaksi.

18 § Kiireellinen huostaanotto

Jos lapsi on 16 §:ssä mainitusta syystä välittömässä vaarassa tai muutoin kiireellisen huostaanoton ja sijaishuollon tarpeessa, voidaan hänet ottaa sosiaalilautakunnan huostaan alistamatta päätöstä lääninoikeuden vahvistettavaksi.

Kiireellinen huostaanotto lakkaa viimeistään 14 päivässä päätöksen tekemisestä, jollei sitä sanottuna aikana oteta 17 §:ssä tarkoitettuna huostaanottoasiana käsiteltäväksi. Huostaanottoasia on tällöin käsiteltävä viivytyksettä.

19 § Huostaan otetun lapsen huolto

Kun lapsi on otettu sosiaalilautakunnan huostaan, sosiaalilautakunnalla on huostaanoton tarkoituksen toteuttamiseksi oikeus päättää lapsen hoidosta, kasvatuksesta, valvonnasta ja muusta huolenpidosta sekä olinpaikasta. Sosiaalilautakunnan tulee kuitenkin pyrkiä yhteisötoimintaan lapsen vanhempien ja muiden huoltajien kanssa.

Sosiaalilautakunta tai laitoksen johtaja päättää huostaan otetun lapsen ja tämän vanhempien ja muiden lapselle läheisten henkilöiden välisestä yhteydenpidosta siten kuin 24 ja 25 §:ssä tarkemmin säädetään.

Huostassa pidon aikana tuomioistuin voi päättää siitä kenelle lapsen huolto ja holhous on uskottava siten kuin lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetussa laissa ja holhouslaissa on säädetty.

20 § Huostassa pidon lakkaaminen

Sosiaalilautakunnan on lopetettava huostassa pito, kun 16 §:n mukaista huostassa pidon ja sijaishuollon tarvetta ei enää ole, jollei lopettaminen ole selvästi vastoin lapsen etua. Lapsen etua harkittaessa on otettava huomioon sijaishuollon kestoaika, lapsen ja sijaishuoltoa antavan välillä vallitsevan suhteen laatu sekä lapsen ja hänen vanhempiensa välinen kanssakäyminen. Huostassa pito lakkaa, kun lapsi täyttää 18 vuotta tai solmii avioliiton.

21 § Huostaanottopäätöksen raukeaminen

Päätös huostaanotosta raukeaa, jollei sitä ole pantu täytäntöön kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun päätös on saanut lainvoiman.

6 luku

Sijaishuollon järjestäminen ja jälkihuolto

Sijaishuoltoa koskevat yleiset säännökset

22 § Sijaishuolto

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella. Sijaishuoltoon voidaan sijoittaa vain sosiaalilautakunnan huostaan ottama lapsi. Yksityisesti sijoitettujen lasten hoidon valvonnasta säädetään 41 §:ssä.

Lapsen sijaishuolto voidaan järjestää perhehoitona tai laitoshuoltona taikka muulla tarkoituksenmukaisella tavalla.

Lapsi voidaan sijoittaa väliaikaisesti myös vanhempiensa tai muiden huoltajiensa hoidettavaksi ja kasvatettavaksi.

23 § Sijaishuoltajien kuuleminen

Kun lapsi on sijoitettu sijaishuoltoon, on hänen huoltoonsa liittyvissä kysymyksissä kuultava niitä, joiden kanssa sosiaalilautakunta on tehnyt perhehoitoa koskevan sopimuksen, taikka lastensuojelulaitoksen johtajaa, jollei kuuleminen asian ratkaisemisen kannalta ole tarpeetonta.

Lapsen asema sijaishuollossa

24 § Ihmissuhteet ja yhteydenpito

Sijaishuollossa lapselle on turvattava hänen kehityksensä kannalta tärkeät, jatkuvat ja turvalliset ihmissuhteet. Lapsella on oikeus tavata vanhempiaan ja muita hänelle läheisiä henkilöitä sekä pitää heihin yhteyttä.

Sosiaalilautakunnan on tuettava ja autettava lapsen ja hänen vanhempiensa sekä lapsen ja muiden hänelle läheisten henkilöiden yhteydenpitoa.

25 § Yhteydenpidon rajoittaminen

Sosiaalilautakunta tai lastensuojelulaitoksen johtaja voi siten kuin asetuksella tarkemmin säädetään, rajoittaa sijaishuollossa olevan lapsen oikeutta tavata vanhempiaan ja muita hänelle läheisiä henkilöitä sekä pitää heihin yhteyttä,

- 1) jos siitä on ilmeisen selvästi vaaraa lapsen kehitykselle tai turvallisuudelle; tai
- 2) jos se on välttämätöntä vanhempien, sijaisperheen, laitoksen muiden lasten tai laitoksen henkilöstön turvallisuuden vuoksi.

Sosiaalilautakunta voi 1 momentissa mainituin edellytyksin myös päättää, että lapsen olinpaikkaa huostassa pidon aikana ei ilmaista vanhemmille tai huoltajille.

26 § Tietojen antaminen lapselle

Sosiaalilautakunnan on omasta aloitteestaan selvitettävä sijaishuollossa olevalle lapselle hänen ikänsä ja kehitystasonsa mukaan asiakirjojen ja muun aineiston perusteella, miksi hänet on otettu huostaan sekä selostettava niitä toimia, joihin hänen asiassaan on ryhdytty tai joihin aiotaan ryhtyä.

Lapselle ei saa antaa sellaisia tietoja> jotka vaarantavat hänen kehitystään tai ovat vastoin erittäin tärkeää yksityistä etua.

Perhehoito

27 § Perhehoidon järjestäminen

Perhehoito järjestetään kirjallisen sopimuksen perusteella sosiaalilautakunnan tehtävään hyväksymässä sopivassa perheessä.

Perhehoidossa voidaan hoitaa ja kasvattaa samanaikaisesti enintään neljää lasta perheen omat alle kouluikäiset lapset mukaan luettuina, jollei ole kyse sisaruksista tai samassa perheessä kasvaneista lapsista, taikka jollei edellä tarkoitettua enimmäismäärästä poikkeamiseen ole muita erityisiä syitä.

28 § Koulutus, tuki ja epäkohtien korjaaminen

Sosiaalilautakunnan on järjestettävä valmennusta ja koulutusta henkilöille, joiden kanssa se on tehnyt perhehoitosopimuksen, sekä tuettava heitä kasvatustehtävässä antamalla tarpeellisia sosiaalipalveluja.

Jos perhehoito todetaan lapselle sopimattomaksi tai puutteelliseksi, sosiaalilautakunnan on pyrittävä saamaan aikaan korjaus. Jollei korjausta saada aikaan, perhehoitosopimus on purettava.

Laitoshuolto

29 § Lastensuojelulaitokset

Lastensuojelulaitoksia, joissa voidaan järjestää lapsen sijaishuoltoa ja laitoshuoltoa tukitoimena, ovat lastenkodit, nuorisokodit ja koulukodit sekä muut näihin rinnastettavat lastensuojelulaitokset.

30 § Kasvuolot ja toiminnan edellytykset

Lapsen kasvatuksessa ja kasvuolojen järjestämisessä on noudatettava, mitä lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta annetun lain 1 §:ssä on säädetty.

Laitoksessa on oltava riittävät ja asianmukaiset toimitilat ja toimintavälineet sekä tarpeellinen määrä sosiaalihuollon ammatillista ja muuta henkilöstöä. Laitoksen hoitopaikkojen ja sosiaalihuollon ammatillisen henkilöstön määrästä säädetään asetuksella.

31 § Pakotteet ja rajoitukset

Jos lapsella on päihteitä tai niiden käyttöön liittyviä välineitä taikka turvallisuutta vaarantavia aineita tai esineitä, ne on otettava laitoksen haltuun.

Jos on perusteltua syytä epäillä, että lapsella on hallussaan 1 momentissa tarkoitettuja aineita tai esineitä, voidaan hänelle laitoksen johtajan päätöksellä tehdä henkilöön käyvä tarkastus. Jos on perusteltua syytä epäillä lapselle osoitetun postin tai muun lähetyksen sisältävän sanottuja aineita tai esineitä taikka muita turvallisuutta vaarantavia seikkoja, voidaan postin tai lähetyksen sisältö laitoksen johtajan luvalla tarkastaa.

32 § Erityiset rajoitukset

Lapselle voidaan, jos hänen huoltonsa lastensuojelulaitoksessa sitä edellyttää ja jos se on lapsen edun mukaista, asettaa määräajaksi kielto poistua laitoksen alueelta tai hänen

oleskeluaan ja liikkumistaan voidaan muutoin rajoittaa asetuksella tarkemmin säädettävällä tavalla,

- 1) jos lapsi on otettu sosiaalilautakunnan huostaan sillä perusteella, että lapsi on vaarantanut vakavasti terveyttään tai kehitystään käyttämällä päihteitä, tekemällä muun kuin vähäisenä pidettävän rikollisen teon tai muulla niihin verrattavalla käyttäytymisellään;
- 2) jos lapsi laitoksessa ollessaan käyttäytyy 1 kohdassa mainitulla tavalla; tai
- 3) jos kielto tai rajoitus on lapsen hoidon kannalta muutoin erityisen perusteltu.

Lapsi voidaan eristää laitoksen muista lapsista, jos hän on vaaraksi itselleen tai muille taikka jos eristäminen on lapsen hoidon kannalta muutoin erityisen perusteltua. Eristäminen ei saa ilman uutta päätöstä jatkua yhtämittaisesti yli 24 tuntia ja sen tulee tapahtua laitoksen henkilöstön jatkuvan huolenpidon alaisena. Eristämistä ei saa ilman asetuksessa mainittuja erityisiä syitä välittömästi jatkaa. Tällöinkään eristämisaika ei saa ylittää 48 tuntia.

Eristämisen olosuhteista ja järjestämisestä säädetään asetuksella.

33 § Yksityisen laitoksen perustaminen ja valvonta

Yksityisen lastensuojelulaitoksen perustamiseen, laajentamiseen ja toiminnan olennaiseen muuttamiseen antaa luvan lääninhallitus.

Jälkihuolto

34 § Sosiaalilautakunnan tehtävät jälkihuollossa

Sijaishuollon päättymisen jälkeen sosiaalilautakunnan on tuettava sijaishuollossa ollutta lasta tai nuorta sekä hänen vanhempiaan tai muita lasta hoitavia henkilöitä siten kuin 3 ja 4 luvussa ja 24 §:ssä on säädetty.

7 luku

Muutoksenhaku

35 § Muutoksenhaku

Muutoksenhausta tässä laissa tarkoitetuissa asioissa on voimassa, mitä sosiaalihuoltolain 7 luvussa on säädetty, jollei jäljempänä toisin säädetä.

36 § Muutoksenhaku alistettavasta päätöksestä

Asianosainen saa hakea muutosta 17 §:n 2 momentissa tarkoitettuun lapsen huostaan ottamista koskevaan päätökseen valittamalla lääninoikeuteen 30 päivän kuluessa päätöksen tiedoksi saannista. Valitus voidaan antaa tuona aikana myös sosiaalilautakunnalle, jonka tulee toimittaa se 14 päivän kuluessa lääninoikeudelle sekä liittää mukaan oma lausuntonsa.

37 § Muutoksenhaku korkeimpaan hallinto-oikeuteen

Lääninoikeuden tämän lain nojalla antamaan päätökseen lapsen huostaanottoa, sijaishuoltoon sijoittamista sekä huostassa pitämisen lakkaamista koskevassa asiassa saa hakea valittamalla muutosta korkeimmalta hallinto-oikeudelta siten kuin muutoksenhausta hallintoasioissa annetussa laissa (154/50) on säädetty. Valituskirja liitteineen voidaan antaa myös lääninoikeuteen korkeimmalle hallinto-oikeudelle toimitettavaksi.

Muuhun kuin 1 momentissa säädettyyn lääninoikeuden tämän lain nojalla antamaan perhe ja yksilökohtaista lastensuojelua koskevaan päätökseen ei saa valittamalla hakea muutosta.

38 § Lain voimaa vailla olevan päätöksen täytäntöönpano

Lapsen huostaanottoa ja sijaishuoltoa koskeva päätös voidaan alistuksesta tai muutoksenhausta huolimatta panna täytäntöön, jos täytäntöönpanoa ei voida lapsen terveyttä tai kehitystä vaarantamatta siirtää ja viranomainen on määrännyt päätöksen heti täytäntöön pantavaksi.

Kun alistus on tehty tai muutosta on haettu, alistus- tai muutoksenhakuviranomainen voi kieltää päätöksen täytäntöönpanon tai määrätä sen keskeytettäväksi.

39 § Käsittelyn kiireellisyys

Tässä laissa tarkoitetut perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua koskevat alistus- ja muutoksenhakuasiat on käsiteltävä kiireellisinä.

8 luku

Erinäiset säännökset

40 § Ilmoitusvelvollisuus

Jos sosiaali- ja terveydenhuollon, koulutoimen, poliisitoimen tai seurakunnan palveluksessa taikka luottamustoimessa oleva henkilö on virkaa tai tointa hoitaessaan saanut tietää ilmeisestä perhe- ja yksilökohtaisen lastensuojelun tarpeesta olevasta lapsesta, hänen on ilmoitettava asiasta viipymättä sosiaalilautakunnalle.

Myös muu kuin 1 momentissa tarkoitettu henkilö voi tehdä tällaisen ilmoituksen.

41 § Yksityisesti sijoitettujen lasten hoidon valvonta

Lapsesta, jonka muu kuin sosiaalilautakunta on sijoittanut pysyväisluonteisesti yksityiskotiin, on viipymättä ilmoitettava sosiaalilautakunnalle. Ilmoituksen on velvollinen tekemään sekä lapsen huoltaja että henkilö, jonka hoitoon lapsi on sijoitettu.

Ilmoituksen saatuaan sosiaalilautakunnan on selvitettävä sopiiko yksityiskoti olosuhteiltaan lapsen hoitoon ja kasvatukseen, kykeneekö lapsen luokseen ottanut henkilö huolehtimaan lapsesta sekä onko sijoitus lapsen edun mukainen.

Jos yksityiskoti tai siinä annettu hoito ja kasvatustodetaan sopimattomaksi tai puutteelliseksi, sosiaalilautakunnan on yritettävä saada aikaan korjaus. Jollei korjausta saada aikaan, lautakunta voi kieltää lapsen pitämisen tässä yksityiskodissa.

42 § Lastensuojelun tukiryhmä

Kunta voi asettaa sosiaalihuollon edustajista, lapsen kasvun ja kehityksen asiantuntijoista sekä muista asiantuntijoista koostuvan lastensuojelun tukiryhmän, jonka tehtävä on avustaa sosiaalilautakuntaa perhe- ja yksilökohtaisen lastensuojelun järjestämisessä sekä antaa lausuntoja lapsen huoltoon, huostaanottoon ja sijaishuoltoon koskevista asioista.

43 § Sijaishuollon järjestäminen järjestön tai muun yhteisön avustuksella

Sosiaalilautakunta voi järjestää lapsen sijaishuollon myös sellaisen lastensuojelujärjestön tai muun yhteisön avustuksella, jonka sosiaalihuolto on tähän tehtävään hyväksynyt.

44 § Kokeilu- ja kehittämistoiminta

Kunnan on tarpeen mukaan järjestettävä kokeilu- ja kehittämistoimintaa lasten ja nuorten kasvuolojen sekä perhe- ja yksilökohtaisen lastensuojelun kehittämiseksi.

Valtion tulo- ja menoarvion rajoissa voidaan valtionosuuden lisäksi myöntää valtionavustusta 6 ja 7 §:ssä tarkoitettuja tehtäviä tukevaan, valtakunnallisesti tai alueellisesti merkittävään tutkimus-, kokeilu- tai kehittämistoimintaan.

45 § Perhe- ja yksilökohtaisen lastensuojelun järjestämisestä vastuussa oleva kunta

Kunnan velvollisuudesta järjestää perhe- ja yksilökohtaista lastensuojelua on voimassa, miten sosiaalihuoliolain 14 §:ssä ja 15 §:n 1 momentissa on säädetty. Mitä mainitun lain 15 §:n 2 momentissa sekä 16 ja 42 §:ssä sekä 49 §:n 2 momentissa on säädetty, sovelletaan myös tämän lain nojalla järjestettävään perhehoitoon ja laitoshuoltoon.

Perhe- ja yksilökohtaisen lastensuojelun järjestäminen sellaiselle lapselle tai nuorelle, jonka vanhemmat tai toinen heistä on tai on ollut Suomen kansalainen, mutta jolla ei ole sosiaalihuollon selvityksen mukaan asuin- tai oleskelukuntaa Suomessa ja jonka sosiaalihuolto saamiensa alustavien tietojen perusteella ei katso saavan asianmukaista huoltoa asuin- tai oleskelumaassaan, kuuluu sosiaalihuollon määräämälle kunnalle.

Asianomainen kunta voi pyytää ulkoasiainministeriön välityksellä virka-apua lastensuojelutarpeen selvittämiseksi ulkomailta. Selvityksen voi ulkomailta tehdä myös sellainen viran tai toimenhaltija, joka ulkoasiainhallinnosta annetun lain (1129/77) 16 §:n mukaan voi suorittaa julkiselle notaarille kuuluvia tehtäviä.

46 § Maksut

Sosiaalilautakunta voi periä sijaishuoltona annetusta perhehoidosta ja laitoshuollosta sekä tämän lain 14 §:n mukaisesta hoidosta ja huollosta asetuksella säädettyä maksua:

- 1) lapsen vanhemmilta siinä laajuudessa kuin nämä avioliittolain (234/29), lapsen elatuksesta annetun lain (704/75) ja lapseksi ottamisesta annetun lain (32/79) mukaan vastaavat lapsen elatuksesta; sekä
- 2) sosiaalihuoltolain 29 §:n mukaisista lapsen tuloista, korvauksista ja saamisista.

Edellä 1 momentissa tarkoitettussa hoidossa tai huollossa olevalle lapselle on annettava hänen henkilökohtaisia tarpeitaan varten sekä varattava hänen itsenäistymistään varten riittävä määrä käyttövaroja.

Maksun määräämisestä, suorittamisesta, perinnästä ja perimättä jättämisestä on voimassa, mitä sosiaalihuoltolaissa maksuista on säädetty.

47 § Asetuksenanto valtuus

Tarkemmat säännökset tämän lain täytäntöönpanosta ja soveltamisesta annetaan asetuksella.

9 luku

Voimaantulosäännökset

48 § Lain voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 1984.

Tällä lailla kumotaan 17 päivänä tammikuuta 1936 annettu lastensuojelulaki (52/36), jäljempänä vuoden 1936 lastensuojelulaki, siihen myöhemmin tehtävine muutoksineen.

Milloin muussa laissa on säädetty noudatettavaksi vuoden 1936 lastensuojelulain säännöksiä, noudatetaan, mitä tässä laissa on säädetty.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanoon edellyttämiin toimenpiteisiin.

49 § Vuoden 1936 lastensuojelulain soveltaminen

Milloin vuoden 1936 lastensuojelulakiin perustuva asia on vireillä tai milloin vireillepano tai muutoksenhaku aika päättyy vasta tämän lain voimaantulon jälkeen, sovelletaan tämän lain voimaan tullessa voimassa olleita säännöksiä.

Ennen tämän lain voimaantuloa lapselle annetun sijaishuollon korvaamiseen sovelletaan aikaisemmin voimassa olleita säännöksiä.

50 § Siirtymäsäännöksiä

Jos tässä laissa tarkoitetusta yksityisesti sijoitetusta lapsesta on tehty vuoden 1936 lastensuojelulain 26 §:n 1 momentissa tarkoitettu ilmoitus, ei lapsesta tarvitse tehdä tämän lain edellyttämää ilmoitusta.

Milloin lapsi on otettu sosiaalilautakunnan huostaan lainvoimaisella päätöksellä vuoden 1936 lastensuojelulain nojalla, jatkuu tämä huostassa pitäminen ilman uutta päätöstä tämän lain säännösten mukaisesti.

51 § Eräät siirtymäkauden määräajat

Milloin vuoden 1936 lastensuojelulain 41 §:n 2 momentin mukainen määräaika ei ole päättynyt ennen tämän lain voimaantuloa, luetaan tämän lain 45 §:n 1 momentissa tarkoitettu määräaika tämän lain voimaantulosta.

Vuoden 1936 lastensuojelulain 9 §:n 2 momentin c kohdassa tarkoitettu väliaikainen huostaanotto ja 19 §:n 1 momentin nojalla tapahtunut lapsen väliaikainen sijoitus kodin ulkopuolella kasvatettavaksi päättyvät viimeistään kolmen kuukauden kuluttua tämän lain voimaantulosta.

Hallituksen esitys 13/83, Sosiaalivaliok. miet. 2/83, Suuren valiokunnan miet. 29/83

Naantalissa 5 päivänä elokuuta 1983
Tasavallan Presidentti Mauno Koivisto

Ministeri Vappu Taipale

Liite 4. Vuoden 1994 muutokset lastensuojelulakiin

Vuoden 1994 lainmuutos tähtäsi ensisijaisesti vaikeuksiin joutuneiden nuorten aseman kohentamiseen. Tästä lakimuutoksesta käytettiin nimitystä ”nuorisohuollon lakipaketti”. Tässä samassa yhteydessä täydennettiin vuoden 1983 lakia myös muilta osin. Tärkeimpiä muutoksia olivat:

- Koulun psykososiaalisen oppilashuollon lakisääteistäminen ja saattaminen valtionosuuden piiriin (Lsl 7 § 3 mom.)
- Raskaudenaikaisen äitiysneuvonnan tehostaminen erityisesti päihteistä johtuvien vaarojen torjumiseksi Lsl 11 § 2 mom.)
- Asumisen säätäminen subjektiiviseksi oikeudeksi lastensuojeluperheille ja – nuorille (Lsl 13 § 1 mom.)
- Perhehoidon kulukorvausten ja - palkkioiden lakisääteistäminen (Lsl 27 §)
- Jälkihuollon säätäminen pakolliseksi (Lsl 34 § ja 45 § 1 mom.)
- Lasten ja nuorten käyttö- ja itsenäistymisvarojen saattaminen lakisääteiseksi (Lsl 46 §)
- Puhevallan käyttöä koskevan ikärajan alentaminen 15:sta 12 vuoteen (Lsl 10 § 2 mom., 17 § ja 35 §)
- Puhevaltaa käyttävien henkilöiden piiriin täsmentäminen koskemaan vanhempia ja huoltajien ohella myös muita lapsesta toisiasiallisesti huolta pitäviä henkilöitä (Lsl 17 §)
- Kiireellisen huostaanoton rajaaminen enintään 30 päivää kestäväksi ja jatkaminen vain poikkeustilanteissa enintään 30 päivällä (Lsl 18 §)
- Lapsen asioista vastaavan sosiaalityöntekijän aseman vahvistaminen lapsen edun valvojana (esim. suhteessa sosiaalilautakuntaan Lsl 10 § 3 mom.)
- Kielto sijoittaa alle 12- vuotiaita lapsia yksinään koulukotiin tai niihin rinnastettavaan yksityiseen laitokseen (Lsl 22 §)
- Lapsen sijoituksen rajaaminen ns. 14 §:n mukaisissa sijoituksissa koskemaan lähinnä vanhempien sairaustilanteita ja kestämään enimmillään 3 kuukautta, jota vain erityisistä syistä voidaan jatkaa 3 kuukaudella. (Mikkola ym. 1994, 33, 34.)
- 1992 vuoden alusta tuli voimaan perhehoitajalaki (312/ 92), joka teki sijaisvanhemmista perhehoitajia ja jossa säänneltiin heidän oikeutensa eläkkeeseen, tapaturmavakuutuslain mukaisesti korvauksiin ja mahdollisuus vapaisiin (Mikkola ym.1994, 212).